

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**KATILIM BANKALARI VE
EKONOMİYE ETKİLERİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

SİBEL DOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
ŞUBAT-2008**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**KATILIM BANKALARI VE
EKONOMİYE ETKİLERİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

DANIŞMAN: Doç. Dr. Sami TABAN

Sibel DOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
ŞUBAT-2008**

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**KATILIM BANKALARI VE EKONOMİYE
ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

SİBEL DOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No :

Bu Tez 24/01/2008 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği/Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Doç. Dr. Sami TABAN
DANIŞMAN

Doç.Dr. Muhsin KAR
ÜYE

Yrd.Doç.Dr.Zeynep
HATUNOĞLU
ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Hamdi AYDIN
Enstitü Müdür Vekili

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

**KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KATILIM BANKALARI VE EKONOMİYE ETKİLERİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Sibel DOĞAN

DANIŞMAN: Doç. Dr. Sami TABAN

Yıl : 2008 Sayfa:82

**Jüri : Doç. Dr. Sami TABAN
: Doç. Dr. Muhsin KAR
: Yrd. Doç. Dr. Zeynep HATUNOĞLU**

Günümüzde sadece İslâm ülkelerinde değil, tüm dünya ülkelerinde hızla yaygınlaşan faizsiz bankalar, diğer geleneksel bankaların yaptıkları işlemleri, faiz alıp-vermeden yerine getiren kurumlardır.

Türkiye’de katılım bankaları, 1985 yılından bu yana, faizsiz bankacılık sistemi çerçevesinde fon kabul etme ve kullandırma yetkisine sahip kurumlar olarak ortaya çıkmışlardır Türkiye’de katılım bankaları, bankacılık sisteminde verimliliğin artırılması olmak üzere, kaynak transferinin sağlanması, atıl fonların ekonomiye kazandırılması gibi, unsurların etkisiyle ekonomiye olumlu katkı sağlamaktadırlar.

Ayrıca, Türkiye’de yaşanan finansal kriz dönemlerinde, krizin olumsuz etkilerini en az hasarla atlatan katılım bankaları, kendi iç dinamikleriyle devlete hiçbir maliyet yüklemeyen çıkmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Katılım bankacılığı, faizsiz bankacılık, kâr-zarar ortaklığı.

**DEPARTMENT OF ECONOMICS
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
UNIVERSITY OF KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM**

ABSTRACT

MA THESIS

**PARTICIPATION BANKS AND THEIR
EFFECTS ON ECONOMY: THE CASE OF
TURKEY**

Sibel DOĞAN

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Sami TABAN

Year : 2008 Pages:82

**Jury : Assoc. Prof. Dr. Sami TABAN
 : Assoc. Prof. Dr. Muhsin KAR
 : Assist. Prof. Dr. Zeynep HATUNOĞLU**

Today, the interest-free banks which are not only grow up rapidly in Islamic countries but also all over the world are the foundations which perform all the operations that are performed by other conventional banks without interest.

The participation banks in Turkey have appeared as the foundations which have fund acceptance and usage authority within the interest-free banking system since 1985. The participation banks in Turkey on the brink of increasing the efficiency in banking system, they contribute positive effects to the economy such as to provide source transfer and to bring inactive funds to the economy.

Also, the participation banks which overcome with the least loss of the negative effects of crisis when the economical crisis times in Turkey are saved with their inner dynamics without any costs to the government.

Key Words: Participation banking, interest free banking, profit-loss partnership.

ÖNSÖZ

Katılım bankaları, özellikle faize karşı hassasiyeti olan kişilerin, yurt içi ve yurt dışında altın, döviz, bina ve arsa ve benzeri gibi şekillerde değerlendirdikleri tasarrufları, ekonomi sürecine dahil eden kurumlar olarak ortaya çıkmışlardır.

Katılım bankaları, çalışma prensipleri gereği, topladıkları fonları yüksek faizli devlet tahvil ve bonolarında kullanmazken, doğrudan ya da dolaylı biçimde ekonominin emrine sunmaktadırlar.

Katılım bankaları, topladıkları fonların % 25'ini döviz kazandırıcı işlemlere tahsis etmek zorunda oldukları için ithalat ve ihracatın da finanse edilmesine yardımcı olmaktadır.

Ayrıca; katılım bankaları fon kullandırırken, gerçek ekonomik faaliyetleri finanse etmektedirler. Kredi, kredi kullanan firma yerine mal tedarik edilen satıcılara ödenmekte, böylece; kredi, verilmiş amacı dışında kullanılmamaktadır.

Bu saydığımız ve ana bölümlerde ayrıntılı biçimde bahsettiğimiz sebepler dolayısıyla katılım bankaları ekonomiye birçok olumlu katkılarda bulunmaktadır.

Bu çalışmanın belirlenmesinde ve tamamlanmasında destek ve yardımlarını benden esirgemeyen ve isimlerini her zaman saygıyla anacağım; sayın danışman hocam Doç.Dr. Sami TABAN'a, Doç.Dr. Muhsin KAR'a, Yrd. Doç.Dr. Zeynep HATUNOĞLU'na ve yüksek lisans öğrenimime başladığım günden itibaren desteğini her zaman hissettiğim değerli hocam Öğretim Görevlisi Enver Günay'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Ayrıca; tüm hayatım boyunca benden hiçbir zaman destek ve sevgisini esirgemeyen, aileme, özellikle anneme ve nişanlım Suat Çetiner'e teşekkürü borç bilirim.

Kahramanmaraş, Şubat 2008

SİBEL DOĞAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR	
LİSTESİ.....	VII
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
1. GİRİŞ.....	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	3
3. BANKACILIK SİSTEMİ VE FAİZSİZ BANKACILIK.....	4
3.1. Finansal Sistem ve Unsurları.....	4
3.2. Bankanın Tanımı.....	4
3.3. Bankacılığın Tarihi Gelişimi.....	5
3.4. Bankacılığın Fonksiyonel Gelişimi.....	5
3.5. Banka Türleri.....	7
3.6. Faizsiz Bankacılığın Tanımı.....	8
3.7. Faizsiz Bankacılığın Anahtar Özellikleri.....	8
3.8. Faizsiz Bankaların Klasik Ticari Bankalardan Farklılıklarının Belirlenmesi.....	9
3.8.1. Klasik Bankaların Kredi Vermesi ile Faizsiz Bankaların Mal Satmasının Karşılaştırılması.....	10
3.8.2. Klasik Bankaya Borçlanmak ve Faizsiz Bankalara Borçlanmak Arasında Karşılaştırma.....	10
3.8.3. Klasik Banka Faizleri ile Faizsiz Banka Getirisi Arasında Karşılaştırma.....	11
3.8.4. Fon Toplama Faaliyetlerindeki Farklılıklar.....	13
3.8.4.1. Vadesiz Mevduat Hesapları ve Cari hesaplar.....	13
3.8.4.2. Vadeli Mevduat Hesabı ve Katılma Hesabı.....	13
3.8.5. Fon Kullandırma Yöntemi ve Maliyetlerindeki Farklılıklar.....	14
4. FAİZSİZ BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ.....	16
5. FAİZSİZ BANKACILIĞIN DOĞUŞUNU HAZIRLAYAN NEDENLER, TEMEL İLKELER VE İŞLEYİŞİ.....	19
5.1. Faizsiz Bankacılığın Doğuşunu Hazırlayan Nedenler.....	19
5.1.1. Ekonomik Nedenler.....	19
5.1.2. Dini Nedenler.....	19
5.1.3. Sosyal Nedenler.....	20
5.2. Faizsiz Bankaların Dayandığı Temel İlkeler.....	20
5.2.1. Faizsizlik İlkesi.....	20
5.2.2. Ticaretle Bağlantılılık İlkesi.....	21
5.2.3. Sermaye Bağlantılı Olması İlkesi.....	21
5.2.4. Yatırımların Ahlâka Uygunluğu İlkesi.....	21
5.3. Faizsiz Bankaların İşlevleri.....	21
5.3.1. Kredileşme İşlevleri.....	21
5.3.2. Ortaklık Senetlerine Likitide Kazandırma İşlevi.....	21
5.3.3. Genel Hizmet İşlevi.....	22

5.4. Fon Temini.....	22
5.4.1. Cari Hesaplar.....	22
5.4.2. Katılma Hesapları.....	22
5.4.2.1. Katılma Hesabının Özellikleri.....	23
5.5. Fon Kullandırma Şekilleri.....	23
5.5.1. Üretim Desteği Sağlama.....	24
5.5.2. Bireysel Finansman Desteği.....	24
5.5.3 Kiralama.....	24
5.5.3.1. Kasa Kiralama.....	24
5.5.3.2. Finansal Kiralama.....	24
5.5.4. Mudaraba.....	24
5.5.5. Müşareke.....	25
5.5.6. Murabaha.....	26
5.5.6.1. Satın Alma Emriyle Murabaha Satışı.....	26
5.5.6.2. Murabaha Yoluyla Dış Ticaretin Finansmanı.....	26
5.5.7. Mal Karşılığı Vesaikin Alım-Satımı.....	27
5.5.8. İcare.....	27
5.5.9. Katılım Bankalarının Sunabileceği Diğer Hizmetler.....	28
6. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK.....	29
6.1. Kuveyt ve Diğer Körfez Ülkeleri.....	32
6.2. Mısır.....	33
6.3. Ürdün.....	34
6.4. Pakistan.....	34
6.5. Suudi Arabistan.....	35
6.6. Bahreyn.....	35
6.7. Suriye.....	36
6.8. Malezya.....	36
6.9. Güney Afrika.....	37
6.10. Katar.....	37
6.11. Birleşik Arap Emirlikleri.....	37
6.12. Bangladeş.....	38
6.13. Sudan.....	38
6.14. İngiltere.....	38
6.15. Rusya.....	39
6.16. Avrupa Ülkeleri.....	39
6.17. ABD ve Diğer Batı Ülkeleri.....	40
6.18. Almanya ve Hollanda.....	40
6.19. Bahama.....	40
6.20. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.....	41
7. FAİZSİZ BANKALARIN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ OLASI ETKİLERİ.....	42
7.1. Yabancı Kaynak Transferi.....	43
7.2. Atıl Fonların Harekete Geçirilmesi.....	43
7.3. Fonların Verimli Kullanımı.....	44
7.4. Düşük Maliyetler.....	45
7.5. Dış Ticaretin Artırılması.....	45
7.6. Reel Ekonomi.....	46
7.7. Kayıtlı Ekonomi.....	46
7.8. Yeni Finansman Usulleri.....	47

7.9. Enflasyonu Düşürücü Etki.....	47
8. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARI.....	48
8.1. Türkiye'de Katılım Bankalarının Ortaya Çıkışı ve Tarihi Gelişimi.....	48
8.2. Türkiye'de Katılım Bankalarının Kuruluş Gerekçeleri.....	50
8.3. Ülkemizdeki Bazı Katılım Bankaları.....	50
8.3.1. Albaraka Türk.....	51
8.3.2. Kuveyt Türk.....	52
8.3.3. Anadolu Finans	52
8.3.4. Faisal Finans	52
8.3.5. Türkiye Finans Katılım Bankası	52
8.3.6. Bank Asya.....	53
8.3.7. İhlas Finans Kurumu.....	53
9. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	55
10. KATILIM BANKALARININ TÜRK MALİ SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ...	65
11. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	76
- KAYNAKLAR.....	77
- ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR LİSTESİ

BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BM	:	Mısır Bankası
BSMV	:	Banka Sigorta Muameleleri Vergisi
DESİYAB	:	Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası
DH	:	Birleşik Arap Emirlikleri Dirhemi
DIB	:	Dubai İslam Bankası
DJIM	:	Dow Jones İslami Piyasa Endeksi
DMI	:	Dar Al-Maal Al İslami Trust
HDTM	:	Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığı
IFC	:	Uluslararası Finans Birliği
İKB	:	İslami Kalkınma Bankası
KB	:	Katılım Bankası
KKDF	:	Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KZ	:	Kâr-Zarar
KZO	:	Kâr- Zarar Ortaklığı
MB	:	Merkez Bankası
MIB	:	Malezya İslam Bankası
OPEC	:	Organization of the Petroleum Exporting Countries
ÖFK	:	Özel Finans Kurumu
TAV	:	Tefe Afken Vie
TBB	:	Türkiye Bankalar Birliği
TKBB	:	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
USD	:	Amerikan Doları
YP	:	Yabancı Para
YTL	:	Yeni Türk Lirası

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Çizelge Adı	Sayfa No
Çizelge 3.1.	Mevzuat Açısından Bankalar ve Katılım Bankaları.....	12
Çizelge 8.1.	Türkiye'deki Bazı ÖFK'ların Kuruluş Yılları ve Operasyona Başlama.....	51
Çizelge 9.1.	Yıllar İtibarı İle Ülkemizdeki Katılım Bankalarının Şube Sayıları	58
Çizelge 9.2	Yıllar İtibarı İle Seçilmiş Bazı Katılım Bankalarında Çalışan Personel Sayıları.....	59
Çizelge 9.3.	31/12/2005 Tarihi İtibariyle Katılım Bankaları.....	62
Çizelge 9.4.	30/09/2006 Tarihi İtibariyle Katılım Bankaları.....	62
Çizelge 10.1.	Katılım Bankaları ile Bankaların 2005-2006 Performans Karşılaştırması	66
Çizelge 10.2.	Katılım Bankaları ile Bankaların 2005-2006 Yapısal Performans Karşılaştırması	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 6.1.	Faizsiz Bankacılık Yapılan Bazı İslam Ülkelerindeki	32
Şekil 9.1.	Bank Asya Toplanan Fonların Yedi Yıllık Gelişimi.....	56
Şekil 9.2.	Bank Asya Nakit Kullandırılan Fonların Altı Yıllık Gelişimi.....	56
Şekil 9.3.	Türkiye Finans Toplanan Fonlar.....	57
Şekil 9.4.	Yıllar İtibarı ile Katılım Bankalarının Şube Sayıları.....	60
Şekil 9.5.	Katılım Bankalarının Toplanan Fonlar Gelişimi.....	61
Şekil 9.6.	Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Toplam Toplanan Fonlardan Aldığı Pay	61
Şekil 10.1.	Katılım Bankalarının Yıllar İtibariyle YTL-YP Mevduat Yapısı	64
Şekil 10.2.	Katılım Bankaları Aktif Büyüklük Gelişimi.....	68
Şekil 10.3.	Katılım Bankalarının Aktif Gelişim Tahminleri.....	68
Şekil 10.4.	Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Toplam Aktif Büyüklükten Aldığı Pay	69
Şekil 10.5.	Katılım Bankalarının Öz Kaynak Gelişimi.....	69
Şekil 10.6.	Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Toplam Öz kaynaklardan Aldığı Pay.....	70
Şekil 10.7.	Ülkemizdeki Çeşitli Katılım Bankalarının 31.12.2005/30.09.2006 Dönemi Net Kârı.....	70
Şekil 10.8.	Bank Asya Dönem Net Kârının Altı Yıllık Gelişimi.....	71
Şekil 10.9.	Bank Asya Likit Değerlerin Altı Yıllık Gelişimi.....	71
Şekil 10.10.	Bank Asya Öz Kaynakların Altı Yıllık Gelişimi.....	72
Şekil 10.11.	Türkiye Finans Toplam Aktifler.....	73
Şekil 10.12.	Türkiye Finans Dönem Net Kârı.....	73
Şekil 10.13.	Kuveyt Türk Katılım Bankasının Dönem Net Kârının Beş Yıllık Gelişim	74

1. GİRİŞ

Faizsiz Bankacılığının tarihi M.Ö. 1955-1913 yılları arasında Babil’de hüküm süren Hammurabi’ye kadar uzanmaktadır. Ünlü Hammurabi Kanunlarının 100-107 bölümlerinde borç ilişkilerinin nasıl düzenleneceği ilahi metinlerden esinlenilerek faizsiz yatırımın ilk örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eski Mısır’da tefeciliği ve birleşik faizi yasaklayan kanunlar bulunmaktaydı. İslamiyetten önce Arap Yarımadasında yaygın olarak kullanılan faiz, İslam dininin benimsenmesi üzerine reddedilmiştir. Yapılan fetihlerle birlikte, İslam Coğrafyasının Çin Seddinden Atlas Okyanusuna kadar genişlemesi ile birlikte, faizsiz uygulamacılık da dünyanın dört bir yanına yayılmıştır.

Modern finansal hizmetlerin İslami ilkelerle birleştirilmesine yönelik ilk çalışmalar 1963-1967 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. 1971 yılında, Nasr Sosyal Bankasının kurulmasıyla da faizsiz bankacılık teoriden pratiğe dökülmüştür.

Faizsiz bankacılık alanındaki uygulamalar, 1970’li yılların sonunda bütün dünyayı etkisi altına alan petrol fiyatlarının beklenmedik yükselişi ile petrol üreticisi Körfez ülkelerinde önemli miktarda sermaye birikimi oluşmasına sebep olmuştur. Körfez ülkelerinde biriken sermayenin dini ilkelere uygun bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla, Dubai, Sudan, Bahreyn ve Mısır’da faizsiz bankacılık yapacak finansal kuruluşlar birbiri ardına faaliyete geçmiştir.

Başta körfez sermayesi olmak üzere, faize karşı hassasiyeti olan kişilerin, tasarruflarını ekonomiye dahil edebilmek ve yatırıma dönüştürmek amacıyla, hemen hemen tüm dünya ülkelerinde faizsiz bankacılık uygulamaları başlatılmıştır. Şu anda, 60’tan fazla ülkede faizsiz bankacılık uygulamaları kendini göstermektedir.

Ülkemiz ise; 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası’nın (İKB) kurucu üyeleri arasında yer alarak, faizsiz bankacılık uygulaması ile ilk kez tanışmıştır. 1984 senesinde, sermaye payının artırarak İKB’nin en büyük ortaklarından biri haline gelmiştir.

Eski adıyla, Özel Finans Kurumları, yeni adıyla Katılım Bankaları, ülkemizde 16/12/1983 gün ve 83/7506 sayılı kanun hükmündeki kararname ile kurulmuştur. Bu kararname, 25/02/1384 tarihli resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Özel finans kurumları adı, ulusal ve uluslararası piyasalarda, yaşanan konumlandırma sorunu sebebiyle, 19/10/2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiştir.

Bu tez, 8 ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde, bankanın tanımı, bankacılığın fonksiyonel gelişimi, banka türleri, faizsiz bankacılığının tanımı ve faizsiz bankaların klasik ticari bankalardan farklılıklarının belirlenmesinden bahsedilmiştir.

Faizsiz bankaların ortaya çıkışı ve tarihi gelişimini açıklayan ikinci bölümü, faizsiz bankaların dayandığı temel ilkelerin ve işleyişinin açıklandığı üçüncü bölüm takip etmiştir.

Dünya üzerinde 20 farklı ülkede faizsiz bankacılık uygulamalarının incelendiği dördüncü bölümün ardından, beşinci bölümde, faizsiz bankaların ekonomi üzerindeki olası etkileri açıklanmıştır.

Altıncı bölümde, Türkiye’de katılım bankalarının kuruluş gerekçesi, katılım bankalarının doğuşunu hazırlayan nedenler, ülkemizde katılım bankalarının ortaya çıkışı, tarihi gelişimi ve ülkemizde şu an faaliyette bulunan bazı katılım bankaları hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Yedinci bölümde, ülkemizde katılım bankalarının ekonomi üzerindeki etkileri açıklandıktan sonra, sekizinci ve son bölümde ise; katılım bankalarının Türk mali sistemi içindeki yeri incelenmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Uçar (1992), “Türkiye’de-Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri” adlı kitapta, bankanın tanımı ve tarihi gelişimi, faizsiz bankacılığın tanımı, faizsiz bankacılığın tarihi gelişimi, dünyada uygulanışı, Türkiye’de faizsiz bankacılığın durumu, fon temini vb işlemlerin muhasebeleştirilmesi incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, katılım bankalarının ekonomiye kazandırılmasının ekonomi açısından önemi anlatılmıştır.

Hatunoğlu (1995), “Genel Olarak İslam Bankaları ve Türkiye’de Özel Finans Kurumları ile Klasik Ticari Bankaların Farklılıklarının Belirlenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, katılım bankaları ve tarihi gelişimi, işleyişi, amaç ve türleri ve katılım bankalarının ticari bankalardan farklılıklarının belirlenmesi gibi... konular incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, katılım bankalarının İslam ülkelerinin kendi aralarında ekonomik işbirliğini geliştirmek, kalkınmalarını tamamlamak ve İslami prensipleri ekonomiye uyarlamak amacıyla kuruldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca, eski adıyla Özel Finans Kurumlarının da “banka statüsü”ne kavuşturulmasının gerekliliği vurgulanmıştır ki, bu da gerçekleştirilmiştir.

Bacanlı (2004), “Dünyada Yeni Trend: Faizsiz Bankacılık” adlı makalesinde, dünya üzerinde çeşitli ülkelerde ve Türkiye’de katılım bankaları incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda ise; Türkiye’nin yanı sıra 60’tan fazla ülkede katılım bankacılığının uygulandığı belirtilmiştir. Faizin topluma etkisi ve ekonomiye ne kadar olumsuz yansıtılabileceği hususuna değinilmiştir.

3. BANKACILIK SİSTEMİ VE FAİZSİZ BANKACILIK**3.1. Finansal Sistem ve Unsurları**

Finansal sistemin bir ekonomideki işlevi, fon arz eden birimler ile fon talep eden birimler arasında fonların etkin ve kesintisiz bir biçimde akışını sağlamaktır. Bir finansal sistemin fon kaynağı yurtiçi tasarruflar ile ülkeye yurtdışından aktarılan tasarruflardan oluşmaktadır. Günümüz ekonomilerinin işleyişinde, finansal sistemin önemli bir etkisi vardır.

Ekonomilerin işleyişinde önemli bir etkisi bulunan finansal sistemin temel unsurları, fon arz edenler, fon talep edenler, finansal araçlar, finansal araçlar ve yasal düzenlemeler şeklinde sıralanabilir. Bu temel unsurlar, finansal sistemin ana çatısını oluşturmaktadır. Finansal sistemin temel unsurları şöyle açıklanabilir (Özgür, 2007:4):

- Fon arz edenler, gelirlerinden daha az harcama yapan ya da gelirlerinin bir kısmını kullanmadan tasarruf için ayıran ekonomik birimlerdir.
- Fon talep edenler, gelirlerinden daha fazla harcama yapan ve fon açığı bulunan ekonomik birimlerdir.
- Finansal araçlar, sistem içinde fonların arz edenden talep edene doğru akışını sağlayan, bu süreçte muhtemel gecikmeleri önlemek ve fon akışını hızlandırmak gibi fonksiyonları yerine getirirken, fon talep edenlerle fon arz edenler arasında bir nevi manevi köprü görevi gören ekonomik birimlerdir.
- Finansal Araç, fon arz edenlerin devrettikleri fonları karşılığında fon talep edenlerden istemek zorunda olduğu belgelere verilen addır.
- Yasal düzenlemeler, finansal sistemin sağlıklı çalışmasını sağlayan kurallar, denetim ve yaptırımlar gibi 3 ana belirleyiciden oluşmaktadır. Devlet, ekonomi politikaları doğrultusunda hazırladığı kanun ve yönetmelikler ile finansal sistemin hukuki çerçevesini belirlemekte, işleyişini düzenlemekte ve denetleme kurumları aracılığı ile piyasaları denetim altında tutmaktadır.

3.2. Bankanın Tanımı

Banka kelimesi, Türkçe karşılığı tezgah, masa ya da sıra anlamına gelen İtalyanca 'banco' kelimesinden gelmektedir. Asırlardan bu yana birçok değişiklik ve gelişmeler kaydeden bankalar, konuyla ilgili birçok yazar tarafından değişik biçimde tanımlanmıştır (Takan, 2001:2).

Çok hızlı değişen ekonomik olaylar sebebiyle, bankanın tanımını yapmak güçleşmektedir. Yapılan tanımlar ise; daha çok bankaların nasıl ve ne şekilde görülmesi gerektiği açısından yapılmaktadır. Banka tanımları, yaklaşım biçimine göre yapılmaktadır. Zaten bu zorluklar sebebiyledir ki, bankalar yasası bankayı tanımlayamamıştır (Kotan, 1981:45).

Bu güçlükler rağmen, çeşitli yazarlara göre banka tanımlarını incelemekte fayda vardır. Banka, mevduat kabul eden, bu mevduatı en verimli biçimde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacı güden ekonomik bir kuruluştur. Bir başka banka tanımı; para, kredi ve sermaye konularına giren her türlü işlemleri yapan ve düzenleyen, özel ve tüzel kişilerle işletmelerin bu alandaki tüm gereksinimlerini karşılama faaliyetini kendisine temel uğraş edinen ekonomik birimdir (Takan, 2001:2)

Bankalar, gördükleri çok önemli işler ve yaptıkları büyük hizmetler sebebiyle her ülkenin ekonomik ve ticari faaliyetlerinde esaslı bir yer almışlardır. Bankaların ülke ekonomisi içindeki en önemli görevi, paralarını biriktirerek bir miktar gelir elde etmek

üzere bankaya yatıran tüzel ve gerçek kişilerle bir müddet için paraya ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişiler arasındaki bağlantıyı sağlamaktır. Başka bir deyişle, kredi vermek isteyen ile kredi almak isteyen arasında aracılık yapmaktır. Bu şekilde hem ülkenin ekonomik gelişmesi hızlanır hem de tasarruf edilen paraların toplamı çoğalır ve tasarruf düşüncesi yerleşir. Bu saydıklarımızın dışında bankalar, sundukları hizmetler nedeniyle şu fonksiyonları da yerine getirmektedirler (Boysan, 1973:41):

- Menkul kıymet çıkarılmasına aracılık etmek,
- Aksiyon, obligasyon alım satımına aracılık etmek,
- Kupon ve ikramiyelerin tahsilini yapmak,
- Kasa kiralamak,
- İstihbarat işlerini yapmak,
- Senet tahsil etmek,
- Para naklini gerçekleştirmek ve
- Dış ticarete aracılık etmektir.

3.3. Bankacılığın Tarihi Gelişimi

Tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin eski Sümer ve Babil'e kadar uzandığı zannedilmektedir. M.Ö. 3500 yılında Sümerler'de kurulan 'maket' bilinen ilk banka kuruluşudur. Maket'in rahipleri de ilk borç verenler olarak bilinmektedir (Parasız, 2000:5)

Din adamları, toplumda saygın ve sözügeçer insanlar olarak halkın manevi problemlerinin yanında maddi problemleri ile de ilgilenmişlerdir (Bayındır, 2005:26).

Yapılan kazılar sonucunda maketlerin, harman zamanı ödenmek üzere, tohum vb...gibi hammadde ve teçhizat almaları için çiftçilere ilk zamanlar aynı, daha sonraları ise parasal kredi açtığı saptanmıştır. Yine bu kazılarda çıkan belgeler, bir hesaptan diğerine transferlerin, tediye ve teslim emirlerinin, mal belgeleri talimatının varlığını kanıtlamıştır (Parasız, 1997:91)

Ünlü Hammurabi kanunları, maketlerin borç vermesi ve tahsisi ile ilgili hükümleri içermekteydi. Hammurabi Kanunları Sittou denilen faizin alınmasına izin verilmekteydi. Bu faizin oranı buğday, hurma, arpa gibi misli mallarda sermayenin 1/3'ü gümüş parada ise; sermayenin 1/5'i olarak tespit edilmiş idi. Doğal afetler sebebiyle ürün alınamayan yıllar için ise; faiz alınmayacağı hükme bağlanmıştır (Bayındır, 2005:26).

3. 4. Bankacılığın Fonksiyonel Gelişimi

Mübadelede, para ekonomisine daha önce geçmiş bulunan, Yunanistan ile İtalya arasında meydana gelen ticari bağlantılar esnasında, para ve kredi işlemleri bir hayli gelişmiştir. Ortaçağların sonlarında, ülkelerarası gelişmeye başlayan ticari ilişkilere paralel olarak, bankacılık da bir uzmanlık ve özel ticaret kolu haline gelmiştir.

Daha önceleri, kendi sermayelerinden kredi dağıtan bankalar, daha sonraki yüzyıllarda, saklanmak üzere emanet olarak bırakılan paraları, kendi garantileri altında piyasalara plase etmeye başlamışlardır. Bu suretle de, bankaların mevduat kabul işlemleri bugünkü manada yürürlüğe girmiştir (Boysan, 1973: 37).

Bankacılığın fonksiyonel evrimi 6 aşamada incelenmektedir (Çivi, 1985: 24):

Birinci aşama, ödeme aracı olarak sadece metal paraların kullanıldığı dönemdir. Bu dönemde, kıymetli madenlerden para kesme (darbetme) yetkisi Hükümdar, Kral ya da senyörlere aitti. Bu yüzden, bankaların fonksiyonu, kendilerine emanet edilen bu

paraları emin bir şekilde muhafaza etmekten ibaretti. Hatta yaptıkları bu iş için, bir koruma ücreti de almaktaydılar. Genellikle, o dönemin ödeme aracı olarak altın para kullanıldığı için, bankerlerin müşterilerine verdikleri “alındı” makbuzlarına altın sertifikası denilirdi.

Bankacılıktaki ikinci önemli aşama, basit koruma bankacılığından ek satın alma gücü oluşturma dönemine geçiştir. Kendilerine emanet edilen maden paraların önemli bir kısmının atıl kaldığını fark eden bankacılar, kasalarındaki toplam madeni para miktarında daha fazla tutarda sertifika vermeye başladılar. Böylece, mevduat ve ticaret bankalarının ek satın alma gücü üretme yolu da bulunmuş oldu.

Üçüncü aşamada, bankacılık faaliyetleri kârlı bir iş durumuna gelince, o devrin kamu yöneticileri de bankacılığa önem vermişlerdir. Emisyon ayrıcalıklı yani yasal olarak satın alma gücü üretebilme yetkisine sahip, lider nitelikli merkez bankaları kurulmuştur. Ticaret bankalarının vermiş olduğu sertifikalarla emisyon yapan ayrıcalıklı bankaların çıkardığı paralar birlikte ekonomik dolaşıma girmiştir. Emisyon bankalarının paraları, kamu desteğini aldığı için, daha üstün bir nitelik kazanmıştır. Ayrıca diğer bankalar, kendi aralarındaki borç ve alacak işlemlerinin tasfiyesinde, emisyon bankalarının parasını kullanmaya başlamışlardır. Merkez bankasının parası da böylece “asıl” para olma niteliği kazanmıştır.

Dördüncü aşamada; ekonomik dolaşım aracı olarak, sadece emisyon bankalarının parası kullanılmaya başlanmıştır. Diğer banka sertifikalarının parası kullanılmamaya başlanmıştır. Diğer bankaların, sertifikalarının altına çevrilebilirliği de ortadan kalkmıştır. Artık bu makbuzları sadece merkez bankası parasına çevirme durumu söz konusu olmuştur. Ancak, emisyon bankasının çıkarmış olduğu banknotların altına çevrilebilirliğine hiç dokunulmamıştır. Diğer bankalar, altın paraları sadece milletlerarası ödemelerde kullanmışlardır.

Beşinci aşamada, karşılıklı kâğıt paralar ortadan kalkmış, yani merkez bankası banknotları altına çevrilebilme özelliğini kaybetmiştir. Yine bu dönemde –ufaklık paralar- hariç tüm madeni paralar da ortadan kaldırılmıştır. Merkez bankaları tarafından çıkarılan paralar zorunlu dolaşıma tabi olmuştur. Ekonomide, ödeme aracı olarak sadece merkez bankası parasının kalması ve bu paraların kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. Bu durum (cebri tedavül) emisyon bankalarına büyük ekonomik ve sosyal sorumluluklar yüklemiştir. Altınlar, sadece milletlerarası ödemelerde kullanılmaya başlanmıştır.

Altıncı aşamada, çağdaş merkez bankacılığı anlayışı doğmuş, emisyon kurumları kamu tarafından kurulmuş ya da tamamen kamu denetimine alınmıştır. Diğer bankaların para ve kredi konusundaki faaliyetleri bu üst bankanın denetimine girmiştir. Böylece, hem fonksiyonel hem de yasal yönlerden bankalar bankası durumuna geçen merkez bankaları, bir ekonomideki para ve kredi politikasının hem oluşturulmasını hem denetimlerini ve hem de icrasını üstlenmişlerdir.

3.5. Banka Türleri

Bankalar, işlevlerine göre ticaret bankaları, kalkınma bankaları ve yatırım bankaları olmak üzere üç grupta incelenmektedir.

- **Ticaret Bankaları:** Bu tür bankaları, geniş kitlelerden mevduat ve diğer isimler altında kaynak toplayan, bu kaynakları kredilendirme ve diğer mali işlemlerde kullanan, bu işlemleri devamlı suretle gerçekleştiren, ekonomide kayıtsal para oluşturan mali kuruluşlar olarak tanımlanabilir (Akgüç, 1989:7).

- **Kalkınma Bankaları:** Gelişmekte olan ülkelerdeki girişimcilerin sermaye eksikliğini gidermek ve teknik yardım sağlamakla iştigal eden finansal kurumlardır. Kalkınma bankalarının gelişmekte olan ülkelerdeki faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir:
 - Sanayi sektörüne uzun süreli krediler sağlamak,
 - İç kaynakları harekete geçirerek sanayi sektörüne yönlendirmek,
 - Sermaye piyasasının gelişmesine olanak sağlamak,
 - Girişimcilere teknik yardımda bulunmak,
 - Yeni yatırım alanlarında öncülük yapmak,
 - Kalkınma planlarının uygulanmasına, gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak,
 - Umut verici, kârlı uygun yatırım alanları konusunda etüt ve araştırmalar yapmak,
 - Yurt dışından özellikle ülkelerarası finansman kurumlarından sağlanacak kaynak ve teknik yardımı sanayi sektörüne aktarmaktır (Parasız, 2007:280).
- **Yatırım Bankaları:** İşletmelere doğrudan kredi vermemekle birlikte, sermaye piyasasının gelişmiş olduğu ekonomilerde işletmelerin orta ve uzun vadeli fon gereksinimlerinin karşılanmasında önemli roller oynayan finansal kurumlardır. Yatırım bankalarının bir ekonomideki başlıca fonksiyonları şunlardır (Akgüç, 1989:7).
 - Birikimlerin, menkul değerlere yatırılması yoluyla fon gereksinimi duyan işletmelere gitmesini sağlamak,
 - Sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak,
 - Çıkarılmış menkul değerlerin geniş kitlelere dağıtımını sağlamak,
 - Gerek girişimcilere, gerek birikim sahiplerine danışmanlık yapmak ve
 - Menkul değerlere yatırım yapan birikimcilerin çıkarlarını korumaktır.

Bankalar, bugün gördükleri çok önemli işler ve yaptıkları büyük hizmetler nedeniyle her ülkenin ekonomik ve ticari faaliyetinde önemli bir yer tutmuştur. Hatta bir ülkedeki bankaların çokluğu ve bankalardaki mevduatın miktarı, o ülkenin ekonomik gücünün göstergesi sayılmaktadır (Yücesoy, 1967:16).

3.6. Faizsiz Bankacılığın Tanımı

İslami bankalar ve finansal kurumlar İslami kurallara göre bankacılık ürünleri sunan kurumlardır (Henry, 2001; Khaf, 2002).

Faizsiz bankaları, klasik bankaların üstlendikleri fonksiyonların hepsini yerine getirmeye çalışırlar. Bu nedenle, faizsiz bankaları, çeşitli bankaların fonksiyonlarını, faiz olgusu olmadan yerine getiren kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz. Bu tanım faizsiz bankalarının amacını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Faizsiz bankalar, fon toplama ve tahsisini ortaklık bazında yerine getirirler. Prensipleri ortaklık olduğu içindir ki, önceden miktarı belirli olan sabit bir faiz yerine ancak, faaliyet sonucu miktarı kesinleşecek olan kâr ya da zarardan pay alır ya da verirler (Uçar, 1992:21).

Faizsiz Bankacılık, Kâr ortaklığı esasına dayanıp; fon toplayıp, fon kullandırma şeklinde çalışan bir finans sistemidir. Ekonomisi ve felsefesi bakımından; mevcut

bankacılık ve sigorta esaslarından farklılık gösteren bu sistem; mali araçları ve faaliyetleri bakımından da farklılık göstermektedir. Bu nedenle kuruluşu, fonlara dair şartları, finansman enstrümanları, tasfiyeleri geleneksel bankalara göre değişiktir. Bu sistemde faiz yerine, kâr - zarar kavramı esas alındığından değişik bir finans yöntemi olarak kabul edilmektedir (www.muzafferdeligoz.blogcu.com.tr, 15.05.2007).

Faizsiz bankacılığın temelini faizsiz kazanç olgusu oluşturmaktadır. Bankalar tarafından kendi iç arabuluculuk işlemlerinden (depozito ve kredi verme) başka aktivitelerinden veya yatırımlarından kazandıkları herhangi bir gelir faizsiz kazanç olarak sınıflandırılmaktadır. Son 20 yılda faizsiz gelir, banka gelirlerine en önemli katkı yapan destekleyici rol haline dönüşmüştür (Feldman, 2000:).

3.7. Faizsiz Bankaların Anahtar Özellikleri

Faizsiz bankaları klasik bankalardan ayıran bazı özellikler vardır. Bu özellikler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Faizsiz bankaların sermayesi, özel ve tüzel kuruluşlardan borç alınan altınlardan oluşacaktır. Borç altın verenler eğer isterlerse kendilerine alınan altınlar iade edilir,
- Önerilen faizsiz banka kâr amacına yönelik bir kuruluş olmayacaktır. Banka vakıf olarak ya da vakıfların kurduğu bir A.Ş. şeklinde kurulacaktır. Bankanın hizmetlerinden istifade eden firmalar kâr ya da zarar edeceklerdir,
- Faizsiz banka kredi ve borç işlerinde aracı bir kuruluştur. Kredi ve borçlardaki artış ve azalışlar borçluya aittir. Banka burada tacir değil, komisyoncu misyonundadır. Doğrudan riski üzerine almaz. Taraflar taahhütlerini yerine getirmediği takdirde kefil olarak ödeme yapar, daha sonra borçludan, kefil aracılığı ile tahsil edilir,
- Bankanın emanet olarak aldığı değerlerde banka yönetici ve görevlerin hata ve kusurlarına bağlı olmaya azalış ve artışlar mal sahibine aittir,
- Bankanın vereceği kredi ya da senetlerine likidite kazandıracığı kuruluşlarla ilgili kararlar, önceden belirlenen kriterlere göre alınacaktır, banka yöneticilerinin şahsi karar alma yetkileri, mümkün olduğu kadar minimuma indirgenecektir,
- Eğer, faizsin bankanın hizmetlerinden yararlanılması sadece yöneticilerin şahsi kararlarına bırakılacak olursa, bankalarda tekelleşmeye neden olabilir, bankanın işlemlerinden istifade etmenin temel ilkeleri mukaveleler halinde tesbit edilip, önceden ilân edilecek özel ve tüzel kişilere bu ilkeler çerçevesinden faydalanma fırsatı verilecektir,
- Faizsiz bankaya yatırılan mevduatlar kredi olarak verilmekte ve banka bu kredileri özel veya tüzel kişilere aktarmaktadır, kredinin hem hukuki hem de iktisadi riski faizsiz bankanın teminatı altındadır (Tekir, 1986:12).

3.8. Faizsiz Bankaların Klasik Ticari Bankalardan Farklılıklarının Belirlenmesi

Faizsiz bankalar ve klasik bankalar arasında benzerliklerin çokluğuna karşın farklar azdır. Ancak, faizsiz bankacılığı, klasik bankalardan ayıran da bu temel farklılıklardır. Bu farklılıklardan bir kısmı kuruluşla alâkalıdır. Eğer farklılıklar söz konusu olmasaydı, yasal olarak ayrıca düzenlenmelerine zaten gerek kalmazdı.

Temel farklılık, bankaların hem topladıkları fonlar hem de bunların kullanımı bakımından faize dayalı olarak çalışmalarınıdır. Oysa, faizsiz bankacılığının cari

hesaplara ve kâr ve zarara katılma hesaplarına fon toplarlar ve bunları da yine kâr zarara katılma esasına uygun şekilde kullandırır.

Faizsiz bankaların kuruluş koşulları, ülkemizde klasik bankaların kuruluş koşulları ile büyük benzerlikler göstermektedir. Kuruluş izni, hukuki yapı, en az ortak sayısı, kurucular da aranan nitelikler, pay senetlerinin düzenlenmesi vs... faizsiz bankalar ile klasik bankalarda aynıdır (Yıldırım, 1993;104).

Faizsiz Bankalar ve klasik bankaların her ikisi de Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulurlar. Katılım bankalarının kurulması için, ilk önce kurucular kuruluş izni alabilmek için gerekli belgelerle birlikte yazılı olarak T.C. Merkez Bankası'na başvurulur. Merkez Bankasının olumlu görüşü ve Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile kuruluş izni alınır. Kuruluş izni alındıktan sonra, yine belgelerle birlikte T.C. Merkez Bankasından faaliyet izni almak için başvurulur. Başvuru tarihini takiben en az bir ay içinde faaliyette bulunmak için bir eksiği bulunmayanlara Merkez Bankası tarafından faaliyet izni verilir (Yıldırım, 1993:104).

Bankaların kurulması için ise, kurucular kuruluş izni alabilmek için gerekli bilgilerle birlikte Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına başvuruda bulunur. Müsteşarlık izin talebini uygun görürse, başvuru dilekçelerini ekleri ile birlikte Sanayi ve Ticaret Bakanlığına gönderir. İzin talebi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından da uygun görülürse, Bakanlık izin verilmesi için Bakanlar Kuruluna önerir. Bakanlar Kurulundan olumlu kararın çıkması ile kuruluş izni alınmış olunur. Faaliyet izni alabilmek için Müsteşarlık tarafından Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından birer beyanname verilir. Şartları uygun görülenlere Müsteşarlık tarafından Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın olumlu görüşü alındıktan sonra, beyannamelerin verildiği tarihten itibaren en geç 2 ay içinde bankacılık işlemlerine veya mevduat kabulüne başlamak üzere izin verilir (Yıldırım, 1993;104).

Yani, klasik bankaların kuruluşu için başvuru, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlığa yapılırken, faizsiz bankalarda T.C. Merkez Bankasına yapılmaktadır. Bankalarda, öz kaynakların 2,5 milyardan az olmaması gerektiği halde, bankalar 1 milyar TL. ödenmiş sermaye ile kurulurlar. Faizsiz bankalar kuruluşlarından başlayarak 6 ay içinde 5 milyar TL. ödenmiş sermaye sağlamak mecburiyetindedirler (Yıldırım, 1993;104).

Klasik bankalarda, pay senetlerinin itibari (nominal) değerlerinin 100.000 TL'yi geçmemesi ve menkul kıymetler borsasına kote edilmesi mecburiyeti olduğu halde, faizsiz bankalarda pay senetlerinin itibari değerlerinin 100.000 TL'den aşağı olmaması mecburidir. Klasik banka genel kurullarında ortaklar, sahip oldukları pay sayısı kadar oy hakkına sahiptir. Her payın itibari değeri 100.000 TL'yi geçemez. Faizsiz bankalarda ise, her 1.000.000 TL'lik hisse senedi 1 oy hakkı demektir. Daha az pay sahipleri, paylarını birleştirerek ve ortaklardan birine vekalet vermek suretiyle oy hakkına sahip olurlar. Ayrıca, faizsiz bankaların pay senetlerini menkul kıymetler borsasına kote ettirilmesi zorunlu değildir. Klasik bankaların halka açık olması, pay senetlerinin kolayca el değiştirebilmesi amaçlandığı halde, faizsiz bankalar için böyle bir amaçtan söz edilemez. Pay senetlerinin büyük tutarlarda olması ve menkul kıymetler borsasına kote ettirilme zorunluluğunun olmayışı, faizsiz bankaların sınırlı ortak sayısı ile faaliyette bulunmalarına yol açabilecektir (Yıldırım, 1993;104).

3.8.1. Klasik Bankaların Kredi Vermesi ve Faizsiz Bankaların Mal Satmasının Karşılaştırılması

Klasik bankaların topladıkları tasarrufların ekonomiye dönme ve daha yüksek faizli bono ve tahvillere gitme ihtimali gibi, banka kredilerinin de ekonomiye dönme ihtimali kesin değildir. Banka kredileri, üretim ekonomisinin değil, rant ekonomisinin sermayesi haline gelebilecektir. Faizsiz bankaların ise, mal ticareti yapmakla, ekonomiye doğrudan ve kesin katkıda bulunmaktadır. Örneğin, banka kredileri spekülâtif faaliyetlere konu olabilirken, faizsiz banka müşterilerine ihtiyaç duyduğu makineyi satın alır. Bu makineyi satan fabrikanın üretimi artar. Makinenin müşteriye intikal ettirilmesi ulaşım sektörünü harekete geçirir. Sonunda, bu makinenin fabrikaya yerleştirilip, üretime geçmesi, yeni bir iş ve istihdam sahası, ekonomiye yeni bir katkı sağlayacaktır. Tüm bu faaliyetler faizsiz bankaların yaptığı mal ticaretinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Özgür, 2007:18).

3.8.2. Klasik Bankaya Borçlanmak ve Faizsiz Bankalara Borçlanmak Arasında Karşılaştırma

Klasik bankalardan kredi çeken kişi vade sonunda anapara ile birlikte faizi ödemek mecburiyetindedir. Faizsiz bankalarda mal satın alan müşteri ise vadesi geldikçe bir defada veya genellikle aylık taksitler halinde malın borcunu ödeyecektir. Bu iki ödeme türü arasında da fark bulunmaktadır. Klasik bankaya borcu olan şahıs, tahsil ettiği krediyi reel bir varlığa, örneğin bir mala çevirmemiş, giriştiği işlerde başarılı olamamış ya da krediyi iyi kullanamamışsa, vadesi gelince kredinin karşılığı bulunamayacağı için, çok zor durumda kalabilecektir. İflas muhtemel hale gelecektir. Sonuçta, ocakların dağılması, intihar gibi büyük facialar görülebilecektir. Faizsiz bankalarından mal satın alındığı ve bu malın bedeli kadar borçlanıldığı zaman, biraz önce saymış olduğumuz riskler söz konusu olmayacaktır. Her şeyden önce ele nakit para geçmediği için bu paranın gereksiz işlemlerde kullanılması ihtimali de ortadan kalkacaktır. Ödemede bir güçlükle karşılaşıldığı zaman, en azından borcun mal şeklinde karşılığı bulunmuş olacaktır. Karşılaşılabilecek olan riskler de hiçbir zaman kredi borcu derecesinde olmayacaktır (Özgür, 2007:18).

3.8.3. Klasik Banka Faizleri İle Faizsiz Bankaların Getirisi Arasında Karşılaştırma

Klasik banka faizleri ile faizsiz banka kârları arasındaki farkları ekonomik ve dini açıdan olmak üzere iki açıdan belirtmekte yarar vardır. Ekonomik açıdan faiz, ekonomik faaliyetlerden bağımsız, sözleşme esnasında sermaye sahibi adına tahakkuk ettirilen bir gelir türüdür. Krediyi kullanan kişi, bu kredi ile herhangi bir iş yapıp yapmamasına, iş yapmış olsa dahi kazanç elde edip etmemesine ya da kazancın azlığına ya da çokluğuna bakılmaksızın, her halükarda bu faizi ödeyecektir. Kredi kullanan kişinin elinde olmayan sebeplerle yeterli kazanç elde edememesi ya da zarar etmesi hallerinde dahi faiz borcunu ödemek zorundadır. Bu durum da, toplumda bireysel ve sosyal birçok rahatsızlıkların doğmasına neden olabilmektedir. Faiz geliri, faizli kredi kullanılmasından doğan reel bir ekonomik faaliyetten doğmamış olabilmektedir. Yani klasik banka, müşterisine verdiği faizi reel ekonomik faaliyetlerde kullandığı bir kredinin geliri olarak değil, devlet bonusu gibi üretken olmayan alanlardan elde etmiş olabilmektedir. Ya da faiz, banka kredisinin kullanıldığı sınai veya ticari bir faaliyetin zarar etmesi halinde de talep edildiğinden bir kazançtan değil, iflas etmiş bir şahıs ya da

tüzel kişiliğin enkazından derlenmiş bir haksız kazanç olabilmektedir. Faizsiz bankalarda ise, kârın bu kurumun yapmış olduğu bir ticaret faaliyet sonucu elde edilen ve kesinleşmiş bir kazanç oluşundan şüphe yoktur. Faizsiz bankaların ticari bir işlem ya da bir ortaklık olmaksızın kazanç elde etmesi bağlı oldukları mevzuat açısından da mümkün değildir. Banka, halktan para toplarken belli bir işlem yapmış olmaktadır. Ayrıca, fon toplarken halka belirli bir kâr payı taahhüt edilmez. Ancak, o güne dek verilmiş ve gazetelerde ilan edilmiş olan kâr oranları sadece belli bir fikir verebilir. Faizsiz bankalarda bir kâr payını taahhüt etmek bir yana, müşterinin anaparasına dahi garanti verilemez. Bu şekilde halktan toplanan paralar, faizsiz bankalarca ticari faaliyetlerde kullanılmaktadır. Bu faaliyetlerden elde edilen kârın % 20'si kuruma ayrılırken, kalan % 80 ilgili vade grubunda parası bulunan fon sahiplerine paylaştırılır (Özgür, 2007:18).

Çizelge 3.1'de ülkemizde katılım bankaları ile klasik bankaların mevzuat açısından; yasal alt yapı, fon kaynakları ve maliyeti, fon kullandırma şekilleri başta olmak üzere çeşitli yönleriyle bir karşılaştırılması yapılmıştır.

Çizelge 3.1- Mevzuat Açısından Bankalar ve Katılım Bankaları

Karşılaştırma Kıstasları	Bankalar	Katılım Bankaları
Yasal Altyapı	Mevzuat eksikleri yoktur	Mevzuat eksiklikleri ve belirsizlikler arzeden hususlar 2005 senesinden önce vardı.
Fon Kaynakları ve Maliyeti	Vadeli ve vadesiz olarak hesap açılabilirler ve getiri oranları vade başında belirlenir. TMSF kapsamındadırlar. TTK ve ana sözleşme gereği olan yedek akçelerden başka safi kârın % 5 tutarında muhtemel zarar karşılığı olarak MB’nda devlet tahvili tutmak zorundadırlar. Kısa vadeli ihtiyaçlar için bankalar arası para piyasasından borçlanabilmektedirler.	Cari hesapların maliyeti sıfırdır. Katılma hesaplarına ise vade başında herhangi bir garanti vermemektedirler. Mevduat için 2005 senesine kadar herhangi bir güvenceleri yoktur. Sadece TTK ve ana sözleşme gereği karşılık ayırmaktadırlar. Cari ve katılma hesapları dışında borçlanma olanakları yoktur.
Fon Kaynakları Yasal Yükümlülükleri	Mevduat ve mevduat dışı pasifler için toplam % 14 münzam ve disponbilite zorunluluğu mevcut, fakat, disponbilitesinin senet olan kısmının getirisi bulunmaktadır.	Özel cari hesapları için toplam % 24 disponbilite ve karşılık, katılma hesapları için % 10 MB’nda tutulan karşılıkların hiçbir getirisi yoktur. Mevcut dışı pasifler için herhangi bir yükümlük mevcut değildir.
Fon Kullandırma	Nakit kredi kullandırırılar. Mal alım ve satımı yasaklanmıştır. Her türlü gayri nakdi kredi kullandırırılar. İhracatın finansmanında vergi ve harç istisnaları mevcuttur. Gayrimenkul finansmanında kredi ve kaydi satış değeri arasında bağ kurulmaz. Hazine bonusu, repo, bankalar arası piyasa vb.kısa vadeli enstümanlara yatırım yapabilmektedirler.	Nakit kredi kullandırmazlar. Murabaha, müşareke, mudarebe ve finansal kiralama yöntemleri ile fon kullandırırılar. Bu yıl bütçe kanununun verdiği izinle devlet ihale yasasının gerektirdiği konularda mektup verebilmişlerdir. Fakat, gelecek yıl için belirsizlikler vardır. İhracatın finansmanında teşvik edici bir husus yoktur. Gayrimenkul finansmanında çift tapu harcı ödenmesi ve gerçek değeri üzerinden finanse edilmesi gerekir. Kısa vadeli enstümanları yoktur.
BSMV	% 5	Yoktur.
KDV	Yoktur.	% 1 (Malın cinsine göre değişmektedir)
KKDF	% 6 (Bireysel kredilerde % 10)	Yoktur.
Leasing	Yapamazlar, kendi leasing şirketlerine kullandıracakları kredilerde KKDF’ye tabidirler.	Yapabilirler.
Gayrimenkul edinme	Edinecekleri gayrimenkullerin toplamının kayıtlı değeri öz kaynakların yarısı ile sınırlıdır.	Yabancı sermaye kanunu dışında herhangi bir sınırlama getirilmemiştir.
Genel Kredi Sınırlamaları	Vardır.	Yoktur.
Solvabilite Oranı	Yoktur.	Vardır.
Ortaklıklar İtibarı ile Sınırlar	Vardır.	Yoktur.

Kaynak: Pekcan (2006:17).

3.8.4. Fon Toplama Faaliyetlerindeki Farklılıklar

Klasik bankalar, genel olarak vadeli ve vadesiz mevduat hesaplarında fon toplarlar. Ancak, son zamanlarda ilave olarak 7 gün ihbarlı mevduat hesapları da kullanılmaktadır. 7 gün ihbarlı mevduat hesapları, çekileceği tarihten 7 gün önce yazılı bir ihbar verilerek çekilebilen mevduatlardır. Faizsiz bankalar da, yine vadesiz mevduatlara denk gelen cari hesap ve vadeli mevduata karşılık gelen katılma hesaplarını kullanmaktadırlar (Hatunoğlu, 1995:80).

3.8.4.1. Vadesiz Mevduat Hesapları ve Cari Hesaplar

Hem vadesiz mevduat hesapları, hem de cari hesaplar alacaklı cari hesaplardır, TL. ve döviz cinsinden açılabilirler. Her ikisinde de asıl amaç; paranın muhafaza edilmesidir ve istenildiği zaman kapatılabilirler. Cari hesaplar hem nama, hem de hamiline açılabilirken, vadesiz mevduat hesapları sadece nama açılabilir. Ayrıca, vadesiz mevduat hesaplarına faiz ödenirken, cari hesaplara faiz veya başka bir isim altında herhangi bir getiri ödenmemektedir.

Ülkemizde klasik bankaların, vadesiz mevduat hesabı sahiplerine sağladıkları hizmetlerin aynı, faizsiz bankalarca cari hesap sahiplerine de sağlanmaktadır. Cari hesaplarda toplanabilecek azami fon tutarı, faizsiz bankaların öz kaynaklarının 10 katı ile sınırlandırılırken, klasik bankalarda toplanacak fon tutarı ile ilgili herhangi bir sınırlama getirilmemiştir (Hatunoğlu, 1995:80).

3.8.4.2. Vadeli Mevduat Hesabı ve Katılma Hesabı

Katılma hesabı ve vadeli mevduat hesabı arasındaki farklılıklar şu şekilde belirtilebilir:

- Vadeli mevduat hesabı, sahiplerine kapital ve faiz garantisi verirken, katılma hesabı önceden belirli sabit bir getiri garantisi vermediği gibi, anaparanın da geri ödenme garantisi yoktur.
- Her iki hesap da hem döviz, hem TL cinsinden açılabilir,
- Vadeli mevduat hesabından, bankanın mutabakatı alındıktan sonra, vadesi gelmeden önce para çekilebilir veya hesap tamamen kapatılabilir,
- İki hesabın da getirisi vergi açısından mevduat geliri sayılmaktadır,
- Vadeli mevduat hesabı sadece nama, katılma hesabı ise hem nama hem de hamiline açılabilir,
- İki hesap da belirli bir vade ile açılabilir ve vade bitiminden itibaren 5 işgünü içinde, tersi söylenmedikçe aynı vade ile yenilenmektedir,
- Her iki hesap da, 10 yıllık zaman aşımına tabi bulunmaktadır,

Türkiye'deki katılım bankalarında, katılma hesaplarında toplanan fonların % 10'u Merkez Bankasında bloke edilmektedir. Klasik bankalarda mevduat munzam karşılık oranı 1 ay vadeli mevduatta % 17, 3 aydan 1 yıla kadar vadeli mevduatta % 8.50 genel dispoabilite oranı ise % 9'dur. Ancak; faizsiz bankalara fon yatıran tasarruf sahipleri fonlarını, bu kurumların faaliyetlerine ortak olmak amacıyla hatta paralarını tamamen kaybetme ihtimalini bilerek yatırmaktadırlar. Faizsiz bankalar ile tasarruf sahipleri arasındaki ilişki, alacaklı ile borçlu arasındaki ilişkiye değil de bir ortaklık ilişkisine benzemektedir. Bu nedenle; güvence verilmesine de gerek duyulmaktadır (Hatunoğlu, 1995:80).

Vadeli mevduat hesabındaki paranın vadesinden önce çekilmesi durumunda, tasarruf sahibi kapital ve bir miktar getirisini geri alabilmektedir. Katılma hesabında ise; eğer kâr söz konusu ise; tasarruf sahibi yatırdığı anaparayı, zarar söz konusu ise hesabın “birim hesap değerine” karşılık gelen miktarı çekilebilmektedir. Başka bir ifadeyle, vadesinden önce parasını çeken kişi fonun zararına katılmakta, fonda oluşarlardan pay alamamaktadır.

3.8.5. Fon Kullandırma Yöntemi ve Maliyetlerindeki Farklılıklar

Faizsiz bankalar, fon toplarken herhangi bir taahhüt altına girmemekte, tasarruf sahipleriyle Kâr/Zarar (K/Z) ortaklık antlaşması yapmaktadırlar. Dolayısıyla faizsiz bankalar fon kullandırırken daha esnek olabildiği gibi, kullandırdıkları fonların maliyetleri de daha düşük olabilmektedir.

Klasik bankalar ile faizsiz bankalar kullandırdıkları fonların maliyetlerini karşılaştırırken, birbirlerine olan benzerlikleri nedeniyle, üretim desteği yöntemi ile kısa vadeli banka kredilerinden, senet mukabili kredi finansmanı kullanılacaktır.

Faizsiz bankalar ile klasik bankaların fon kullandırma maliyeti arasındaki farklılık Hatunoğlu (1995:80)’den alınan bir örnek yardımıyla aşağıda açıklanmıştır.

Örneğin, 1000 torba şeker alacak olan ticari bir işletme, üretici firmaya giderek şekerin satış fiyatı konusunda araştırma yapmıştır. O an için nakit sıkıntısı yaşayan firma fon ihtiyacını ya klasik bankadan kredi alarak ya da herhangi bir faizsiz bankadan fon kullanarak giderecektir. Her bir torbada 50 kg. şeker bulunmaktadır ve her bir torba şekerin satış fiyatı 90 YTL’dir. Bu bilgilere göre ihtiyaç duyulan fon miktarı şu şekilde hesaplanır:

Fon miktarı: $1000 \times 90 = 90.000,-\text{YTL}$ ’dir.

Bu fon ihtiyacının faizsiz ve klasik bankadan karşılandığı 2 alternatif durumu ayrı ayrı inceleyelim:

1. Alternatif: Faizsiz bankadan üretim desteği şeklinde fon kullanımı:

Faizsiz banka, üretici firmaya malın siparişini verir, faturanın kendi adına düzenlenmesini ve malın müşteriye teslim edilmesini talep eder. Kurum ile müşteri malın bedelinin 5 eşit taksit halinde ödenmesi hususunda antlaşmaya varırlar. Ödeme şekli ise yaklaşık 3 aylık bir süreyi kapsamaktadır.

Üretici firma faizsiz banka şu şekilde fatura düzenler:

Mal Bedeli (1000 torba x 90 YTL).....	90.000 YTL
KDV (% 8).....	7.200 YTL
TOPLAM.....	97.200 YTL

Faizsiz Bankanın Müşteri adına Düzenleyeceği Fatura:

Faizsiz bankaya malın maliyeti.....	90.000 YTL
Faizsiz bankanın Kâr marjı (%30).....	27.000 YTL
TOPLAM.....	117.000 YTL

Müşteri Adına Düzenlenen Fatura:

Mal Bedeli.....	117.000 YTL
KDV (% 8).....	9.360 YTL
TOPLAM.....	126.360 YTL

2.Alternatif:

Müşterinin herhangi bir klasik bankadan kredi alması (senet mukabili) şeklinde gerçekleşebilir.

Banka, müşteriye verdiği ticari senedin % 70'i oranında kredi kullanır. Yani müşteri 90.000 YTL tutarında kredi alabilmek için bankaya 128.571 YTL tutarında ticari senet vermelidir.

Müşteri bankadan nakit olarak aldığı kredi ile malı nakit olarak satın alır. Müşterinin 3 ay sonra bankaya ödemek zorunda olduğu tutar ise şöyledir:

Kredi Kullanma Tarihi.....	30/09/2006
Kredi Dönemi.....	31/12/2006
Kredi Kullanma Süresi.....	91 gün

Ana Para.....	90.000 YTL
Faiz (Yıllık % 150).....	44.226 YTL
Komisyon (Faiz tutarı üzerinden % 2).....	884 YTL
KKDF (Faiz üzerinden % 6).....	2.653YTL
Vergi (% 5).....	6.883 YTL

Bankaya Ödenecek Olan Toplam Borç.....144.646 YTL

Yukarıdaki örnekten, faizsiz bankaların daha esnek bir yapıda fon kullandırmalarının bir sonucu olarak, fonlama maliyetleri, geleneksel bankalara göre daha düşük olabileceği görülebilmektedir.

4. FAİZSİZ BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ

Faizsiz bankacılığın tarihi M.Ö. 2123 -2081 yıllarında Babil’de hüküm süren Hammurabi’ye kadar uzanır. Meşhur Hammurabi Kanunları’nın 100 -107. bölümleri, borç işlerinin nasıl düzenleneceğini gösterirken, ilahi metinlerden esinlenerek uygulandığı düşünülen kanunlar, özellikle faizsiz yatırımın ilk örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Faizsiz bankacılığın günümüzdeki metodlarla hayata geçirilmesinde 20. yy’da İslam ülkelerinde başlayan sanayileşme ivmelerinin de etkisi büyük olmuştur. Daha önceki yüzyıllarda özellikle ticaretle ilgilenen İsrail’den sürülen bazı zengin Yahudi aileleri, sürüldükleri yerlerde faizsiz kredi vererek, faizsiz bankacılık sisteminin ilk örneklerini oluşturmuşlardır. Faizsiz bankacılığın altyapısını oluşturan mudaraba ve muşaraka yöntemlerinin hukuki altyapısı ise 8. yüzyılda Hanefi hukukçular tarafından tamamlanmış ve 11 -13. yüzyıllarda Venedikli tüccarlar vasıtasıyla Avrupa’ya geçmiştir. Mudaraba yöntemi önce İtalyanlar, sonra İspanyollar arasında önemli uygulama alanları bulmuştur. Bu akitlerden yola çıkarak çağdaş bir bankacılık modeli oluşturulmaya başlanmıştır. Müslüman dünyasında banka hizmetlerinin ilk rağbet gördüğü Abbasiler devrinde, mali işlerde en etkin hizmet veren Yahudilerden yararlanmakta bir sakınca görülmemiştir (Bacanlı, 2004).

İslam dininin getirdiği faiz yasağı sebebiyle, klasik bankalardan uzak duran İslami hassasiyetleri yüksek olan kişilerin tasarrufları ekonomiye dahil edilememiş ve bu fonlar atıl kalmıştır. Modern finansal hizmetler ile İslami ilkelerin birleştirilmesine yönelik ilk çalışmalar Mısır’da 1963 -1967 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar büyük ölçüde Almanya’da kırsal bölgelerde faaliyet gösteren tasarruf bankaları modelini esas alıyordu. Söz konusu tasarruf bankaları, tasarruf sahibi mudilerine faiz ödemedikleri gibi, kredi verdiği müşterilerinden de faiz almıyorlardı. Yatırılan mevduatları, ticaret ve sanayi alanlarında faaliyet gösteren firmalara kredi olarak kullanıyor ve bu firmaların kârlarının belirli bir yüzdesini de mudilerine ödüyorlardı. Mısır’daki kâr paylaşımı esasına dayanan bankacılığın İslami kurallara uygunluğu konusunda uzun süreli tartışmalar yaşanmıştır. 1971 yılında Nasır Sosyal Bankasının kurulmasıyla faizsiz bankacılık teoriden pratiğe dökülmüş oldu. Nasır Sosyal Bankası bazı uzmanlar tarafından ABD’deki Saving&Loan kuruluşlarına benzetilmekteydi. Aralık 1973’de İslam Konferansına üye ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimini desteklemek amacıyla İslami kurallara uygun şekilde kredi desteği verecek bir bankanın kurulması kararı alınmıştır. Bu karar uyarınca, 1974 yılında İslam Kalkınma Bankası faaliyete geçmiştir ve bugün İslam Kalkınma Bankasının 55 üyesi mevcuttur. 1970’li yılların sonunda bütün dünyayı etkisi altına alan petrol fiyatlarındaki ani yükseliş, petrol üreticisi Körfez ülkelerinde önemli miktarda sermaye birikimi oluşmasına sebep olmuştur. Körfez ülkelerinde biriken sermayenin dini ilkelere uygun yatırım alanlarında değerlendirilmesi amacıyla Dubai Islamic Bank, Sudan Faisal Islamic Bank, Bahreyn Islamic Bank ve Mısır Faisal Islamic Bank gibi faizsiz bankacılık yapacak finansal kuruluşlar birbiri ardına faaliyete geçmiştir (TKBB Dergisi, 2005:26).

1960’lı yılların ikinci yarısında özellikle Mısır’da dini hassasiyetleri olan kişiler paralarını faizsiz bir şekilde değerlendirmeye çalışıyorlardı. Sistemlerinde mala karşı

kazanç, malla birlikte getiri ve malın maliyeti üzerine eklenen kâr payı hakimdir (www.bilgihikmet.com.tr, 13.04.2007).

Ayrıca; İngiliz egemenliği döneminde Hindistan'ın Müslüman bölgelerinde görülen bazı kooperatif bankacılık uygulamalarının da ilk faizsiz finansman örnekleri arasında sayılması doğru olacaktır. Birçok Müslüman toplumda yüzyılımızın başlarından itibaren filizlenmeye başlayan bu hareketin bilinçli, organize ve çağdaş metotlarla hayata geçirilmesi fikri ilk kez, merhum Suudi kralı Faysal döneminde ortaya çıkmıştır. Kalkınma sürecinin başlangıcında tüm ülkelerin kendisine yönelen taleplerini karşılamakta güçlük çeken ABD, bu gelişimin İslam ülkeleri arasında biran önce örgütlenerek büyük çaplı bir oto-f finansman kaynağı oluşturulmasını tercih etmiş ve Dünya Bankası, IDBR modelinde çalışacak birkaç büyük bölgesel banka kurularak bu yükün paylaşılmasına önayak olmuştur. Bu amaç ile Afrika ve Asya Kalkınma Bankasının kuruluşuna paralel olarak Cidde'de 1975 yılında kurulan İslam Kalkınma Bankasının İslam ülkelerindeki kamusal projelere yaptığı mali katkılar çok mühim boyutlarda olmuştur. Ancak ihtiyaçlara cevap vermekte yetersiz kalmıştır. Özel bazı Suudi, Kuveytli, Birleşik Arap Emirlikli gibi zengin Müslümanların örgütlenmeleri sonucunda 1981'de oluşan "Dar Al Maal Al-İslami" adlı holding, petrol zenginliğini ülkesine çekmeyi planlayan İsviçre'nin Cenevre kentinde kurulup faaliyete geçmiştir. Bunun verdiği cesaret ve know-how birikimi üzerine "Dallah Baraka Grubu" ve diğer bazı gruplaşmalar sonucunda Ortadoğu'daki Müslüman ülkelerde faizsiz finansman sistemi hızlı bir şekilde yaygınlaşmaya başlamıştır. Uzakdoğu'da ülke yönetiminde söz sahibi zengin Müslümanların kurduğu banka ve finansman kurumları, Japon kültür ve teknolojisinin olanakları ile birleşince bölgenin ekonomisinde büyük bir sıçrama yapmıştır (www.forumuz.biz.com.tr, 17.03.2007).

Günümüz "İslamic Banking" sisteminin ilk öncüleri 20. yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıkmıştır. 1963 yılında örneğin Mısırlı Dr. Ahmet el Neccar, Batı Alman kooperatif bankaları Genossenschaftsbank'lerden esinlenerek Mısır'da faizli işlemlere hiçbir şekilde yer vermeyen ve müşteri mevduatlarını tamamen faizsiz modellerine veya ticari aktivite yatırımlarına dönüştüren bir banka kurmuştur. Bu deney birkaç yıl sonra büyük bir olasılıkla yaşanan finansal zorluklar dolayısıyla sona ermiştir (www.qantara.de/webcom.tr, 23.03.2007).

1940 -1974 yılları arasında klasik bankalara karşı kurulması gereken İslam bankaları konusunda yazılan kitaplar ve raporların sayısı yirmi civarındadır. Arap dünyasının İslam ve iktisat sahalarında sayılı isimlerinden olan ve 1959 yılında Mısır'ın zirai bölgelerinde faizsiz bankalar tesisi fikrini ilk defa ortaya atan Dr. Ahmed Muhammed en-Neccar, Melik Abdülaziz Üniversitesinin davetiyle 12 -20 / Ramazan / 1891 tarihinde Cidde'deki Üniversite merkezinde beş konferans vermiştir. Söz konusu konferanslarda şu konular incelenmiştir:

- a) Kalkınmakta olan ülkelerin ictimai ve iktisadi problemleri,
- b) İslam dünyasındaki konumumuz ve durumumuz,
- c) Bu dünya insanına ait medeniyet sentezleri,
- d) Mısır'da uygulanan şekliyle faizsiz bankalar ve
- e) Bu modelin iktisadi, ictimai ve teknik yönlerden değerlendirilmesi.

Dr. Ahmed en-Neccar'ın faizsiz, mahalli bankalar kurma yolundaki denemeleri şu üç noktada toplanmaktaydı:

1. 1959 yılında, doktorasını verince, faizsiz banka sistemini Mısır'da etkinleştirme girişimleri başlamıştır,

2. Mısır'daki mesul kişileri ikna ettikten sonra 1963 yılında, o zaman iktisat vekili olan Abdu'l-Mun'im el-Kaynusi'nin desteği ile Dakahiliyye'nin merkezi Mit-gamr'da uygulamaya geçilmiştir,
3. Model üç tür hesap içermekteydi:
 - a) Tasarruf hesabı,
 - b) Yatırım hesabı ve
 - c) Zekât ve ictimai hizmet hesaptır.

Mısır'da, mahalli idarenin himayesinde kurulan bu bankalar halktan büyük destek ve teşvik görmüştür; üç yıl içinde açılan bankaların sayısı on üçe ulaşmıştır; bunlar ile işlem yapanların sayısı da bir buçuk milyonu bulmuştur (Büyükdeniz, 2000).

**5. FAİZSİZ BANKACILIĞIN DOĞUŞUNU HAZIRLAYAN NEDENLER,
TEMEL İLKELER VE İŞLEYİŞİ****5.1. Faizsiz Bankacılığın Doğuşunu Hazırlayan Nedenler**

Faizsiz bankacılığın ortaya çıkış nedenleri, ekonomik nedenler, dini nedenler ve sosyal nedenler olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır.

5.1.1. Ekonomik Nedenler

Faizsiz bankacılığın doğuşunu hazırlayan ekonomik nedenlerin başında, İslam ülkelerinin petrol kaynaklarından 1970'li yıllarda sağladıkları büyük petrol gelirleri gelmektedir. Gerçekten, 1970'li senelerde OPEC ülkelerinin, petrol fiyatlarını yukarıya çekmesiyle petrol ihraç eden Müslüman ülkelerin gelir ve birikimleri büyük tutarlara ulaşmıştır. Bu ülkelerin dış ticaret fazlaları, petro-dolar olarak adlandırılan tasarruflar batılı ülkelere akmış, İslam ülkelerinin kalkınma ve gelişimine katkıda bulunamamıştır. Hatta, bu ülkelerde gelir dağılımını daha da bozmak, ikili ekonomik yapıyı güçlendirmek vs.. olumsuz etkilerin meydana gelmesine de sebep olmuştur. Müslüman ülkelerde yaşanan bu olumsuzluklar ve eksiklikler zaman içinde hissedilmiş ve bu ülkeleri çözüm arayışına yöneltmiştir. Fakat; diğer tarafta, petrol zengini olmamakla birlikte, doğal kaynakları ve insan gücü olan, ancak, yeterli sermaye sahibi olmadıkları için bu kaynakları değerlendiremeyen geri kalmış ve gelişmekte olan İslâm ülkeleri bulunmaktaydı. Sermaye fazlası olan İslâm ülkeleriyle sermaye açığı olan İslâm ülkeleri arasında yapılacak olan işbirliğinin taraflar için olumlu sonuçlar verebileceği görüşü de faizsiz bankaların kuruluşunda diğer bir etken olmuştur (Arabacı, 2006:20).

Faizsiz bankacılığın, doğuşunu hazırlayan ekonomik etkenlere, petrol gelirleri dışında şu iki sebep de eklenebilir:

- Günümüz ticari bankaları, kalkınma hedefine yönelik uzun süreli yatırım kredileri yerine ticari amaçlı kısa süreli kredileri yeğlemekte, bu tutum gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına bir engel teşkil etmektedir. Faizsiz bankalar, kalkınma amacına yönelik yatırım projelerini finanse ederek, gelişmekte olan ülkelerdeki bir eksikliği giderebilecektir.
- Klasik bankalar, sanayi ve ticaretin ortakları olmadıklarından, öncelikle kendi çıkarlarını düşünmekte ve kredi verdikleri firmaların verimli çalışıp çalışmadığını gereği gibi denetleyememekte ve izleyememektedir. Bu durum, ülke ekonomisine zarar vermektedir. Buna karşın, faizsiz bankalar, fonları daha çok ortaklık esasına göre kullandıracaklarından, ülke ekonomisinin çıkarlarını göz önüne almak ve fon kullanımını denetlemek mecburiyetindedirler (Akgüç, :162).

5.1.2. Dini Nedenler

İslam dininde paranın ticaretinin yapılması ve faizin yasak olması faizsiz bankaların kurulmasında diğer bir faktör olmuştur. Faiz, sadece Müslümanlar için değil, Museviler ve Hıristiyanlar için de yasaklanmıştır. Musevilerin kutsal kitabı olan Tevrat'ta, faiz kesin olarak yasaklanmıştır. Ancak; Museviler faizi, sadece kendi aralarında yasak olarak kabul etmekte, Musevi olmayanlara faiz uygulamakta herhangi bir sakınca görmemektedirler (Hatunoğlu, 1995:12).

5.1.3. Sosyal Nedenler

Toplum bireylerden oluşmaktadır. Bireyler ise; eşit olmayıp farklı sınıflara mensupturlar. Bir kısım zengin, bir kısım fakir, kimi köylü, kimi şehirli... Bir toplumda sosyal barışı sağlayabilmek için; bu gruplar arasında iyi ilişkilerin kurulması gerekmektedir. İyi ilişkilerin kurulması için de zenginle fakir arasındaki uçurumun kapatılmasıdır. Faizsiz bankalar da servet sahiplerinin, faiz vasıtasıyla servetlerine servet kapatmasını ortadan kaldırmaya faydalı bir kurum olarak kendini göstermektedir.

Sermaye sahibi olan kişi hemen hemen tüm toplumlarda güçlü olan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok fazla zengin olmayan kişilerin paraya duyduğu ihtiyacın derecesi arttıkça bazen bu güç kötüye dahi kullanılmaktadır. Bu şekilde sosyal barış tehlikeye girmektedir. Bu durum çoğunlukla, tüketim amacıyla borç alınması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum; sadece bireyler arasında değil, bazen devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerin de bile görülmektedir. Örneğin, 2. Dünya Savaşında İngiltere, ABD'den faizsiz borç istemiş, ancak bu talep Amerikalılar tarafından reddedilmiştir. Daha sonra yapılan görüşmeler sonucunda, borcun faizli olarak verilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bu durum İngiliz halkı üzerinde oldukça olumsuz bir etki bırakmış ve bu olumsuz etkiyi Lord Kiens, anlaşmayı yapan kişi olarak; şu sözler ile açıklamıştır: "Bu anlaşmada Amerika'nın bize karşı tutumu ve davranışlarından duyduğum üzüntü ve büyük acıyı ebediyen unutmuyacağım. Çünkü Amerika, bizlere faizsiz bir kuruş bile vermeyi kabul etmemiştir. Faizsiz Bankacılık sisteminde ortaklık hâkim olduğundan, sen çalış ben yiyeyim felsefesine yer verilmemekte, dolayısıyla sosyal barışın sağlanması yolunda bir adım ileriye gidilmektedir.

İş hayatında, tüccarların yaptığı da budur: kendi kazanmışsa kazandığının bir kısmını sermayesini kullandığı kişiye veriyor, eğer kazanmayıp zarar etmişse, zararını azaltma yoluna gidiyor ve zararını sermaye sahibine karşılatıyor. Buradaki ilişkilerde düşmanlık ve kin doğması ihtimali faizli sisteme göre daha düşük bir ihtimaldir. Faizsiz bankacılık kendine özgü proje bazında çalışması sayesinde, yeni yeni istihdam imkânlarının oluşmasına yardımcı olmakta ve bu yönüyle de toplumda düzen sağlayıcı, faizin yıkıcı etkilerini ortadan kaldıran bir rol üstlenmektedir (www.kobi efor.com.tr, 26.06.2007).

5.2. Faizsiz Bankaların Dayandığı Temel İlkeler

Faizsiz bankaların dayandığı temel ilkeler; faizsizlik ilkesi, ticaretle bağlantılılık ilkesi, sermaye bağlantılı olması ve yatırımların ahlâka uygunluğu ilkesi olarak dört başlık altında inceleyebiliriz:

5.2.1. Faizsizlik İlkesi (interest-free)

Bu bankaların en ayırt edici özelliği çalışmalarında faize yer vermemeleridir. Yani, sağladıkları kaynaklara faiz ödemezler; kullandırdıkları kaynak için müşterilerinden faiz tahsil etmezler. Zaten kuruluşlarının gerekçesi de, faizli işlemlere dini görüşü gereği yer vermeyen insanlara ve bu tür insanların şirketlerine hizmet etmektir. İslamiyet sermayenin üretim faktörlerinden biri olduğunu ve bir maliyeti olduğunu kabul eder. Ancak bu faktörün önceden belirlenmiş bir karşılık, yani faiz talep etmesini reddeder. Bir diğer ifadeyle, parayla para kazanmak yasaktır (Uslu, 2004).

5.2.2. Ticaretle Bağlantılılık İlkesi (Trade-related)

İslam'da faizin haram, ticaretin ve kârın helâl olması bu kuruluşları, müşterileriyle ticari nitelikli iş yapmaya yöneltilir. Para ticareti İslâm'da yasak olduğuna göre, kâr etmek için mal ticaretinin yapılması gerekmektedir (Uslu, 2004).

5.2.3. Sermaye Bağlantılı Olması İlkesi (Equity Related)

Saf İslamî bankacılığın K-Z ortaklığı (mudaraba) veya sermaye iştiraki (muşaraka) içerdiği genel kabul gören bir gerçektir. İslamiyet'te sermaye sahibi, girişimcinin uzmanlığı ve çalışması sayesinde meydana getirdiği kârı onunla paylaşabilir. Sermayenin getirisi olan kâr unsurunun oranı, yani hangi nispetlerde bölüşüleceği önceden bellidir, ancak tutarı belirsizdir (Uslu, 2004).

5.2.4. Yatırımların Ahlâka Uygunluğu İlkesi (Ethical investments)

Yatırımlar; sadece İslam dininin yasaklamadığı konular çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda İslamî yatırım: Çevre dostu, sadaka verici, toplum iştirakini sağlayıcı, insani değerlere saygılı yatırımlar olmalıdır (Uslu, 2004).

5.3. Faizsiz Bankaların İşlevleri**5.3.1. Kredileşme İşlevleri**

Faizsiz Banka, özel ve tüzel kişilerin tasarruflarının değerlendirilmesinde kredileşmeyi sağlar. Tasarruf sahibinin değerleri ihtiyacı olan kişi ya da kurumlara verilir. Kredi kullanan kişi ya da kurum, borcunu ödedikten sonra bankadan aldığı kredi değeri ve kullandığı süre karşılığına denk gelen değeri, bankanın hizmetinden yararlananlara kullanır. Bu şekilde, bankaya tasarruflarını K-Z ortaklığı şeklinde yatıranlar, bankadan kredi alabilme hakkını elde ederler. Bu tür kredileşme faizsiz bir şekilde olacaktır ve banka yaptığı bu işlemten dolayı hiçbir karşılık almayacaktır (Tekir, 1986:14).

5.3.2. Ortaklık Senetlerine Likidite Kazandırma İşlevi

Faizsiz Bankanın temel işlevlerinden biri yatırım yapan kuruluşların senetlerini tanzim etme, senet mukavelelerini hazırlama ve gerekli teminatlarını sağlayarak, desteklediği firmanın senetlerini alıp-satmaktır. Banka, yatırımcı firmanın senetlerini piyasaya arz edecek, gerekli tanıtmayı ve güveni sağlayarak halkın tasarruflarını hisse senet alımına yönelterek sermaye oluşumunu hızlandırabilecektir. Banka arz-talebe göre senetlerin rayiç bedellerini belirleyen bir denge formülü kullanarak senedi cari fiyat ile alıp-satacaktır. Senet bankada emanet olarak bulunduğu için, banka bu işlevden kâr ya da zarar etmeyecektir (Tekir, 1986:14).

5.3.3. Genel Hizmet İşlevi

Faizsiz Banka, kefalet hizmetinin yanında, muhasebe, tanıtma, tanıştırma, pazarlama, avukatlık vb genel hizmetlerin yerine getirilmesiyle özel ve tüzel kişileri destekleyecektir. Banka kurucuları olan vakıf, kredi ve yardımlaşma ya da diğer kâr

amacı gütmeyen kuruluşlarla ortaklaşa genel hizmet işlevlerini yerine getireceklerdir. Genel hizmetlerin hangisinin kurucu kuruluşlar ve hangisinin banka tarafından yapılacağı düzenlenen bir mukavele ile belirtilecektir. Banka ve bankayı kuran kuruluşların özel ve tüzel kişilerin genel hizmetlerini yapmaları, iktisadi faaliyetlerin etkin yürütülmesi için gereklidir. Çünkü bu tür hizmetleri, ancak büyük firmalar kurdukları çeşitli kuruluşlarla ve büyük harcamalarla yaptırırlar. Küçük firmaların bu hizmetlerden yararlanmalarına mali kaynakları elvermediği için iktisadi faaliyetlerini etkin kullanmaları imkânsız hale gelmektedir. Bu sebeple büyük işletmelerle rekabet etmeleri güçleşmekte ve piyasada tekeli eğilimlerin artması kolaylaşmaktadır. Günümüzde devlet eliyle kurulan ve mali bakımdan desteklenen köy, belediye ve diğer kuruluşlar, sosyal ve altyapı gibi genel hizmetleri karşılamaktadırlar. Bu şekilde gerçekleştirilen hizmetlerin maliyetinin yüksek oluşu ve sınırlı alanda yapılması etki alanını daraltmaktadır. Kredi ve Yardımlaşma Kooperatifi veya genel hizmetleri yerine getiren kuruluşların faizsiz bir banka kurarak kefalet ve kredileşme hizmetlerinin banka ve diğer genel hizmetlerin de ortaklaşa bu kuruluşlar tarafından yerine getirilmesi, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ) iktisadi etkinliklerini artıracak ve ülkemizin iktisadi ve sosyal gelişme sürecini hızlandıracaktır (Tekir, 1986:14).

5.4. Fon Temini

5.4.1. Cari Hesaplar

Bu hesaplar TL veya döviz cinsinden açtırılan talep anında kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan, karşılığında herhangi bir faiz veya kâr ödenmeyen gerçek ve tüzel kişilere ait fonlardır. Faizsiz Bankalar bu hesapta biriken fonların işletilmesinden doğan K/Z'ı kendi hesaplarına intikal ettirir. Cari hesaplara kabul edilebilecek fonların azami miktarını Merkez Bankası (MB) tayin eder ve cari hesap mudileri, faizsiz bankaların sermaye, ihtiyat ve aktifleri üzerinde imtiyazlı alacaklı durumundadırlar (Bayındır, 2005:52)

Bu hesaptaki fonların % 10'u nakit olarak kasa veya diğer bankalarda, diğer % 10'u ise MB'nın belirleyeceği menkul kıymetlere yatırılır. Bu oranlar MB tarafından değiştirilebilir. Fonların geri kalan bölümünün % 50'si 1 yıllık uzun vadeli, diğer % 50'si de 12 aya kadar vadeli ticari işlemlerin finansmanında kullanılır (Akın, 1986:280).

Hesap sahipleri cari hesap açtırarak, hem paralarını, kaybolma, çalınma gibi...tehlikelerden korumakta hem de bankanın sağlayacağı ticari çek kullandırma, havale, çek ve senet vb. hizmetlerden yararlanmaktadırlar. Ayrıca; ticari ilişkiler kurmak istediği kişiler hakkında bilgi sahibi olma avantajını da elde etmektedirler (Bayındır, 2005:53).

5.4.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları; yatırım mevduatı hesabı ile tasarruf mevduatı hesabıdır. Büyük bir olasılıkla geleneksel bankalardaki aynı adla bulunan mevduatla karışmaması için işleyişi farklı olan bu hesapların ikisine birden katılma hesapları adı verilmiştir. Bu hesaplar faizsiz bankaların K/Z'a Katılma Hesabı Akdi karşılığında Türk lirası veya döviz cinsinden yatırılan fonların kullanılmasından doğacak K/Z' katılma sonucunu doğuran, gerçek ve tüzel kişilerce yatırılan fonlardır (Akın, 1986:280).

Hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmez ve anaparanın aynen geri ödenmesi için garanti verilmez (Uçar, 1992:68).

5.4.2.1. Katılma Hesabının Özellikleri

- Faizsiz Bankalar hesap sahibine K/Z durumuna göre birim hesap değerine denk gelen bakiyeyi öder,
- Hesap vadesi 90, 180, 360 ve daha fazla olmak üzere 4 gruba ayrılır ve her grup muhasebeleştirilir. Grup vadeleri Merkez Bankası tarafından değiştirilebilir,
- Faizsiz Bankalardan alacaklı şahısların, bu hesaplarda biriken fonlar üzerinde herhangi bir talep hakkı yoktur,
- Hesabın işletilmesinden doğan masraflar bankaya aittir,
- Faizsiz Bankaların bu hesapların işletilmesinden doğan K/Z payı en fazla %20 oranında olabilir, bu marjda değişiklik yetkisi Merkez Bankasına aittir,
- Bu hesaplardaki fonlar birim hesap değeri üzerinden muhasebeleştirilir ve kurum hesaplarında gösterilemezler,
- Bu hesaplarda biriken fonlar daha önceleri tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilemezken artık TMSF' ye devredilmektedir (Akın, 1986 :289).

5.5. Fon Kullandırma Şekilleri

Faizsiz bankalar üretim desteği sağlarken, K/Z ortaklıkları kurarken ya da finansal kiralama yaparken muhatap firmayı ayrıntılı bir şekilde tetkik eder. Mali istihbaratını ve analizini yapar. Sağlam ve çalışılabilir gördüğü firmalara eldeki verilere göre bir limit tahsis eder ve bu limit dahilinde devamlı olarak çalışır. Karşı firmanın borcu karşılığında teminat olarak sadece firmanın ve ortakların imzası ile yetinebileceği gibi gerekli görmesi halinde ya da piyasanın durumuna göre kefil, ipotek, teminat mektubu vb...maddi teminatları talep edebilirler (www.turkcebilgi.com.tr, 22.12.2006).

Tebliğin 17.maddesinin 1. fıkrasına göre Merkez Bankası nezdinde tutulması öngörülen (cari hesap fonlarının % 10'u) oranın % 10'unu aşmayacak şekilde, yine MB tarafından belirlenen orana denk gelen miktar, söz konusu maddedeki şartlar ile MB tarafından bloke edilir.

Blokaj dışı kalan fonlar ise şu şekillerde kullanılır (Akın, 1986 :289):

Faizsiz bankaların temel enstrümanları, Mudaraba (kar-zarar ortaklığı) ve Muşaraka (sermaye ortaklığı) ve K-Z ortaklığı prensiplerine dayanmaktadır (Mirakhor, 1997; Anwar, 1997). Bununla birlikte faizsiz bankalar, K-Z ortaklığından ziyade murabaha (malîyet-artı satış) ve İjara (finansal kiralama) gibi borç-benzeri finansman hizmetlerini sunmayı tercih etmektedirler (Kuran, 1993; Henry, 2001).

Şimdi, bu enstrümanları biraz daha ayrıntılı inceleyelim:

5.5.1. Üretim Desteği Sağlama

İşletmelerin ihtiyaç duyduğu sabit kıymetler, ham ve yarı mamul maddelerinin, üçüncü şahıslardan peşin alınıp, vadeli satılması ile meydana gelir. Satma ve satın alma akdi aynı anda meydana gelir. Bu yöntemle kullanılacak fonlar karşılığında teminat alınması, satıcı ve fonu kullanacak işletme arasındaki satış sözleşmesinin ve malın peşin satış bedelinin ödenmesine ilişkin belge suretinin faizsiz banka tarafından muhafaza edilmesi mecburidir (Akın, 1986 :289).

5.5.2. Bireysel Finansman Desteği

Ticari işlerin finansmanında kullanılmamak şartı ile, bireysel ihtiyaçlar için, gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin, faizsiz banka tarafından alıcı adına satıcıya ödenmesi karşılığında, alıcının borçlandırılması işlemidir (www.hayrettinkaraman.net.tr, 20.02.2007).

5.5.3- Kiralama(İcare)

Faizsiz bankacılıkta iki tür kiralama yöntemi öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi kasa kiralama ikincisi ise; finansal kiralama.

5.5.3.1- Kasa Kiralama

Kasa kiralama bankanın belirli bir ücret karşılığında kasa dairesindeki kiralık kasalardan birinin kullanım hakkını başkasına devretmesi olarak tanımlanmaktadır. Kiralık kasa hizmetinin kiracı ve banka açısından birtakım yararları bulunmaktadır. Kiracı açısından en önemli faydası, başkasının bilmesini istemediği değerli eşya ve kıymetli kağıtlarını gizlilik ve güven içinde elde etmesidir. Banka açısından önemli bir getirisi bulunmamakla birlikte banka bu sayede tasarruf sahiplerinin güvenini kazanmış ve böylece tasarruflarını kendisi aracılığıyla değerlendirmelerine zemin hazırlamış olmaktadır (Bayındır, 2005:135).

5.5.3.2- Finansal Kiralama

Finansal kiralama (FK), bir şahsın değerine anlaşılan taksitleri ödedikten sonra mülkiyeti o şahsa geçmek üzere belli bir malı belli bir ücret karşılığında kiralaması olarak tanımlanmaktadır. Avrupa Leasing Birliğine göre, FK belli bir süre için kiralayan ile kiracı arasında imzalanan ve üreticiden kiracı tarafından seçilip, kiralayan tarafından satın alınan bir malın mülkiyetini kiralayanda kullanımını ise kiracıda bırakan bir sözleşmedir. Malın kullanımının belirli bir kira ödemesi karşılığında kiracıya bırakılması işlemidir. Finansal kiralamanın, taksitli satıştan sonra ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Taksitli satış her ne kadar ticari hayatta birtakım kolaylıklar sağlamışsa da özellikle satıcının haklarının güvenceye alınması noktasında eksiklikleri bulunmaktadır. Çünkü, alıcı bazen kasten bazen de iflas vb... gibi nedenlerle taksitleri ödemeyebilir. Bu meselenin çözümü için mülkiyetin taksitlerinin ödenmesi şartına bağlandığı satış yöntemleri araştırılmıştır. Bazı ülkeler, medeni kanunlarına bu şartları içeren taksitli satış düzenlemeleri eklemiştir (Bayındır, 2005:135).

5.5.4. Mudaraba

K-Z ortaklığı anlamına gelen mudarabada banka, projenin tüm masraflarını karşılayarak, yatırımı destekler. Projenin sahibinin ise, emek ve ustalığını ortaya koyması yeterlidir. Kâr ya da zarar değerlendirmesi sadece söz konusu yatırım için değerlendirilecektir. Mudaraba, daha çok ticari aktiviteler için uygundur (İqbal, 1997:4).

Banka, fonu kullanacak müşterisiyle mudarebe anlaşmasını yaptığı sırada isteyeceği kâr oranını müşterisine bildirir. Kullanılacak fonun miktarına ve şartlarına göre banka müşterilerden değişik kâr payları isteyebilir. Bu yöntemle fon kullanılmak ve mali destek sağlamak, proje uygulama alanına, başka bir ifadeyle piyasaya yeni

giren, yetenekli fakat mali kaynağı kısıtlı girişimci kimselerin bu yeteneklerinden istifade etme amacına en uygun düşen yoldur.

Yetenekli ve başarılı kişiler, emin ve güvenilir olmaları halinde faizsiz bankalardan mudarebe usulüyle fon kullanabilirler. Mudarebe usulü çoğunlukla dahili ve harici ticaretin finansmanında kullanılır. Faaliyetler sonucu elde edilen kâr daha önceden belirlenen oranlarda, banka ile müşterileri arasında paylaşılır. Kâr ve zararın eşit olması halinde banka sermayesini aynen geri alır. Bu durumda banka ya da müşteriye de kâr düşmez. Zarar halinde ise, müşteri geçen süre içinde boşa çalışmış olmakla, zaten zarara uğradığından, onun da zararı emeğiyle telafi etmesi yeterli görülmüştür. Ancak zararın meydana gelmesinde müşterinin kasıt ve ihmali söz konusuysa, bu zarar kendisinden tazmin edilir.

Bununla birlikte banka, zarar ihtimallerini ortadan kaldırmak veya asgariye indirmek için gerekli tedbirleri alır. Bu amaçla, sermayeye ihtiyaç duyup, projesiyle gelen müşterinin projesi, çok yönlü olarak etütlere tabi tutulur, fizibilitesi yapılır. Projenin uygun ve kârlı görülmesi halinde banka müşterisine fon kullandırır. Kötüye kullanma ihtimallerine karşı banka müşterisinden alım-satım işlerinin düzenli bir şekilde hesabının tutulmasını isteyebilir. Ayrıca müşterilerin kötüye kullanma eğilimlerini ortadan kaldırmak için beklenen miktarda kâr yapamamış kişilere fon kullandırmama gibi uygulamalar yapılabilir (www.muhasabe004.sitemynet.com.tr, 12.10.2007).

5.5.5. Müşareke

Müşareke yönteminde her iki taraf yani, hem banka hem de fon talep eden gerçek ya da tüzel kişi yatırım için hem sermayesini hem de emeğini ortaya koyar (İqbal, 1997:4).

Müşarekede, ortaklığa katılanlardan bir veya birkaçının işi yapmasıyla ortaklardan her biri, işin yapılmasına katılmayanlar da dahil olmak üzere, kâra önceden üzerinde anlaşmış oldukları oranda hak kazanmış olurlar. Kârın belirlenmesinde tarafların rızaları esas alınır. Ortaklığa katılanlardan bazılarının işi daha fazla yapmaları veya daha kabiliyetli olabilmeleri dolayısıyla sermayeler eşit olduğu halde kâr payları farklı olabilir veya tersine, sermayeler farklı olduğu halde kâr payları eşit olabilir.

Müşareke usulünde finans yöntemi şöyle uygulanır ve yürütülür: banka, ortağı durumundaki müşterisi tarafından istenilen sermayenin bir kısmını sağlama sorumluluğunu üzerine alır. Müşteri, kendi mali olanakları ve projenin özelliğine uygun olarak proje sermayesinin geri kalanını sağlar. Müşteri kendi uzmanlığı nedeniyle istenilen ve alınan mali yardımın idare, denetim ve gözetiminin sorumluluğunu üstlenir. Bu sorumlulukların müşterinin üzerine kalması, ona kârdan daha fazla pay alma hakkını vermiş olur.

Bu yöntemde net gelir taraflar arasında şöyle dağıtılır: Ortaklardan birisi olan müşteri yaptığı iş ve uzmanlığı nedeniyle bir pay alır. Gelirin geriye kalanı, yatırıma mali katkısı bulunan iki ortak arasında, iştirak paylarıyla orantılı olarak dağıtılır. Zarar olması halinde ise, zarar, tarafların ortaklıktaki sermaye paylarıyla orantılı olarak dağıtılır. Müşareke usulü, genellikle sanayinin finansmanında, teçhizat ve makine sağlanmasında kullanılır. Ayrıca; ticaretin finansmanında da kullanılabilir (Küçükkoçaoğlu, 12.12.2006).

5.5.6- Murabaha

Bu yöntemle hammadde, yarı mamül ya da mamül madde, teçizat, makine ve bina gibi şeylere ihtiyaç duyup da peşin alma durumu olmayan kişi ya da işletmeler söz konusu malın satıcısı, nitelikleri ve fiyatını ön araştırmayla belirleyerek peşin satın alıp taksitle kendisine satması talebiyle bankaya başvururlar. Banka hem müşterinin durumunu hem de talebin yerine getirilmesinin ticari ve hukuki kurallara uygunluğunu araştırır, sonucun olumlu olması durumunda bu işe girebileceğini müşteriye bildirir. Ardından, müşteri ile banka arasında bir ön anlaşma yapılır. Bu anlaşmada bankanın müşteriye satacağı malın maliyetinin hesaplanmasında dikkate alınacak hususlar, tarafların hak ve yükümlülükleri gerçekleştirmesi ve planlanan ticari ilişkinin kuralları yer alır. Yapılan anlaşma sonrasında talep edilen mal satıcıdan bedeli peşin ödenmek suretiyle alınır. Malın mülkiyeti kuruma geçtikten sonra daha önce anlaşılan şartlarla müşteriye satılır (Bayındır, 2005:80).

5.5.6.1. Satın Alma Emriyle Murabaha Satışı

Bir mala ihtiyacı olup da gerekli kaynağı bulunmayan müşteri, bankadan söz konusu malı satın alınmasını talep eder. Burada müşterinin hem bankaya malın satın alınmasını emretmesi, hem de bankanın satın aldığı malı, bankadan satın alma vaadi söz konusudur. Müşterinin bu emir ve vaadi üzerine banka nitelikleri belirtilen malı satın alır ve maliyetinin üzerine müşteriyle anlaştıkları oranda bir kâr payı ekler. Müşteri bankadan talep etmiş olduğu malı alır, bedelini bankaya taksitlerle ve bankayla anlaştığı şartlar çerçevesinde öder (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Örnek vermek gerekirse, yeni doktor olmuş bir kimse, işinde kendisine lâzım olan tıbbi teçizatı alma gücüne sahip değilse, faizsiz bankadan söz konusu teçizatı kendisi için satın almasını ister. Doktorun, adı geçen teçizatı bankadan alma vaadi mevcuttur. Faizsiz Banka teçizatı satın alır. Maliyet fiyatının üzerine doktorla anlaştığı oranda kâr payını ilave eder ve bu kârla teçizatı doktora satar. Doktor teçizatın bedelini bankaya, aralarında anlaştıkları şekilde taksitler halinde öder (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

5.5.6.2. Murabaha Yoluyla Dış Ticaretin Finansmanı

Murabaha yoluyla dış ticaretin finansmanını bir örnekle açıklamak gerekirse: Banka A ülkesinden B ülkesine satış yapmak isteyen ihracatçıdan, B ülkesindeki ithalatçı tarafından istenilen ve şartnamesine uygun olan nitelikteki malı, maliyet fiyatı ve işletme kârını göz önünde bulundurarak satın alır. Burada sadece, B ülkesindeki ithalatçının bu nitelikteki malı almak isteğine dair ve yasal olarak bağlayıcılığı olan bir satın alma sözü ve faizsiz bankaya vaadi vardır.

Bu şartlar çerçevesinde faizsiz banka, A ülkesindeki ihracatçıdan malı alır, B ülkesindeki ithalatçıya satar. İthalatçı, banka ile anlaştığı ödeme planına göre parayı ödemeye başlar (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

5.5.7. Mal Karşılığı Vesaikin Alım-Satımı

Yabancı ithalatçının ve bazen de ayrıca kefil olan bankanın imzasını taşıyan poliçe veya senet bir finans enstrümanıdır. Bu belge ithalatçı tarafından nakit ödemeye bir alternatif olarak düzenlenir. Yani, dışalımca malın mülkiyetinin kendisine

aktarılması karşılığında, böyle bir borç belgesi düzenlemiştir. Bu senet iki amaca hizmet eder:

- a- Söz konusu dış ticaret işleminden doğan borç-alacak ilişkisini kanıtlar ve
- b- İhracatçının, vadeyi beklemeden ihracat bedelini bir banka veya mali kurumda iskonto etmek suretiyle nakde kavuşmasını sağlar.

Buradan çıkacak bir sonuç; Faizsiz Bankaların bitmiş (sevk sonrası) ihracatı değil, hazırlık aşamasındaki (sevk öncesi) ihracatı desteklemeye uygun yapıda olduğudur. İhraç edilecek malın bünyesine girecek ham madde ve ara mallar ihracatçıya murabaha yoluyla kazandırılabilir. Veya hazır bir mamul malın ihracatı söz konusu olduğu hallerde, bu mal yine murabaha yöntemiyle ihracatçıya satılabilir (Akın, 1986:290).

5.5.8. İcare

Kiralama ya da icara faizsiz bankacılıkta oldukça sık kullanılan bir uygulamadır. Bu yöntemde banka, fon talep eden kişinin ihtiyaç duyduğu makine ya da ekipmanı satın alır. Mal ya da ekipmanı kiralayan müşteri, söz konusu malı kullanmasına karşın, kira bedelini aylık taksitler halinde öder (Arif, 1988:4).

Faizsiz bankalar bugün “leasing” de denilen kiralama yoluyla da müşterilerine fon kullandırır. Daha çok orta ve uzun vadeli bir finansman metodu olan kiralama usulü, günümüzde gittikçe önem kazanmaktadır.

Kiralama, kiralayan ile kiraya veren arasındaki anlaşma üzerine kurulur. Anlaşmada kiranın bedeli ve süresi belirtilmelidir. Kiralanan malın mülkiyeti, malın sahibi olan faizsiz bankanıdır. Kiralayan müşteri maldan faydalanmasına karşılık bir kira bedeli öder. Kiralama müddetinin malın kullanılabilirlik ölçüsüne göre 5 -15 yılları arasında değişmesi mümkündür.

Menkul ve gayrimenkul değerlerin finansmanında kullanabilen kiralama yöntemi, günümüz ekonomilerinde daha çok, modern teknolojiye daha kolay yollarla sahip olabilmek amacıyla kullanılır. Mesela Banka, bir gayrimenkulü, bir tezgâhı müşterisine kiraya verebileceği gibi, modern teknolojinin yeni bir ürününü, örneğin bir bilgisayarı müşterisine verebilir. Böylece kendi imkânlarıyla bilgisayara sahip olamayan müşteri böylece kolay ve ucuz bir şekilde bilgisayarı elde etmiş olur.

ABD’de 1950’lerde orta vadeli finansman ihtiyacının karşılanması düşüncesinden doğan “leasing” sistemi, Müslüman toplumlarda asırlar boyu bir finansman metodu olarak uygulanmıştır ve İslam hukuk eserlerinde bu yöntemin kullanılış esasları çok ince detaylarıyla yer almıştır (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

5.5.9. Faizsiz Bankaların Sunabileceği Diğer Hizmetler

Faizsiz Bankalar yukarıda açıklanan faaliyetler dışında, aşağıda belirtilen hizmetleri yapabilirler. Bunlar:

- Havale ve Transfer İşlemleri yapmak,
- Fizibilite etütleri hazırlamak ve

Merkez Bankası tarafından uygun görülecek diğer iş ve hizmetlerdir.

Faizsiz Bankalar MB aracılığı ile müsteşarlıktan izin almak kaydıyla aşağıdaki faaliyetlerde de bulunabilirler. Bu faaliyetlere ait esas ve şartlar izin verilirken belirlenmektedir.

- Teminat mektubu vermek,
- KZO dışında ortaklık kurmak,

- Ticari amaçla mülk alım-satımında bulunmak,
- Katılma hesaplarında biriken fonlarla tarımsal endüstri alanında işletmeler kurmak ve çalıştırmak ve
- Özel proje finansmanı için ve münhasıran o işe tahsis etmek üzere müstakil hesaplarda fon toplamak.

Ayrıca; faizsiz bankalar döviz pozisyonu tutabilir ve kambiyo işlemleri yapabilirler. Buna ait esas ve şartlar yine, müsteşarlık tarafından belirlenmektedir (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

6. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK

Faizsiz bankacılığın temellerinin atıldığı ilk dönemlerde, finans çevreleri meseleye gerçekleşmesi zor bir hayal olarak bakıyorlardı. Fakat son yıllarda finans sektörüne ilişkin öngörülerde birtakım değişiklikler kendini göstermektedir. Klasik bankacılık, gittikçe artan sayıda insan tarafından demoralize edilmiş olarak görülmektedir. Artık insanlar sosyal yapıya zarar verecek ve yasalara aykırı olmasa bile, ahlâk dışı uğraş alanı olan firmalara destek veren banka ve finans kuruluşlarına kaynaklarını teslim etmekte tereddüt etmektedirler. Faizsiz finans kuruluşlarının gelişmesinde bu çok önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Küçükkoçaoğlu, 12.12.2006).

Araplar önceleri petrolden kazandıkları paraları genellikle Amerikan bankalarına yatırırlar ama verilen faizleri kabul etmiyorlardı. Amerikan bankaları da, Arapların almadığı bu faizleri gizlice Hristiyan Kiliseler Birliğine bağışlama yoluna gitmişlerdir. Bu durumdan haberdar olan Arap sermayedarlar, faizde biriken paralarını Amerikan bankalarından çekip, kendi kültürel faaliyetlerinde kullanmaya başlamışlardır. Faizsiz bankacılığın yaygınlaşmasında önemli bir diğer nedense, sanayileşme sürecine giren İran, Pakistan ve Malezya gibi ülkelerde gelişen sanayiye paralel olarak, ekonominin acilen ihtiyaç duyduğu tasarrufları toplayabilmektir. Bu ülkeler faizsiz bankaların kanunları ile de desteklemişlerdir. Örneğin, Malezya'da hükümet, 1980'li yıllarda Merkez Bankasının içerisinde İslami esaslara göre işleyecek bir faizsiz finans modeli kurmuştur. Japon teknoloji kültürünü de arkasına alıp, Malezya ekonomisi bu sayede kısa sürede gözle görülür bir yükseliş göstermiştir (Utku, 2006).

Faizsiz finansal ürün ve hizmet sunan kurumların oluşumu ve gelişimi dünyada yeni bir gereksinimin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süre zarfında; Citicorp, Goldman Sachs, HSBC, Morgan Stanley, Standard Chartered, Banque National de Paris, ABN Ambro, Bank of America, Key Global, Societe Generale gibi kurumlar söz konusu sektörde faaliyete başlamışlardır. Günümüzde ise Commerzbank gibi Alman bankalarının da faizsiz bankacılık ürünleri sunma konusunda atılım gerçekleştirdiği ve hatta Müslüman nüfusa sahip her ülkede faizsiz finansal ürünlere karşı bir eğilim olduğu görülmektedir. Zaten, "murabaha ve "icara" gibi uygulamaların uluslararası bankacılık jargonunda kendine yer bulabilmesi, bu gelişmelerin önemli bir göstergesi sayılmaktadır (TKBB Dergisi, 2005).

Dünya üzerinde faizsiz bankacılık alanında yatırımlar büyük bir hızla artarken, uygulayıcıları arasında Citibank, Barclays Bank, Commerzbank gibi klasik bankaların da yer aldığı faizsiz bankalar; Güney Afrika'dan Kazakistan'a ve ABD'den Avrupa'ya uzanan bir coğrafyada talep görmeye devam etmektedir. Dünya üzerinde 60'dan fazla ülkede faaliyette bulunan 200 civarındaki faizsiz bankanın kontrol ettiği para toplamı yaklaşık 260 milyar dolardır. Faizsiz Bankacılık, Türkiye için nispeten yeni olmasına rağmen dünya genelinde bugün 267 kuruluş tarafından uygulanmaktadır (Bacanlı,2004).

The Economist dergisine göre, Batı'da uzun bir süre marjinal bir olgu olarak algılanan İslami finans, bugün merkeze yerleşmiş durumdadır. Uluslararası finans kurumları birbiri ardına yeni ürünleri piyasaya sunmaktadırlar. 1990'lardan bu yana İslami finans ürünleri pazarında olan Citibank'a bugün ABN AMRO, BNP Paribas, Standard Chartered ve Goldman Sachs da katılmış durumdadır (www.anlayis.net.tr, 30.03.2007).

2001'de HSBC' nin yapılandığı İslami işlemlerin büyüklüğü 1.75 Milyar Doları bulmuştur ve banka aynı yıl ilk "İslâmi Varlığa Dayalı Sekuritizasyon" işlemini gerçekleştirmiştir. Malezya, Ortadoğu ve Pakistan, Bangladeş gibi ülkelerde sahip olduğu iştirakler ve yaygın şube ağı bankanın bu alandaki know-how'ını her geçen gün artırmasını sağlamaktadır (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Dünyanın 125. büyük bankacılık grubu ANZ, 1980'den bu yana İslami Bankacılık işlemleri gerçekleştirmektedir. ANZ, Pakistan bankacılık sisteminin faizli bankacılıktan faizsiz bankacılık sistemine geçişinde de rol oynamıştır ve bugün ülkedeki tüm bankalar, bankanın hazırladığı mevzuat ve dokümantasyonu kullanmaktadırlar. Bunun yanında, ANZ' nin finansman desteği sağladığı faizsiz projelerden birisi de İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne aittir (1994'te 4 yıl vadeli 22 milyon dolar tutarında proje finansmanı).

Günümüzde, geleneksel bankacılık ürünlerinin ve hizmetlerinin tümü faizsiz bankalar tarafından, parasını İslami esaslara göre değerlendirmek isteyen kitlenin talebine sunulmaktadır. Burada, bazı ürünlerin sadece isimleri değişirken, bazılarında ise faizi elimine etmek amacıyla farklı yapılandırmalar kullanılmaktadır. Örneğin, gelişmiş ülkelerdeki, çok uzun vadeli konut kredilerinin faizsiz alternatifi, bugün İngiltere'de yerleşik Kuveyt-Bahreyn kökenli Ahli United Bank tarafından 'Manzil' (ev) adı altında başarıyla pazarlanmaktadır. Mekanizma, faizsiz kurumlarca dış ticaret finansmanında da çok kullanılan bir 'murabaha' uygulamasından ibarettir (Bacanlı, 2004).

Dünya Bankası Grubu, özellikle IMF ve IFC (International Finance Corporation), Basel Komitesi ve Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi, giderek artan bir hızla faizsiz finansal ürün ve hizmet sektörüyle ilgilenmeye başlamışlardır. Aynı zamanda söz konusu kurumlar, sektörün gözetim ve denetimine, muhasebe standartlarına ve ürün geliştirme sürecine önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu kurumlar İslam Kalkınma Bankası, İslâmi Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI), Malezya Menkul Kıymetler Komisyonu ve Labuan Off-shore Finansal Hizmetler Kurumu ile yakın bir iş birliği çerçevesinde çalışmaktadırlar.

İran ve Sudan'da IMF ile yürütülen Yakın İzleme Programları çerçevesinde 1999 yılında ilk faizsiz finansal ürün ve hizmet belgesi olan "müşareke sertifikaları" geliştirilmiştir. Bu sertifikalar sektörün likidite dengesini sağlama konusunda önemli işlev görmüştür: Merkez bankaları likidite düzeyindeki gelişmelere bağlı olarak döviz ve fiyatları kontrol etmek amacıyla müdahale etmiştir. IFC, Dünya Bankası'nın özel sektörü fonlayan bir kurumu olup, 1997 yılında Pakistan'da mudarabaya dayalı bir dizi leasing işlemi yapmıştır. Aynı zamanda kurum, ANZ Investment Bank uluslararası mudaraba konsorsiyumunu gerçekleştirmiştir. Bu gelişmeler, global faizsiz finansal ürün ve hizmet sektörünün, global çerçevede büyüme eğiliminde olduğunu, ürün çeşitliliğini, piyasa boyutunu, aktif yönetim ve etik değerler alanlarında da önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır.

Sektörün coğrafik bazda genişlemesi, özellikle son yıllarda Körfez'de, Endonezya'da ve Malezya'da kurulan yeni kurumlar yoluyla olmakla birlikte Almanya, ABD, Lüksemburg, İngiltere, İsviçre, Kanada ve daha birçok batı ülkelerinde de kendini göstermektedir. Bahsettiğimiz ülkelerde yaşayan İslâmi nüfus sebebiyle, faizsiz bankacılığa olan talebin ve bu alandaki ürün ve hizmetlerin arttığını görmek mümkündür. Faizsiz bankacılık Güney Afrika, Rusya, Ortadoğu, Güneydoğu Asya ve Avrupa'da ticaret ve yatırım bankacılığı ürünlerini sunarken, Amerika, İngiltere, Avustralya ve Almanya'da ise; hisse senedi ve yatırım fonları aracılığı faaliyetlerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca global ölçüde ticaretin finansmanı ve özellikle Kanada'da son

yıllarda ise İngiltere’de, konut finansmanının yoğunluk kazanması, sektörün global çerçevede giderek derinlik kazandığının göstergesidir (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Ayrıca; global arenada, faizsiz bankacığın geliştiğini, yeni pazarlara girildiğini ve yeni ürünler üretildiğini görmekteyiz. Özellikle çok önemli miktarda sermaye birikimine sahip bulunan Ortadoğu ülkeleri, ellerindeki birikimi yatırımlara dönüştürmeye çalışmaktadırlar. Orada hızlı bir büyümenin olduğu, dünya üzerinde 100’ü aşkın bu tür bankaların faaliyet gösterdiği ve benzer yatırım şirketlerinin kurulduğu, bilinmektedir (www.tumgazeteler.com.tr, 17.08.2007).

Faizsiz bankaların müşteri kitlesi, sadece çoğunluğunu İslam dinine mensup insanların oluşturduğu ülkeler değil, Avrupa, Amerika ve Uzak Doğu ülkelerine yayılmış durumdadır (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Paralarının, alkol, tütün ürünleri, silah, kumar ve pornografi endüstrisinde kullanılmadığından emin olmak isteyen gayrimüslimler, vicdanlarını rahatlatmak amacıyla, birikimlerini İslami finans kurumlarına yatırmayı tercih etmektedirler. Faizsiz bankaların tercih eden gayrimüslim yatırımcı sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Başta İngiltere olmak üzere pek çok ülkede bu eğilimin ahlaki nedenlerle arttığı gözlenirken, faizsiz bankalar, yatırımcılarının yüzde 25’ lere varan oranlarda gayri- Müslim yatırımcıya sahip olduğunu belirtmektedirler(www.sinankara.wordpress.com.tr, 19.12.2006).

Örneğin; faizsiz bankalardan birinde hesap açtıran 25 yaşındaki Ammei Dellaway ile yapılmış röportajda Dellaway, İslami bankayı tercih etme sebebi olarak, bankada yatan parasının zararlı işlerde kullanılmadığını bilmenin rahatlığı olarak göstermiş ve küçük bir meblağ da olsa parasının ahlâki yollarda kullanıldığını bilmek istediğini söylemiştir. Ayrıca; hesabındaki paranın dolaylı da olsa bir Afrika ülkesine giden silahları finanse ettiğini düşünmekten nefret ettiğini dile getirmiştir.

BBC, loyds TSB bankasının İslami Finans Bölümü Başkanı Paul Sherrin’in de bu durumu doğrulamıştır ve Sherrin, şöyle konuşmuştur: “İslami banka hesaplarına ilgi dünyanın her yerinde artmakta, Malezya’da da İslami bankalarda hesap açtıranların yüzde 25’i gayrimüslimdir” demiştir. Ayrıca; İngiltere’de ilginin bu düzeyde olmasa da büyümekte olduğunu belirtmiştir (www.gazetevatan.com.tr, 23.12.2006).

Nüfusunun yüzde 95’i Budist olan Tayland’ın Bakanlar Kurulu 'İslami Yatırım Bankası' isimli faizsiz bir bankanın kurulmasını onaylamıştır. Bu şekilde Tayland, Müslüman Arap ülkelerinin ve yerli Müslümanların yatırımlarını çekmeyi planlıyordu. Türkiye’de de faaliyet gösteren Citibank’ın sahibi, dünyanın önde gelen finans gruplarından olan Citigroup’un, Bahreyn merkezli Citi Islamic Investment Bank (CIIB) adlı faizsiz bankacılık yapan bir alt birimi mevcuttur. Citigroup, 1970’ten beri Bahreyn’de ve diğer Körfez ülkelerinde faaliyet göstermektedir.

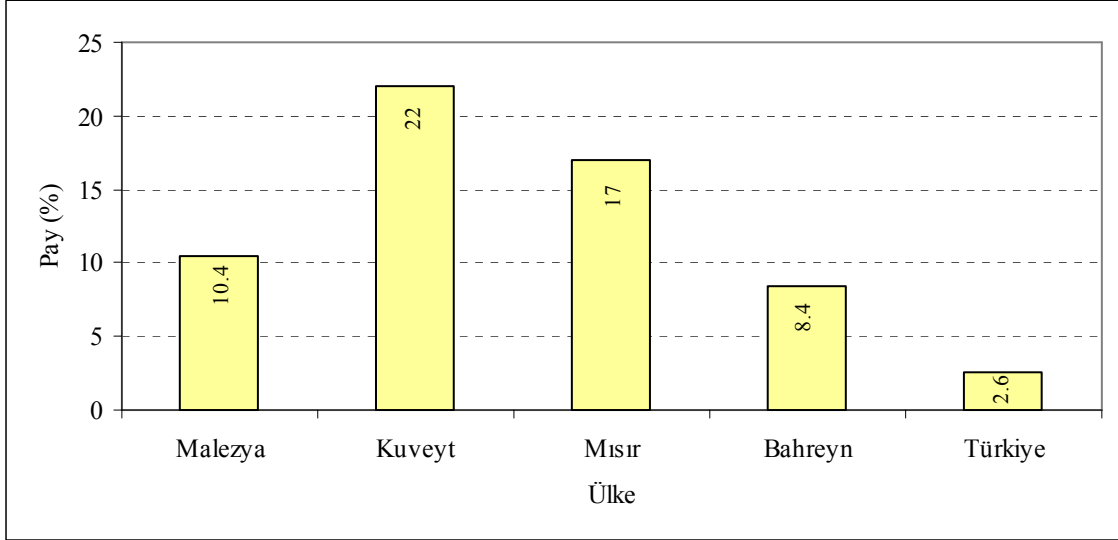
Son yıllarda, İslami kurallara göre çalışmalar yapan finansal kuruluşların sayısı; Viyana, Londra, New York, Frankfurt, Atina ve Zürih’de hızla artmıştır. Özellikle, Avrupa Birliği’ne üye ülkeler sermaye aktarımını hızlandırabilmek için konuya siyasal ve ekonomik dengelerin ötesinde, kâr payları yönünden yaklaşmışlar ve faiz oranlarının çok üstünde kazanç vermek için çaba sarf etmişlerdir (Rodoplu, 2000:30).

Her yıl yayınlanan istatistik verilerden edinilen bilgilere göre, dünyada en büyük 1000 banka arasında yer alan bankalardan 89 adedi halen İslam ülkelerinde kurulmuş olan ve faizsiz sistemde faaliyet gösteren finans kurumlarıdır (Bacanlı, 2004).

İslami Banka ve Finans Kurumları Birliği verilerine göre, 2004 yılı itibari ile 38 ayrı ülkede ortaklığa dayalı olarak faaliyet gösteren 2180’den fazla mali aracı kurum bulunmaktadır. Bu kurumların öz sermaye ve mevduatlarının toplamı 500 Milyar Doları

aşmaktadır. Ayrıca, 180 Milyar Dolarlık bir sermayeyi de yatırıma yönlendirmektedirler (www.teakolik.com.tr, 17.09.2007).

Şekil 6.1 Bazı İslâm ülkelerinde faizsiz bankaların, o ülkenin bankacılık sisteminde sahip olduğu payı göstermektedir.

Şekil 6.1 Bazı İslâm Ülkelerindeki Faizsiz Bankaların O Ülkenin Bankacılık Sistemi İçindeki Payı
Türkiye Haziran 2006 verisi
Diğer Ülkeler 2005 verisi

Şekil 6.1. Faizsiz Bankacılık Yapılan Bazı İslâm Ülkelerindeki Faizsiz Finansal Kuruluşların Bankacılık Sistemi İçindeki Payı (Durman, 2006)

Şekilde 6.1.'de seçilmiş bazı İslâm ülkelerinde yapılan faizsiz bankacılığın bankacılık sistemi içerisindeki payları gösterilmiştir. Buna göre; en büyük pay Kuveyt'e ait iken, diğer seçilmiş İslâm ülkelerine kıyasla Türkiye'de faizsiz bankacılığın bankacılık sistemi içerisindeki payı % 2.6 seviyesinde kalmıştır. Bu oranın diğer İslâm ülkelerine oranla çok daha düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Dünyada faizsiz bankaların gelişimi ve genel bazı özellikleri incelendikten sonra, aşağıda öncelikle seçilmiş bazı İslâm ülkeleri ve ardından batılı ülkelerin faizsiz bankacılığın doğuşundan gelişimine gösterdikleri performans analiz edilmektedir.

6.1. Kuveyt ve Diğer Körfez Ülkeleri

Aynen Mısır'da olduğu gibi Kuveyt'te de faizsiz bankalar, klasik bankalarla birlikte varlığını sürdürmektedirler. Zaten Kuveyt'in kullandığı Ticaret Kanunu Mısır yasalarına dayanmaktadır ve faiz Kuveyt Medeni ve Ticaret Kanunu ile yasallaştırılmış durumdadır.

Kuveyt Ticaret Kanuna göre, antlaşmanın tarafları, faiz ve gecikme faiz oranı üzerinde anlaşma haklarına sahiptirler. Eğer faiz oranı üzerinde anlaşılmamış ise faiz oranı ve gecikme faizi oranı % 7 olarak belirlenmektedir. Taraflar anlaşma ile temerrüt faiz oranının % 7'nin üzerinde saptayabilir, ancak, bu oran, Kuveyt Merkez Bankasının belirlediği oranı geçemez.

Kuveyt Ticaret Yasasına göre, temerrüt faizi, ödemenin geciktirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar, mürekkep faiz yasaklanmış durumdadır ve toplam faiz hiçbir

zaman anaparayı geçemez. Borçlu, vadesinden önce yapılan ödemedi, iskonto alma hakkına sahip bulunmamaktadır.

Kuveyt Finans Evi, Irak istilasından önce en büyük ve en başarılı faizsiz banka konumunda idi. 1987 yılında 4 Milyar Dolarlık varlığı olan bu banka, Mısır'daki Faisal İslam Bankasından daha büyüktü. Kurumun 15 şubesi olup, mevduatının % 20'si Kuveyt'te bulunmakta idi. Kuveyt Finans Evi 1977'de özel bir hükümet emri ile kurulmuş ve ödenmiş sermayesinin % 49'u hükümet tarafından taahhüt edilmiş idi. Geleneksel bankacılığın yanında gelişmekte olan faizsiz çalışan finansal kurumlar ülkenin finans sisteminde büyük bir rol oynamaktadırlar (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 28).

6.2. Mısır

Mısır faizsiz bankacılığına kapısını aralayarak, 1963 yılında ilk İslam Bankası olan MYT Gamr ve şubelerinin kurulmasına müsaade eden ilk ülke olması sebebiyle bu hareketin tarihi gelişimi içinde önemli bir yere sahiptir. Bu gelişim çizgisi aynı zamanda çeyrek yüzyıllık bir İslam Bankacılığı tecrübesini de ifade etmektedir. Mütevazı imkanlarla kırsal kesimin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda işe başlayan bu mahalli tasarruf bankalarının karşılaştıkları beklenin üzerinde gösterilen ilgi ardından 1977 yılında kapatılmaları ile sonuçlanmıştır (Akın, 1986:249).

Mısır'da Sanhuri tarafından yapılan çalışmaların bir sonucu olarak, belirli bir oranı aşmamak şartı ile faize izin verilmekle birlikte, faizsiz bankacılık ve geleneksel bankacılık bir arada yürütülmektedir. Geleneksel ticari bankacılığa bir alternatif olarak gelişen faizsiz bankacılık, Mısır'ın finansal sisteminde önemli bir yere sahiptir. 1977 senesinde Mısır-Suudi Arabistan ortaklığında kurulan Mısır Faisal Bankası ve daha sonraki yıllarda tamamı ile Mısırlılara ait olan Uluslar arası Yatırım Bankası, Mısır bankacılık sisteminde önemli rol oynayan iki büyük faizsiz banka olarak öne çıkmaktadır. Bu bankalar toplam mevduatın % 17'sini ellerinde tutmaktadırlar (Arabacı, 2007).

İlk yıllarda 4-5 ana bankanın tekelinde olan faizsiz bankacılık hızla büyümüş ve Mısır bankacılık sisteminde kısa zamanda kendine önemli bir yer edinmiştir. Örneğin, ülkedeki iki önemli faizsiz bankacılık ile birlikte faizsiz yatırım ortaklıkları ve faizsiz yatırım fonları, piyasada atıl durumda bulunan fonları finansal sisteme çekmeyi başarmıştır. Ancak, Mısır Hükümeti bu kurumların kara para kullandıkları ve yurtdışına para kaçırdıkları iddiası ile 1986 yılında bazı yeni düzenlemeler yapmıştır. Buna göre, söz konusu, kuruluşlar menkul değerler işletmeleri olarak tanımlanmış ve mevduatları da resmi gözetim altında tutmaya başlamıştır.

Mısır'da 13 Kasım 1980 tarihinde, kayıtlı sermayesi 12 Milyon ABD Doları olan Uluslararası İslami Yatırım ve Kalkınma Bankası IIBID faaliyete geçmiştir. Ortakları 1928 kişi olup, bunlar Mısırlı özel kişilerden oluşmaktadır. Banka 1982 yılının ortalarına kadar Kahire'deki Merkezinin yanında, 6 şube daha faaliyete başlatmıştır. 1920 senesinden bu yana bankacılık faaliyetlerine devam eden Mısır Bankası (Bank Mısır-BM) 1980 yılından bu yana, klasik bankacılık işlemlerinin yanı sıra, İslam Bankacılığı tarzında faaliyetler de göstermeye başlamıştır (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 29).

Finansal sistem ve faizin yasal statüsüne ilişkin Sanhuri tarafından yapılan düzenlemelerle birlikte, Mısır'da faiz konusu belirli şart ve sınırlamalarla yasal hale getirilmiş ve faize dayalı bankacılık ortaya çıkmıştır. Bu sebeple her ne kadar sistem

içinde önemli bir rol oynasa da, faize dayalı ticari bankacılığa alternatif bir sistem olarak geliştirilen faizsiz bankacılık zorunlu değildir.

Mısır'da özel yasalar çerçevesinde kurulan ve 1984 yılından itibaren faaliyet göstermeye başlayan faizsiz bankalar geleneksel ticari bankalar yasası kapsamında değildir. Faizsiz bankacılık ve finans sisteminin, Mit Ghambir Tasarruf Bankasının önerdiği faizsiz bankacılık uygulamasıyla başladığı kabul edilirse de aslında Mısır'daki faizsiz bankacılığın tarihçesi 30 yıl öncesine dayanmaktadır. Faize yer vermeyen kurumların 1963'te hizmet vermeye başladıkları, lakin ticari banka olarak değil, tasarruf ve kredi kuruluşu niteliği taşıdığı bilinmektedir (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 28).

6.3. Ürdün

Ürdün'de kurulan ilk faizsiz banka Ürdün İslam Finansman ve Yatırım Bankasıdır.

Ürdün'de İslam bankacılığı ile ilgili ilk kanun 1 Nisan 1978 tarihinde resmi gazetede yayınlanmıştır. Ancak 22 Eylül 1979'da faaliyet izni alınabilmiştir. 1982 yılı sonunda banka merkez şubesinin yanı sıra Amman'da 3, diğer şehirlerde 4 olmak üzere toplam 7 şube açmıştır. 1983 senesinde 4 şube daha açarak şube sayısına 11'e yükseltmiştir. Bu banka diğer ülkelerde de faizsiz bankaların kurulması hususunda kurucu ortak olarak rol almıştır. Örneğin, İslami Yatırım Ortaklığının 4 milyon Ürdün Dinarı olan sermayesinin % 15'i Kuveytliler tarafından karşılanmıştır.

Ürdün İslam Yatırım ve Finansman Bankası Kanununun özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Uçar, 1992:51):

- Banka, bankacılık hizmetleri alanında iktisadi ve sosyal gereksinimleri gidermek amaçındadır. Bankacılık hizmetleri, yatırım ve finans işlerinde faizsiz sisteme göre çalışır,
- Sosyal faydayı göz önüne alarak, kendine özgü yöntemlerle ve faizsiz bir şekilde bankacılık sektörünün hacmini artırmak için uğraşır,
- Tasarruf ve fonları kalkınmada kullanmak ve onları faizsiz banka yatırımlarının içine almak,
- Çeşitli sektörlerin gerekli finansman ihtiyaçlarını karşılamak bankanın temel hedefleri arasındadır. Burada kısmen dahi olsa klasik bankaların kârlarına benzer şekilde hareket edilmemelidir,
- Ürdün, faizsiz bankacılık uygulamasına yardım eden bir hükümete sahiptir.

Erol ve El-Bdour (1989) yaptıkları çalışmalarında, Ürdün'de dini kaygıların banka tercihi için önemli bir yer kriter olmadığını ortaya koyan sonuçlar elde etmişlerdir. Naser, Jamal ve Al-Khatib (1999) ise, Ürdün'de Müslümanların yaklaşık %70'inin bir İslâmi banka tercih etmede dinsel kaygıların önem taşıdığına ilişkin bilgilere erişmişlerdir.

6.4. Pakistan

Pakistan'da fikir planında 1955 senesinde gündeme gelen günümüz söylemiyle faizsiz bankacılığın, 1970'li yıllarda meyvesini vermeye başlamıştır. 1977 Haziran'ında iktidara gelen hükümet, İslamiyet'e uygun biçimde hayatın değişik yönlerinde reformlar yapmaya başlamıştır. 29 Eylül 1977 tarihinde devlet başkanı Ziya ül-Hak, Pakistan'ın iktisadi sistemini Kur-an ve Sünnete uygun hale getirmek amacıyla, İslam ideolojisi Konseyinden bir plân hazırlanması istemiştir. Plan 3 yıl içinde hazırlanacaktı ve

konseyin başkanlığını bu konunun uzmanı olan Dr. Tanzil ur-Rahman yapacaktı. Konsey, çalışmalarını hızlı ve sürekli bir şekilde sürdürmüş ve Pakistan ekonomisinin İslamileştirilmesi hususunda önemli bir rol oynamıştır (Uçar, 1992:47).

Pakistan, faizsiz bankacılığın zorunlu olduğu ülkelerden biridir. Ancak, İran'ın aksine Pakistan'da, belirli bir süreç içinde faizsiz bankacılığa geçiş yapılmıştır. 1979 yılında başlayıp, 1985'te sona eren ilk aşamada bankalar hem faizli hem de faizsiz bankacılık işlemleri yaparken, ikinci aşamada tamamen faizsiz bankacılık sistemine geçilmiştir. Son dönemlerde ise, faizsiz tahvilleri yönetecek bir banka arayışı içine giren Pakistan hükümetine 5 ayrı banka kendisine teklif sunmasına rağmen, Hükümet, Citigroup ve HSBC ile anlaşmıştır. Hükümet, faizsiz tahviller için güven sertifikasını sukuk (faizsiz varlığa dayalı menkul kıymet) kullanacağını ve anlaşmayı bozabilecek karayolları, havaalanları ve petrol kuyuları gibi yerler için geçerli olacak aktifleri belirlediğini ilân etmiştir. Ayrıca, Pakistan'ın milletlerarası borç piyasasına girişi, IMF'nin 3 yıllık kredi programından çıkacağı Aralık ayı ile aynı zamana denk gelmiştir. Pakistan'daki faizsiz bankacılık sisteminin önemli bir diğer yönü de, bir ekonominin tamamıyla faizden uzaklaştırılmasının mümkün olabileceğinin göstermesidir (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 30).

6.5. Suudi Arabistan

Faizsiz Bankacılığın uygulanması alanında belki de en etkin rol Suudi Arabistan'ın önde gelen devlet ve iş adamlarınca oynanmıştır. Dünyanın birçok ülkesinde faizsiz bankaların kuruluşunda bunların etkisi olmuştur.

Suudi Arabistan'da 1983 senesinde ilk olarak al-Rajhi Company'e izin verilmiştir. Bu kuruluş, ülkenin ilk İslam Bankası olma özelliği taşımaktadır. Al Reahi Company Leasing hususunda dünyanın en güçlü mali kuruluşlarından biridir (Uçar, 1992:50).

Suudi Arabistan'da faiz kullanılmamaktadır. 2002 yılında faizsiz bankalar arasında toplam aktifin en büyük payına, yaklaşık 136 Milyar Dolar aktive sahip olan bu ülkede, çok güçlü 3 tane faizsiz finans kurumu bulunmaktadır. Bunlar: Dar Al Mal Al Islami Grup, Dallah Al Baraka ve Al Rajhi Bankasıdır. Bu kuruluşlar birçok ülkede hizmet arz ederek, faizsiz bankacılık ürün ve hizmetlerini geniş kitlelere ulaştırmaktadırlar. Suudi Arabistan'da hiçbir faizsiz bankacılık kurumu, banka olarak varlığını idame ettirmemesine karşın, sadece özel bir durumu bulunan Al Rajhi banka olarak isimlendirilmektedir. Dallah Al Baraka Grubu, faizsiz bankacılığın gelişmesi için yaptığı araştırmalarla dikkat çekmektedir. Dünya üzerinde 40'dan fazla ülkede faaliyet gösteren Al Baraka, dünyanın en önde gelen faizsiz finans kuruluşlarından biri olup Dar al-Mal al-Islami Grubu'nun da 3,5 Milyar Dolarlık toplam varlığa sahip olduğu iddia edilmektedir (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004:30).

6.6. Bahreyn

Bahreyn Türkiye'nin herhangi bir şehir büyüklüğünde olup, 1979 yılı sayımlarına göre; 365.000 kişilik nüfusa sahiptir. Ancak, petrol gelir fazlalığı ve dünya bankalarının bir merkezi olması sebebiyle oldukça önemli bir devlettir. Bankalar için mevzuat açısından geniş olanaklar sağlayan bu devlet, Arap dünyasının kanuni banka merkezi haline gelmiştir.

Bahreyn’de faaliyet gösteren faizsiz bankalardan en önemlisi Kuveyt Finans Kurumu’dur. Bu banka, İslami nitelikte bir ticaret bankasıdır. Yatırım, bankacılık ve sosyal faaliyetler ile ilgilenmektedir (Uçar, 1992:53).

Metawa ve Almosawi (1998) çalışmalarında, Bahreyn’de faaliyette bulunan iki İslami bankanın müşterilerinin bankacılık davranışlarını incelemiştir. Elde ettikleri sonuçlar, bu bankaların müşterilerinin bu bankalarla faaliyette bulunmasında dini kaygıların önemli bir yer tutmadığı yönünde olmuştur.

6.7. Suriye

Suriye’de ise, bankacılık sistemi tamamen devlet kontrolü altındadır. Bankacılıkla ilgili ekonomik ve ticari düzenlemeler Mısır’dan alınmış olup, faizsiz bankacılık aktif durumdadır ve faiz oranları önemli oranda düşüktür (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 30).

6.8. Malezya

Malezya Merkez Bankası, diğer ülkelere model olacak şekilde faizsiz bankacılığın ve finansal sisteminin altyapısını geliştirerek, Pakistan ve İran’da kurulan basit faizsiz bankacılık sisteminden daha etkili olmayı başarmıştır. Malezya’da faizsiz sistemle çalışan bankalar ayrı bir kanuna ve düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Denetsel düzenlemeler, rezerv oranı, ticari ödeme sistemleri, likidite, banka kabulleri ikincil pazarlar dikkate alınarak geliştirilmiştir. Ülkede, faaliyet gösteren katılım bankalarının hukuk kurallarına uygunluğunu sağlamak için bir merkezi konsey oluşturulmuştur. 1983’te çıkarılan İslam Bankacılık Kanunu ile Malezya Merkez Bankası’na (Banka Negara), faizsiz usulle çalışan bankaların lisanslama ve denetim yetkisi verilmiştir. Yine aynı yıl içinde çıkarılan Devlet Yatırım Kanunu ile faiz taşımayan yatırım sertifikaları ve menkul kıymetlerin ihraç edilmesine başlanmıştır. Devlet yatırım sertifikaları, likit varlıklar olarak kabul edilmektedir. Faizsiz bankaların, bunları likidite ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanmaları planlanmıştır (Arabacı, 2007:11).

Malezya’da faizsiz bankaların geçmişine bakıldığında, ilk önce 1983 senesinde Bank İslam Malaysia Berhad (BIMB) kurulmuştur. Kısa sürede önemli bir büyüme gerçekleştiren Banka, 1992 yılından bu yana Kuala Lumpur Borsası’nda işlem görmektedir. Faizsiz bankacılığın uzun vadede varlığını devam ettirmesi için, daha fazla kurum, daha çok müşteri ve faizsiz bir para piyasası (Interbank) oluşturulması gibi hedeflere ulaşması öngörülmektedir. Bu doğrultuda Malezya, 1994 senesinde Islamic Interbank Money Market (IIMM) adı ile faizsiz bankacılık için bir piyasa oluşumuna gitmiştir. 1999 senesinde ise, Bank Muamalat Malaysia Berhad (BMMB) adı ile, ülkenin ikinci faizsiz banka faaliyete geçmiştir. Bu bankanın kuruluşundan sonra, ülkede faizli işlem yapan klasik bankalarla, faizsiz işlem yapan faizsiz bankalar arasında ürün ve hizmetlerin ortak kullanım ve pazarlanması konusunda atılımlar gerçekleşmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda Malezya’da faizsiz bankacılık yapan 2 banka mevcut iken, klasik bankaların ve diğer finansal kurumlar da faizsiz bankacılık ürünleri sunmaktadır. Bu şekilde, Malezya’da faizli ve faizsiz araçlar sunan ikili(dual) mevduat bankacılık modeli uygulanmaktadır (Özgür, 2007:49).

Şu anda Malezya’da 12 adet faizsiz banka faaliyet göstermektedir. Dünyadaki İslami hisse senetlerinin % 80’ni Malezya borsasında işlem görmektedir (cnnturk.com.tr, 30.09.2007).

Ahmad ve Haron (2002), Malezya üzerine oldukça küçük bir örneğe dayanarak yaptıkları çalışmalarında, faizsiz bankaları tercih eden müşterilerin, büyük çoğunluğunun dinsel faktörlerin yanında diğer faktörlerin de (örneğin, maliyet/fayda, hizmet sunumu, ün ve yer vs) önemli olduğunu gösteren sonuçlara ulaşmışlardır. Bu bulgu, bu yazarların (Haron, Ahmad ve Planisek, 1994), Malezya ile ilgili daha önce yaptıkları çalışmayı destekler niteliktedir ve müslümanlar ve gayri müslimlerin banka tercihi konusunda ciddi bir davranış farklılık göstermediği bulgusuyla paralellik göstermiştir.

6.9. Güney Afrika

Güney Afrika'da bir İslam bankasının kurulması yönünde Müslümanlar çok çaba sarf etmişlerdir. En sonunda, 1976 senesinde bir finans kurumu olarak faaliyet gösterecek olan Johannesburg'daki Jeame Ltd.Şti kurulmuştur. Bu kuruluşun esas hedeflerinden biri, Müslümanların sahip oldukları küçük işletmeler için büyük bir alış-veriş merkezi kurmaktır ve 1982 senesinde Shura Trust Company kurularak, bu amaca kısmen de olsa ulaşılmıştır (Uçar, 1992:60).

6.10. Katar

Katar bankacılık sektöründe iki önemli faizsiz banka faaliyette bulunmaktadır. Bunlar: Katar İslam Bankası ve Katar Uluslararası İslam Bankası etkili durumdadır. 2003'te Katar İslam Bankasının net kârı % 43,7, Katar Uluslararası, İslam Bankası ise % 27,3 oranda artış göstermiştir (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 30).

6.11. Birleşik Arap Emirlikleri

Shrajah, Abu Dhabi, Ras al-khaimah, Fujairah, Ajman ve Umm al-Qaivan ülkeleri Birleşik Arap Emirlikleri olarak adlandırılmışlardır. Bahsi geçen ülkelerden ilk üçü uluslar arası mali piyasalarda özellikle Toptancı Bankacılık (Wholesale Banking) ve Kıyı Bankacılığı (Off- Shore Banking) konularında adını duyurmuş ülkeler arasındadır.

Birleşik Arap Emirliklerinin ismini İslam bankacılığı dalında duyuran önemli bir kuruluş Dubai İslam Bankası (Dubai İslamic Bank)'dır. DIB, 1975 yılında kurulmuş olup, kuruluş anında sermayesi 50 milyon BAE Dirhemi (Dh) idi. 1982 senesi faaliyet raporuna göre bu sermaye dağıtılmayan kârlar ve ihtiyatlarla beraber 62 milyon Dh olmuştur.

DIB İslam Hukukuna uygun olarak oldukça geniş bir alanda bankacılık hizmetlerini sürdürmektedir. Ancak, bankanın doğrudan yaptığı yatırımlarının önemi daha da büyüktür. DIB önemli birçok endüstriyel projeleri bizzat yürütmekte ve ortak olmaktadır. Bunlardan en mühim olanı da körfezde toplu mesken sitelerinin inşası ile Dubai Alüminyum Dökümcülük sanayidir. DIB Al Baraka Türk'ün sermayesinin de % 2 payına sahiptir (Uçar, 1992:52).

Birleşik Arap Emirlikleri'nde de faizini yasal oluşu bazı koşullara bağlıdır. Ticari olmayan borç üzerinden faiz almak, kanunlara göre suç sayılmaktadır. Ticari borçlarda ise, taraflara, üzerinde anlaşılan bir faiz oranı ve gecikme faizi talep etme hakkı tanınmaktadır. Eğer üzerinde anlaşılan herhangi bir faiz oranı bulunmuyorsa, yıllık maksimum % 12 oranında faiz oranı uygulanmaktadır (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 28).

6.12. Bangladeş

İngiliz kolonisinin bir parçası olduğu yıllarda Bangladeş'te faize dayalı bankacılık yaygın biçimde iken, Bangladeş, ülkesinde ve yurtdışındaki yeni eğilim faizsiz bankacılık sistemine yönelmesi ve Mısır'da bu sistemin başarı ile uygulanmasıyla Bangladeş'te de faizsiz bankacılık kuruluş sürecine girmiştir. Faizsiz bankacılıkla ilgili olarak iki önemli kurumsal yapı oluşturulmuştur. Bunlar, İslami Ekonomik Araştırmalar Bürosu ve Bangladeş İslami Bankacılar Birliği'dir. Bangladeş'te hem ekonomik faizsiz bankacılık hem de geleneksel bankacılık faaliyetleri bir arada sürdürülmektedir. Bangladeş'te 39 adet ticari banka ve 5 adet faizsiz banka (biri yabancı sermayeli banka) ve 2 faizsiz banka şubesi bulunmaktadır (Özgür, 2007:48).

6.13. Sudan

Sudan'da bankacılık üç kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar, ulusal ticari bankalar, yabancı bankalar ve joint venture bankalar'dır. Milli ticari bankalar, finans kesiminin (mevduat ve borçlanma piyasasının) %60'ını kontrol etmektedir.

Sudan'da altı adet yabancı sermayeli banka mevcuttur ve toplam finans kesiminin % 5'ini kontrol etmektedir. Sudan'daki faizsiz bankalar joint venture ismi ile faaliyet göstermektedir. Bu bankalar, Ortadoğu ve Sudan sermayeli bankalardır (Özgür, 2007:47).

Ayrıca, Sudan, en fazla faizsiz bankaya sahip olan ülke ünvanına sahiptir (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 30).

6.14. İngiltere

İngiltere'de 1997 senesinden bu yana, faiz içermeyen murabaha ve icara temelli krediler sunulmaktadır. Faizsiz bankacılık ürünleri ve klasik bankacılık ürünleri arasındaki farkın azaltılması, İngiltere'de büyük ticari bankaların bu alana ilgi duymalarını sağlamaktadır. 2002 yılının başlarında İngiltere'de kendi başına faaliyette bulunan ilk faizsiz banka olma maksadıyla yola çıkan Islamic Bank of Britain (IBB), 2004 Ağustosundan bu yana hizmet vermektedir. IBB liderliğinde, yıllardır eksikliği hissedilen faizsiz finansal ürünler, İngiltere'de yeni ve büyüme potansiyeli olan bir finansal saha olarak göze çarpmaktadır.

Öte yandan, İngiltere'deki sistem, para otoritesinin zaman zaman yaptığı düzenlemelerde gelişmesini sürdürmektedir. Geçtiğimiz yıllarda, Merkez Bankası, faizsiz konut kredisi piyasasına ait düzenlemelerle iki kez el değiştirme sebebiyle, ortaya çıkan çifte vergilendirmeyi ortadan kaldırmıştır. Şu günlerde ise, İngiliz Hazinesi, ülkede sukuk ihraçlarının kolaylaştırılması için kolları sıvamış görünmektedir (TKBB Dergisi, 2005:31).

Türkiye'de yaygın bir inanç olarak faizsiz finans kurumlarının Arap ülkelerinden geldiği düşünülür, oysa ki, bu kurumlara ilişkin yasal alt yapı İngiltere'de faaliyet gösteren İslamî bir kurumun ana sözleşmesi model alınarak oluşturulmuştur (Uslu, 2004).

Global İslam finans pazarının tutarı, 200 milyar doları aşmıştır. Londra, bu pazarın Ortadoğu dışındaki başlıca geniş çapta işlem gören merkezlerinden biri haline gelmiştir. 1.5-2 milyon arasındaki Müslüman toplum ve aşağı yukarı 350.000 ev halkı

oldukça büyük bir pazardır ve bu pazar uzun süre ihmal edilmiştir (TKBB Dergisi, 2005).

Dar (2004) yaptığı bir çalışmada, müslümanların yoğun olarak yaşadığı 10 İngiltere şehrinde 500 anket ile islami finansal hizmetlere olan talebi logit modeliyle tahmin etmiş ve İngiltere’de islami bankaların ürünlerine halen anlamlı bir talebin olmadığını, burada yaşayan müslümanların % 75’inin islami finans kurumları konusunda kayıtsız (farksız) olduğunu ve yine bu kişilerin islami bankalarla ilişkiyi, tam olarak dinsel bir faktör olarak algılamadığını ifade etmektedir.

6.15. Rusya

Moskova'da kurulan Bedirbank, Rus hükümetinin verdiği izin ile faizsiz sistemle çalışmaya başlamıştır. Bedirbank, merkezi Cidde’de bulunan İslam Kalkınma Bankası ile de işbirliği yaparak Rusya Federasyonu ve Orta Asya ülkelerindeki faaliyetlerini artırma kararı almıştır. Bedirbank dış ilişkilerini, özellikle Müslümanların genel olarak yaşadığı Asya ve Afrika ülkelerinde yoğunlaştırmıştır.

Rusya Federasyonu içinde şu anda en az 20 milyon Müslüman yaşadığı için, Rus hükümeti faizsiz sistemi desteklemektedir. Bedirbank’ın Yönetim Kurulu Başkanı, Rusya Parlamentosu ve Merkez Bankası’nın da kendilerini çalışmalarında desteklediğini belirterek, “Çünkü bu çalışmalarımız Rusya ekonomisinin gelişmesine de katkıda bulunacak alternatif bankacılık hizmetleridir” demiştir.

Şu anda sadece Moskova’daki merkezinde faaliyet gösteren Bedirbank’ın müşterileri ağırlıklı olarak kurumsal müşterilerdir. Bankanın Başkanı, hedeflerinin, hızla şubeleşerek faize alternatif banka olarak Rusya’da ve dünyada adlarını duyurmak olduğunu ifade ederken; Bedirbank, Rusya Bankalar Derneği ve Moskova Bankalar Birliği’nin yanı sıra İslam Kalkınma Bankası’na bağlı İslamî Bankacılık Konseyi’nin de üyesidir (Bacanlı, 2004).

6.16. Avrupa Ülkeleri

DMI, Al Baraka ve Al Rajhi Grupları Avrupa ülkelerinde İslami tarzda çalışan bankalar kurmak ya da şubeler açmak konusunda yarışmaktadırlar. Özellikle de önemli finans merkezleri bunlar için daha da önemli olmaktadır. Fakat her yerde faaliyet izni almaları hemen mümkün olamamaktadır. Faizsiz bankacılık kapılarını ilk aralayan Avrupa ülkesi Lüksemburg olmuştur.

Lüksemburg İslami Bankacılık sistemi Holding 3,5 Milyon Dolar sermaye ile kurulmuştur. Her ne kadar bankanın adı, İslami olsa da, İslam bankacılığı manasında çalışan ve fonksiyonlara sahip olan ilk banka Danimarka’da kurulan Danimarka Milletlerarası İslam Bankası (International Banka of Denmark-IDIB)’dir. 1 Nisan 1983 tarihinde 30 Milyon Danimarka Kronu sermaye ile faaliyete başlayan IDIB’in görevlerinden biri, Danimarka ve İskandinav ülkelerinde faaliyet gösteren ticari teşebbüslerle İslam dünyası arasında köprü oluşturmaktır. Banka İslam Hukuku prensiplerine bağlı kalmak koşulu ile Danimarka’da geleneksel bankacılık hizmetleri vermektedir.

İngiltere’de faizsiz bankacılığa uygun olarak hareket eden ilk banka Al-Baraka Grubu’nun bir kuruluşu olan İslamic Finance House-IFH (İslam Finans Kurumu) dur. Bu kurum, Londra’da faaliyetlerine başlamış olup, esas amacı İngiltere’deki Müslümanlara İslami tarzda bankacılık hizmeti sunmaktır (Uçar, 1992:58).

6.17. ABD ve Diğer Batı Ülkeleri

Faizsiz Bankacılık ürün ve hizmetlerinin gördüğü yoğun ilgi, bu sistemin ABD ve diğer batı ülkelerinde hızla yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Örneğin, ABD’de Amerika Finans Evi gibi finans şirketleri birçok eyalette, ırk, din farkı gözetmeden isteyen herkese faizsiz bankacılık ürün ve hizmetlerini sunmaktadır.

HSBC, Citibank, Benson, Kleinwort, United Bank of Kuwait, Standart Chartered, Midlan Montague ve ANZ Grindlays faizsiz işlem sunan batı ve Avrupa bankalarından bazılarıdır. Chase Manhattan Bank, Morgan Stanley, Morgan Guaranty, Smith Barney, Deutsche Bank, Republic National Bank, Indo-Sues, Credit Lyonnais, Swiss Bank gibi birçok batılı finans kurumu ise; faizsiz bankalar ve yatırım fonlarına yatırım danışmanlığı yapmakta ve faizsiz bankalar ile sendikasyon katılımı şeklinde organize olmaktadır.

Faizsiz Bankacılık sisteminin Batı dünyasındaki mazisini incelediğimizde, ilk faizsiz bankanın 1978’te Lüksemburg’da kurulduğunu görürüz. Günümüzdeki adı İslami Finans Evi olan bu kuruluş halen faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun yanında, Kopenhag’da milletlerarası bir faizsiz banka da hizmet sunmaktadır.

1977 yılından bu yana, faizsiz bankacılık uygulamalarına yer veren İngiltere faizsiz bankacılığın en önemli merkezlerinden biri olmaya hazırlanmaktadır. Özellikle, Lloyds ve HSBC, büyüyen faizsiz finans ürünlerini yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. İngiltere’de faizsiz finansman ile faizli finansman arasında vergilendirmedeki farkın ortadan kaldırılması ile birlikte, faizsiz finansman işlemleri bankalar arasında daha çok dikkat çekmeye başlamıştır. 2004 yılının ilk aylarına kadar henüz tam anlamıyla, bir faizsiz bankaya sahip olmayan İngiltere, İngiliz İslam Bankasının kuruluşu ile birlikte Avrupa’ya bir ilki daha yaşatmıştır (Özel Finans Kurumları Birliği, 2004: 31).

6.18. Almanya ve Hollanda

Faizsiz kazancı tercih edenlerin birikimleri yanı sıra; Körfez ülkelerindeki büyük fonları çekmek için ABD’de de 'faizsiz kazanç' öngören yatırım enstrümanları devreye sokulurken; Almanya’da Dresdner Bank ve Deutsche Bank’ın da 'faizsiz çalışan fonları' mevcuttur. Bu fonların hisse senedi yatırımları da bulunmaktadır. Londra ve Frankfurt gibi, Hollanda’nın başkenti Amsterdam da Avrupa’nın en güçlü finans merkezlerinden biridir. Sermayenin bilgiyle yer değiştirmesi finans kurumlarında köklü dönüşümlere yol açmaktadır. Eskiden işletmeler finans kurumlarının peşinde koşarken, şimdi finans kuruluşları, gelir getirici projeler, yenilikler peşinden koşmaktadır. Buna bağlamda; Hollanda’nın önde gelen bankaları da faizsiz finansman ve tasarruf değerlendirme yöntemleri konusunda eğitim istemektedir. Aynı zamanda, bu ülkede, kısa zamanda faizsiz bankacılığa ağırlık veren bir ekonomi fakültesi kurulması planlanmaktadır (Bacanlı, 2004).

6.19. Bahama

Bahama, en önemli ve en büyük faizsiz banka ve holdingi olan Dar Al-Maal Al İslami Trust (DMI)’nin kurulduğu ülkedir. Bankalar açısından vergi cenneti oluşu bankaların bu ülkede üslenmesine sebep olmaktadır.

Ayrıca, Afrika ülkelerinde faaliyet gösterecek olan Afrika Arap Bankası (The Africian Arabian Bank Ltd. – AAIB) Suudi Arabistanlı iş adamlarının çoğunluğu, elinde tuttıkları bir faizsiz banka olarak Bahama’da kurulmuştur (Uçar, 1992:59).

6.20- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KKTC’de faaliyet gösteren Kıbrıs İslam Bankası Lefkoşe’nin Türk kesiminde 29 Kasım 1982’de yalnızca 1 milyon ABD Doları ödenmiş sermaye ile kurulmuştur ve faizsiz bankaların en küçükleri arasında yer almıştır. Kıbrıs’ın faizsiz bankacılık konusunda önemini artıran, Milletlerarası İslam Bankacılığı ve Ekonomisi Enstitüsü’dür. Bu enstitü, ilk mezunlarını 100 kişi ile 1983 senesinde vermiştir. Enstitüde, faizsiz bankacılık uygulaması, önce teorik daha sonra da Kıbrıs İslam Bankası aracılığı ile pratik olarak öğretilmiştir, daha sonra da, bu enstitü kapatılmıştır (Uçar,1992:58).

7. FAİZSİZ BANKALARIN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ OLASI ETKİLERİ

Faizsiz bankaların ekonomi üzerindeki olası etkilerini incelemeden önce, finansal aracı kurumların ekonomi üzerindeki etkilerini incelemekte fayda vardır. Çünkü; niteliksel açıdan ya da işlevsel olarak, tek tek mali aracı kurumların mali sistem içinde ve de ekonomik kalkınmada önemleri neyse, faizsiz bankaların da bir mali aracı kurum olarak önemleri diğerlerinden daha az değildir. Hatta, faizsiz, K/Z ortaklığı esasına dayalı olarak çalıştıkları ve ekonomiye faizsiz finansman sağladıkları için önemleri daha da fazladır.

Finansal aracı kurumlar, fonların tasarruf sahiplerinden fon gereksinimi olan kişilere doğru akışını sağlarken, ekonomiye bazı ek katkılarda bulunurlar. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Gömüleme eğilimini azaltıcı etki,
- Riski azaltıcı etki,
- Vadeleri ayarlayıcı eki,
- Miktar ayarlama etkisi,
- Fon maliyetlerini azaltıcı etki,
- Potansiyel faiz oranlarını düşürücü etki,
- Yatırımları artırıcı etki ve
- Para emisyonunun artış oranını azaltıcı etki gibi...

Finansal araçların birçok ortak yanlarının olmasına ve temelde aynı faaliyetleri gerçekleştirmelerine rağmen, aralarında yine de bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Burada belirtilmesi gereken bir nokta, mali aracı kurumların verimli çalışması ve kaynakların etkin biçimde kullanılması oranında iktisadi kalkınmadaki önemlerinin artacağıdır.

Bir ekonomideki faiz oranlarını düşürücü ve aşağıya doğru çekici, her eylem ve girişim, işlevsel olarak ekonomiye olumlu katkıda bulunmaktadır. Faizsiz bankalar, fon toplama yöntemleri ve ticarete dayalı finansman biçimleriyle banka sistemine göre, cari faiz oranlarını aşağıya çekici işlev üstlenmektedir. Bu ise, ekonomide yatırımların hacminin artmasına sebep olarak, üretilen mal ve hizmetlerin değerini, yani mili hasılayı artırmaktadır (Yıldırım, 1993:94).

Faizsiz Bankalar, daralan ekonomik koşullarda dahi plasman yapmak zorunda olmaları sebebiyle, ekonomik krizlerin reel sektör üzerindeki yıkıcı etkilerini yumuşatmaktadırlar. Ve hatta ekonominin resesyona (ekonomik durgunluk ve daralma) girdiği dönemlerde, birçok bankanın kredilerini geri çağırmasına karşın, faizsiz bankalar çalışma prensipleri gereği bu yola başvurmamaktadırlar. Bu durum, yatırımcı müteşebbislerin kaynak sıkıntısından yaşayacakları muhtemel problemleri azaltabilecektir (Tosun, 2000:189).

Genel olarak faizsiz bankaların ekonomi üzerindeki etkileri anlatıldıktan sonra, şimdi biraz daha ayrıntıları ile bu etkileri inceleyelim.

7.1.Yabancı Kaynak Transferi

Faizsiz bankaların yabancı kaynak transferi 2 kategoride incelenebilir:

- a) Öz kaynak transferleri ve
- b) Mevduat transferleri

Günümüzde, OPEC ülkelerindeki fon fazlalığının kullanım yeri değişmiştir. Geçmişte, tüketim harcamaları ve fonların batılı bankalarda muhafaza edilmesi politikası, yerini verimli yatırımlara, batı bankaları ile konsorsiyumlara bırakmıştır. Bu durumun neticesi olarak da, birçok ünlü batı firmalarının sermayedarları el değiştirmiştir. Bu imkânların değerlendirilmesi faizsiz bankalar vasıtasıyla daha da mümkün hale gelecektir. Faizsiz bankalar, mevduatlar yoluyla, yabancı kaynak transferinde yabancı uyruklu kişilerin fonlarını çekebilecek kapasitedir (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Bazı İslam ve Arap ülkelerinde petrol gelirlerinden kaynaklı para rezervleri bulunmaktadır. Bu rezervlerin bir kısmı, Batı dünyasındaki klasik bankalar tarafından kullanılmaktadır. Bir kısmı ise; çeşitli sebeplerle K/Z ortaklığı esasına göre kullanılmak istenmektedir. Batı dünyası, finans sistemi içinde yer bulamayan çevreler, ellerindeki rezervleri faizsiz sistemle faizsiz bankacılık uygulaması bulunan ülkelerde kullanabilir ve bu ülkelerin kalkınmasına katkı sağlayabilirler (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Faizsiz bankaların öncelikle ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunmaları beklenmektedir. Zira, her şeyden önce bir yabancı kurumun dışardan ülkeye şube açarak, o ülkenin şart koştuğu miktarda sermayeyi konvertibl döviz olarak getirmesi, ödemeler dengesi açısından, sermaye ithali sayılacak ve ülkenin dış ödemeler durumunu getirilen sermayenin büyüklüğü kadar katkı sağlayacaktır.

Yabancı kurumlar, ulusal bankacılık endüstrisinin yapısını artan rekabet yolu ile de değiştirecektir. Bu rekabet yeni tekniklerin ve stratejilerin sunumu ve kullanımı sebebi ile artan bir etkinliği de beraberinde getirecektir.

Bu kurumlar, hem kredilendirme sürecinin hem de sunulan hizmetlerin yapısı nedeniyle müşterilerine daha iyi olanaklar sunabilmekte, ayrıca uluslar arası finansal merkezlerle bağlantıları olduğundan dünya ekonomisi ve uluslararası para sistemleriyle ilgili detaylı ve güvenilir bilgiye doğrudan ulaşma imkânlarına sahiptirler.

Bu nedenle, yabancı kurumlar, ulusal bankacılık sisteminde şu faydaları sağlayabilir:

- En son kredi araçlarını ve teknolojisini hızlı bir biçimde transfer edebilirler,
- Diğer yabancı kurumların gelişini teşvik ederek, bankacılık sektöründe yoğunlaşmanın azalmasına ve fiyat rekabetinin artmasına sebep olabilirler,
- Piyasanın genişlemesine bağlı olarak müteşebbisleri teşvik edebilir ve ulusal bankaların pay almasına olanak tanıyabilirler (Sevil, 1988:63).

7.2. Atıl Fonların Hareketi Geçirilmesi

Faizsiz bankalarla, manevi inançları dolayısıyla, tasarruf kurumlarına gitmeyen, yurt içinde ve yurt dışında altın, döviz, bina, arsa vb... şekillerde ekonomiden saklı tutulan tasarruflar üretim sürecine dahil edilmiş olacaktır. Üretime akışı sağlanan ek kaynak dolayısıyla, üretim artarken, banka kaynakları üzerinde var olan talebin düşmesi de mümkün olacaktır. Bununla birlikte, bankaların daha az MB kaynağı ile çalışması sonucu doğarsa, emisyon hızını azaltmak için yeni bir yol ortaya çıkmış olacak ve banka kredilerinden kaynaklanana emisyonun doğurduğu enflasyonist baskı da düşecektir. (www.muhasabe004.sitemynet.com.tr, 12.10.2007).

Faizsiz bankalar, atıl kalan fonları ekonomiye dahil ederken, bir yandan tasarruf sahiplerine gelir temin ederken, diğer taraftan da işletmelere ve diğer iktisadi kuruluşların kapasite kullanım oranlarını artırarak, üretimlerinin ve kârlarının yükselmesine sebep olmaktadır (Uçar, 1992:169).

7.3. Fonların Verimli Kullanımı

Klasik bankalara sahip ülke ekonomileri, üretim ekonomisinden çıkıp, rant ekonomisine dönüşmektedirler. Klasik bankalara yönelen kaynaklar, ticaret, sanayi, tarım ve hizmet gibi reel ekonomik sektörlerde değerlendirilmemektedir. Klasik bankalar, tasarruf sahiplerinden düşük faizlerle topladıkları büyük mevduatları, ekonominin emrine sunmak yerine, yüksek faizli devlet tahvil ve bonolarında kullanmaktadırlar. Bu da yatırımların durmasına, ekonominin ihtiyaç duyduğu sermaye fonlarının üretim faaliyetleri yerine yüksek rant gelirlerine yönelmesine sebep olmaktadır. Böylece, devletlerin gelir-gider dengeleri bozulmakta, çok yüksek faizlerle bu fonları çekmekte, ve korkunç bir faiz yükü altına girmektedir (Küçükkoçoğlu, 12.12.2006).

Faizsiz bankalar ise, topladıkları fonları çalışma prensipleri gereği, klasik bankalar arası piyasada ve bono tahvil piyasasında değerlendirmemektedirler. Dolayısıyla; faizlerin kriz zamanlarındaki anormal yükselişleri bu kurumları etkilememektedir. Faizsiz bankalar topladıkları fonların döviz cinsinden olanlarını döviz olarak, söz konusu ülke cinsinden olan paraları, o ülke parası cinsinden kullandıkları için açık pozisyon tutmamakta, böylece; kur riski taşımamaktadırlar (www.turkcebilgi.com.tr, 22.12.2006).

Bu iki sebep dolayısıyla; faizsiz bankaların, fonların verimli kullanımına etkisi vardır. Birincisi; faizsiz bankalar, finansmanı şirkete veya firmaya değil, değerlendirilen projeye yapar. Bildiğimiz gibi, klasik bankalar, kurumla yapılan kredi görüşmelerinde şirketin K/Z bilançosu rakamlarını, ortaklarını, tarihi gelişimini analiz etmekte ve finansmanı aranılan kriterleri karşılaması şartıyla yapmaktadır. Faizsiz bankalar için ise; asıl önemli olan projenin geçerliliği, kârlılığı, süresi gibi... salt o projeye ilgili verilerdir. Kullandırılan krediyi belirli bir faiz ile geri almaktansa, işlemin neticesinde ortaya çıkan duruma göre geri almak felsefesi esastır.

Faizsiz bankalar, sadece kredi kullandığı projeye ilgilendirir. İşletmenin söz konusu proje dışındaki faaliyetlerinden elde ettiği K/Z faizsiz bankayı ilgilendirmez. Bu nedenle, faizsiz bankalar projeleri iyi seçecek, kârlı olmayacak yatırımlar yapmayacaklardır. Bu durum ise; ekonomideki kârlı yatırımların destek görmesini sağlayacaktır. Kârlı yatırımların çoğunun ülke kalkınmasına katkısı düşünüldüğünde faizsiz bankaların ülke ekonomisine yapacağı katkı daha iyi anlaşılacaktır.

Klasik bankacılık kredi düzeninde, krediyi vereni ilgilendiren en önemli husus, kredi karşılığında elde edeceği faiz ve bu krediyi verirken dönüşünü sağlayabilecek bir garantinin alınmasıdır. Krediyi kullananın kâr mı, zarar mı edeceği faizli kredi kurumunu öncelikli olarak ilgilendirmez. Faizsiz bankacılık sistemi içinde ise; fon kullanan ve kullandıran arasında bir kader birliği mevcuttur. Bu sebeple sistem fon kullananı kârlı çalışmaya zorlar ve gerektiğinde kârı artırmak için yeni finansal destekler sunar. Kredi kullananın kâr edememesi durumunda, aynı kişinin kredi kullanımından tekrar faydalanma olasılığı azalır.

Faizsiz bankanın proje bazında çalışması ve teminatın ikinci derecede önemli oluşunun bir faydası da şudur: Teminat gösteremeyen ancak çok verimli olabilecek projelerin desteklenmesi ile iktisadi kalkınmaya katkı sağlanmış olur. Çünkü; teminat gösteremediği için kredi elde edemeyen projelerin varlığı bir gerçektir (Uçar,1992:170).

Faizsiz bankalar getirdikleri kaynakları çeşitli şekillerde kullanmaktadırlar. Bu kullanım sırasında, kaynakların geri dönebileceği yerlere plase edilmesini sağlayarak, fon oluşumlarına hız kazandırmak ve fonun verimli kullanılmasını sağlayacaktır.

Kullanım süresindeki, ülkemizde belli projelerin finansmanının daha kolay sağlanması ve bu arada yatırımcı, fon kullanan ve kurum üçlüsünün artan gelirleri sonucu vergi matrahının genişlemesi mümkün olacaktır (Sevil, 1988:63).

7.4. Düşük Maliyetler

Günümüzde kalkınmış ve kalkınmakta olan ekonomilerde karşımıza çıkan en büyük ekonomik sorun, yüksek maliyetlerdir. Bunu etkileyen temel araç ise; üretimden tüketime kadar malın geçtiği her aşamada sermayenin payı olarak, maliyetlere ilave edilen faizlerdir. Klasik bankalar, gerek üretimin gerekse ticaretin her aşamasında maliyet arttırıcı unsurlar üreterek mal ve hizmet fiyatlarında sistematik bir şekilde bu artışa aracılık etmektedirler. Faizsiz bankalar ise; finanse ettiği üretim ve ticaretin her aşamasında faiz yerine, kâra ortak olduğundan maliyetlerin makul ve düşük seviyelerde gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında; faizsiz bankalar, tüketici lehinde faaliyet gösteren kurumlar olarak görülmektedir (Küçükkoçaoğlu, 12.12.2006). Ayrıca, şirketlerin sabit bir bedeli olmayan karşılığı sağlanacak kârdan ödenecek riskin bir kaynakla finanse edilmesi, şirket maliyetlerinde külfet haline dönüşen faiz giderlerinin azalmasını sağlayacak, böylece birim maliyetler düşecek ve maliyet enflasyonunun frenlenmesinde olumlu bir gelişme yaşatacaktır (www.muhasabe004.sitemynet.com.tr, 12.10.2007).

7.5. Dış Ticaretin Artırılması

Günümüzde, faizsiz bankalar dış ticaretin gelişmesine çok yönlü fayda sağlayabilecek kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faydalar şu şekilde açıklanabilir:

Faizsiz bankaların, ticari fonksiyonlarının oldukça ağırlıklı olduğu bilinmektedir. Bu bankalar, sırf barkacılık hizmeti sunmakla kalmaz, bir tüccar gibi ticaret ve bir yatırımcı gibi yatırım yaparlar. Durum böyle olunca da, buldukları ülkede ithalat ve ihracata katkıda bulunurlar. Bu ithalat ve ihracatı kardeş kuruluşlar aracılığı ile yapmayı tercih ederler. Yine bunun gibi, ortaklarının yabancı ülkelerden olması ve buldukları ülkelerin iç ve dış ticaretinde söz sahibi olmaları da bir başka avantajlarıdır.

Bu ortaklar, ithal etmek istedikleri malları ilgili faizsiz banka aracılığı ile temin ederler. Bu yolla hem faizsiz banka fon kullandırmış olur, hem de ithalatçı firma kârının dışarıya sızmasına izin vermeden ithalatını yapmış olur (Uçar,1992:171).

Faizsiz bankaların önemli bir diğer fonksiyonu da, özellikle Ortadoğu ülkeleri ve diğer İslam ülkeleriyle ülkemiz arasında bir köprü vazifesi görüp, Türkiye'nin dış ticaret hacminin büyümesine ve ekonomik imkânlarının daha iyi şartlarda değerlendirilmesine aracı olmalarıdır (Küçükkoçaoğlu, 12.12.2006).

Dış ticarete katkı sağlaması açısından diğer bir fayda da, bunların dış ticaret şirketleri kurarak, bu alanda daha etkin rol oynamalarıdır. KB'nın iştiraki olan dış ticaret şirketleri normal dış ticaret işletmelerinin yaptığı faaliyetlerinin yanı sıra, KB'nın bu sahadaki zorunluluklarının da yerine getirilmesine yardımcı olacaklardır. Çünkü; topladıkları fonların % 20'ye kadar olan kısmının kendi iştiraklerine kullanılabilmektedirler (Uçar,1992:171).

7.6. Reel Ekonomi

Faizsiz bankalarda, nakit kredi sistemi yoktur. Mutlaka reel ekonomik faaliyet ve tamamı ile faturalı, kayıtlı işlem finanse edilmektedir. Bu ise; kazancın bir alış verişten doğmasına sebep olmaktadır. Ekonomik sonuçlarına bakıldığında, bir defa kullanılan fon, kesin olarak amacına uygun kullanılmaktadır. Piyasada, ticareti hareketlendirmekte, üreticiden, nakliyecisine kadar birçok sektör bundan yararlanmaktadır. Kullanılan fon karşılığında bir emtia olduğundan fonun geri dönme yüzdesi de artmaktadır (www.forumuz.biz.com.tr, 30.12.2006).

Faizsiz bankalar, finansman yöntemlerinden olan, finansman kiralama yöntemiyle üretim ve yatırımlar desteklenir. Ve bu sistemin ekonomiye kazandıracakları da göz ardı edilemez. Yine proje bazında kâr-zarar ortaklığı yöntemiyle fizibl kâr getirebilecek olan müteşebbislerin projeleri desteklenir ve dolayısıyla ekonomiye katkı sağlanır. Dünya ekonomilerindeki ve finans piyasalarındaki globalleşme süreci özel sektörün ekonomik kalkınmadaki rolünü artırmıştır. İKB üyesi ülkelerde de özel sektörün performansında olumlu gelişmeler olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde özel sektörün karşı karşıya olduğu en önemli sorun finansman sorunudur. İKB üyesi 7 ülkede (Türkiye, Bileşik Arap Emirlikleri, Fas, Kazakistan, Malezya ve Senegal) yapılan piyasa araştırmalarına göre özel sektörün finansman ihtiyacı çoğunlukla bankalar aracılığı ile temin edilmektedir. Tüm bunlar dikkate alındığında İKB “nin özel sektörü finanse etme amacı güden ICD birimi aracılığı ile sağlanacak orta ve uzun vadeli faizsiz finansman yöntemleri için potansiyel olma özelliği taşıdığı görülecektir (Al-Omar, 2000:68).

Genel bir perspektifle bakıldığında; bu müesseseler reel ekonomiye kaynak aktarmakta ve bu paranın tamamı, ticaretin ve sanayinin içinden başka hiçbir yere kanalize edilmemektedir. Reel ekonomide ya üretim ya yatırım ya da ticarete kaynak olarak ekonomi bünyesine dahil edilmektedir. Neticede tacire yatırımcıya sanayiciye ve üretimde kullanılacak kaynak aktarılmaktadır. Tüm bunlar; dolaylı olarak üretim demektir, istihdam demektir, milli hasıla artışı demektir (Akyüz, 2000:174)

7.7. Kayıtlı Ekonomi

Ülke ekonomilerinin önemli bir sorunu da, bazı iktisadi faaliyetlerin kayıt altına alınamayışıdır. Faizsiz bankacılığın yaygınlaşması, kayıt dışı ekonominin azaltılmasına katkı sağlayacaktır (Özcan, 2000:195).

Kayıt dışı ekonomi vergi kayıplarına sebep olmaktadır. Vergi gelirleriyle karşılanamayan harcamalar ise; iç ve dış borç yükünün artmasına yol açmakta ve enflasyonu beslemektedir. Alım-satıma konu olan her malı, gerçek değeri üzerinden finanse eden faizsiz bankaların ise; her işlemi kayıtlı ekonomiye dahildir. Dolayısıyla; faizsiz bankaların faaliyetleri ülkede, kayıtlı ekonominin büyümesine, bunun sonucu olarak da vergi gelirlerinin artmasına olumlu katkı yapacaktır (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Faizsiz bankaların finansman yöntemlerinden olan üretim desteği ile son derece basit ama önemli avantajlar elde edilebilir. Örneğin; yaygın olarak görülen kayıt dışı ekonomi kayıt altına alınabilir. Çünkü bütün mal alım satımları gerek ithalat gerekse yurtiçinden alımlar tümüyle fatura esasına ve belge düzenine oturtulur. İkinci olarak; böyle bir sistemde müteşebbislerin birim maliyet hesapları son derece kolay olur. Çünkü burada finansman maliyeti mal bedelinin veya alınan hammaddenin fiyatının içinde yer alır. Buradan finansman maliyetinin hesaplanmasından da firmalar ciddi

avantajlar elde etmiş olurlar. Üçüncü olarak; kredi riski açısından böyle bir sistem son derece uygundur. Çünkü fonu kullandıran faizsiz banka, fonların nerede kullanıldığını bunun bir mala mı yoksa üretime ya da yatırıma mı gittiğini bilir ve risk kontrolü açısından avantajlı pozisyona geçmiş olur (Büyükdeniz, 2000:26).

7.8. Yeni Finansman Teknikleri

Faizsiz bankaların fon toplama ve fon kullandırma alanında uyguladığı yeni usuller, hem tasarruf sahipleri hem de fon kullanan sektörlerce kısa zamanda benimsenmiştir ve bu kurumlar Türk mali sistemine yeni usuller kazandırmışlardır. Finans alanında ülkemizde çok kısa bir geçmişe sahip olan bu sistem, fon kullanana düşük maliyet, tasarruf sahibine de yüksek kâr elde etme imkânı sağlamış ve her iki kesimi de hoşnut etmiştir (Uçar,1992:173).

7.9. Enflasyonu Düşürücü Etkisi

Atıl fonların ekonomiye dahil edilmesiyle, kaynakların üretime nasıl aktarıldığı daha önce açıklanmıştı.. Bu ek kaynaklar sebebiyle üretim artarken, kaynaklar üzerinde var olan talebin de düşmesi mümkündür. Bu husus bankaların MB kaynağı ile çalışmasını doğuracak olursa, emisyon hızını azaltmak için de bir imkan kazanılmış olacaktır. Böylece banka kredileri için yapılan emisyonun meydana getirdiği enflasyonist baskıların da düşmesi mümkün hale gelecektir (Uçar, 1992:172).

Faiz yükleri iş dünyasında fiyatların artmasına ve dolayısıyla enflasyonun körüklenmesine sebebiyet vermektedir. Her ne kadar faizsiz bankaların kullandıracağı fon maliyetleri klasik banka maliyetlerinden aşağı kalmasa da fonların sabit maliyetlerinin olmayışı da avantaj sayılmaktadır (Uçar, 1992:172).

8. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARI***8.1. Türkiye’de Katılım Bankalarının Ortaya Çıkışı Ve Tarihi Gelişimi**

Türkiye, 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurucu üyeleri arasında yer alarak, sistemi kendisi için resmi hale getirmiştir. 1984 yılında, sermaye payını arttırarak, bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiştir. Böylece Türkiye, 56 İslam ülkesi arasında iktisadi işbirliği programlarının gerçekleştirilmesinde, altyapı yatırımlarının desteklenmesinde, özel sektörün teşvik edilmesinde, dış ticaretin artışında, ve çeşitli finansman tekniklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan, işlem hacmi 1996 yılında 18 milyar dolara ulaşan ve dünyanın önde gelen finans kuruluşlarından biri olarak bilinen İslam Kalkınma Bankası bünyesindeki etkinliğini de arttırmıştır. Tasarrufları faizsiz değerlendirmek ve küçük ve orta boy işletmelere (KOBİ) hizmet amacıyla 1975'te Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) kurulmuş ve 3 yıl faaliyet göstermiştir (<http://muhasabe004.sitemynet.com.tr>, 12.10.2007).

Eski adıyla ÖFK, yeni adıyla Katılım Bankaları; TC. Hükümetinin 16/12/1983 gün ve 83/7506 sayılı kanun hükmündeki kararnâmesi ile kurulmuştur. Karara ilişkin tebliğ, 25- Şubat-1984 tarihli resmî gazetede yayınlanmış ve ilgili kararnâme yürürlüğe girmiştir.

Özel finans kurumları adı, ulusal ve uluslararası piyasalarda, yaşanan konumlandırma sorunu sebebiyle, 19/10/2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiştir.

Başbakanlık ve Merkez Bankası'nın denetimine tâbi olan katılım bankaları faaliyetlerini, şu esaslar çerçevesinde belirlemiştir.

- a) Mevduat sahibi K/Z'a katıldığı için kurum, mevduatın aslının sahibine geri ödenmesini garanti etmez,
- b) Gerek kurum ve gerekse mevduat sahipleri işlemlerini faizsiz biçimde yürütür ve faiz alıp vermezler,
- c) Kurum mevduatı 90, 180, 360 gün ve daha fazla vadelerle kabul edilir ve bu vadelerden her biri için ayrı- sepet (havuz) içinde hesap tutarlar, Bu hesapların masrafları da kuruma aittir,
- d) Kurum bu hesaplar sonucunda, %20' yi geçmemek üzere kâr ve zarar elde edebilir,
- e) Mevduat, 30 gün öncesinden haber vermek şartı ile vadesinden önce de çekilebilir (www.hayrettin.karaman.net.tr, 20.02.2007).

1985 yılından bu yana faaliyet gösteren katılım bankaları, faizsiz fiyatlama modeli ile fon kabul etme ve kullandırma yetkisine sahiptirler. ÖFK'lar finans piyasalarına yeni bir fiyatlama modeli sunabilmek ve mali sistemin dışında kalmış atıl fonların bu yeni fiyatlama sistemi ile ekonomiye kazandırabilmek amacıyla Türk mali sistemine girmişlerdir (ÖFK Birliği, 2002: 1).

Geleneksel bankacılık hizmetlerinin tümünü, müşterilerine "faizsiz" alternatiflerle sunan Katılım Bankaları "kâr / zarar paylaşımı" ilkesiyle bireylerden fon toplamaktadırlar. Katılım Bankaları gerek döviz, gerekse TL cinsinden topladıkları bu fonları daha çok özel sektörün ticari ve sınaî faaliyetlerinin finansmanında

* Literatürde genel olarak “faizsiz bankacılık” terimi kullanılmakta olup, ülkemizde faizsiz bankacılık terimi yerine, “katılım bankacılığı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu nedenle, çalışmamızın bundan sonraki bölümlerinde, katılım bankacılığı teriminin kullanılması tercih edilmiştir.

kullanmaktadırlar. Katılım Bankaları, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, ticarete ve sanayide değerlendirerek, oluşan kâr –veya zararı– tasarruf sahipleriyle paylaşmaktadırlar.

Başlangıçta, 83/7506 sayılı kararname ile yönetilen özel finans kurumlarının hukuki alt yapılarını güçlendirmek amacıyla, 17.12.1999 tarih ve 4491 sayılı bankalar kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun, 19 Aralık 1999 tarih ve 23911 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bahsi geçen kanunun, 20.maddesine ilave edilen 6 no’lu fıkra ile ÖFK’lar mevcut çalışma şartlarını koruyarak kanun kapsamına alınmıştır.

Daha sonra, ÖFK’lar için bir güvence sistemine ihtiyaç olduğu fark edilmiş ve 4672 sayılı kanun ve 4389 sayılı Bankalar Kanununun 20-6.maddesi değiştirilmiş ve ÖFK’lar için devrim niteliği taşıyan değişiklikler yapılmıştır. Bunlar:

- Özel Finans Kurumları Birliğinin kurulması,
- Güvence Fonunun oluşturulması,
- Faaliyet izni kaldırılan ÖFK’ların tasfiyesine ilişkin özel hükümlerin getirilmesi ve
- Şahsi sorumluluk müessesinin getirilmesidir
([http: //muhasebe004.sitemynet.com.tr](http://muhasebe004.sitemynet.com.tr), 12.10.2007).

Güvence Fonu, KB’larda hesap açtıran tasarrufçunun parasını olağanüstü şartlara karşı korumaya yönelik bir mekanizmadır. Herhangi bir KB’nın mali yapısında meydana gelebilecek bir bozulma ve taahhütlerini karşılayamaması durumunda güvence fonu devreye girecektir. Sıkıntılı durumlarda, bu kurumlara parasını emanet edenleri güvenceye alacaktır. Bu fona, katılım bankaları her 3 ayda bir topladıkları fonlar üzerinden belirli oranda prim öderler. KB’lar takdir edilecek bir başarı göstererek kendi mali güçleriyle krizlerden güçlenerek çıkmışlardır. Bu sistem zaten kendi kendine krizleri yok edebilecek bir yapıya sahiptir. İlave olarak Güvence Fonu’nun oluşturulması müşterilere psikolojik açıdan biraz daha rahatlık getirmiştir. (www.kobi-efor.com.tr, 26.06.2007).

Katılım Bankaları, 1996 yılında Bankalar Kanunu kapsamına girmişlerdir. Bu gelişmenin ardından daha sağlam bir hukuki zemin üzerinde faaliyetlerini sürdürmeye başlamışlardır (www.kobi-efor.com.tr, 26.06.2007).

2000 Kasım’ına gelindiğinde, uygulanmakta olan ekonomik program ciddi bir yara almış ve bu dönemde bir özel banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmiştir. Bankacılık sektöründe yaşanan yaprak dökümü, katılım bankalarını da derinden etkilemiştir ve Kasım 2000’in ikinci yarısından itibaren İhlas Finans Kurumu ödeme gücüyle yaşamıştır. Yoğun bir mevduat çekme talebi ile karşılaşan kurum, bir müddet sonra, likidite darboğazına sürüklenmiştir ve bu vaziyet diğer katılım bankalarında da mevduat çekme taleplerinin yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Katılım bankaları krize dayanıklı yapıları sayesinde, bu süreci atlattıkları üzereyken, “İhlas Finans Krizi” adı ile bilinen bir kriz patlak vermiştir. 9 Şubat 2001 yılında İhlas Finans Kurumu’nun faaliyet izni BDDK tarafından kaldırılmıştır. Bu beklenmeyen gelişme, katılım bankalarında toplanan fonların güvence kapsamında olmayışı gibi nedenlerle, mevduat çekme talepleri had safhaya ulaşmıştır. 2000 senesi itibarı ile toplam mevduat hacmi 3.1 Milyar Dolar seviyesinde olan katılım bankaları, bu mevduatların % 50-55’lik oranını kaybetmişlerdir. Böylece, katılım bankaları, hem bankacılık sektöründe, yaklaşık 20 bankanın fon kapsamına alınmasına sebep olan genel ekonomik-mali kriz, hem de İhlas Finans Kurumu’nun faaliyet izninin kaldırılarak tasfiye sürecine girmesi

sonucu kriz içinde kriz yaşamışlardır. Ayrıca, Şubat 2001 sonlarına doğru ekonomik programdan dönülmesi ve takibinde yaşanan devalüasyon, gerek mali gerekse reel sektördeki krizi daha da derinleşmiştir. Böyle bir ortamda, katılım bankalarında parası bulunan tasarruf sahipleri paralarını güvence altına almak, paralarını bir an önce alabilmek için kurumlara hücum etmişlerdir (Pekcan, 2006:23).

2005 Kasımında çıkarılan yeni Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumları ismi, “Katılım Bankaları” olarak değiştirilmiştir. Böylece ulusal ve uluslar arası piyasalarda yasadığımız konumlarda sorunu ortadan kalkmıştır. Yani diğer ülkelerde faizsiz sistemle hizmet veren kuruluşlar öteden beri, “Faizsiz Banka” ya da “İslami Banka” olarak tanımlanıyorlardı. Bu kuruluşların isimlerinde banka ifadesi yer almamaktaydı. Durum böyle olunca, Türkiye’de aynı sistemle çalışan kurumların özel finans kurumu olarak adlandırılması, özellikle yurtdışında kendimizi tam anlamıyla ifade edemememize ve bir kimlik sorunu yaşanmasına sebep olmaktaydı. Mesela, bu kuruluşların vermiş olduğu teminat mektuplarının kabul edilmesinde sorunlar yaşanmaktaydı. Hatta, yurtiçinde dahi özellikle kamu kurumları nezdinde, banka haklarından yararlanamamak gibi sıkıntılar yaşanmaktaydı (Hazıroğlu, 2006).

Öyle bir adlandırma kullanılmalıydı ki, hem yapılan işin bankacılık sınırları içinde olduğunu anlatılmalı, hem de “faizsiz” kelimesini kullanmadan faizsiz bankacılık, klasik bankalardan ayrılmalıydı. İşte bu amaçla, kâr-zarara katılım esasından türetilen “Katılım Bankacılığı” terimi üzerinde mutabık kalınmıştır (Pekcan, 2006:23).

8.2. Türkiye'de Katılım Bankalarının Kuruluş Gerekçesi

1983 Yılında Katılım Bankalarının kurulmasına izin verilmesinin ana hedef ve beklentileri şu şekilde ifade edilebilir:

- Petrol İhracatçısı İslam ülkelerinde 1974 yılından beri biriken fonların sermaye ve Yurtdışı Cari Hesaplar yoluyla ülkemize çekilmesi,
- 50 milyar dolar olarak tahmin edilen, ülkemiz atıl tasarrufunun harekete geçirilmesi,
- 1980 yılında başlatılan dışa açılma politikalarına uyum sağlayarak tarihi ve manevi bağlarımız bulunan İslam ülkeleri ile finansal ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi,
- Bu ülkelerdeki yoğun kalkınma çabaları ve yatırımlar ile büyük ölçüde artan ithalatlardan daha büyük paylar almak ve ortak girişimleri bu yollarla finanse etmek,
- Arap Finans Dünyasındaki Dış Fonlar'ın bu kurumlar yoluyla kullanılması ve Ekonomik sorunlarının çözümünü kendi aralarındaki işbirliğinde gören İslam Ülkelerinin İslam Bankası - İslam Konferansı Teşkilatı - OPEC - Arap Birliği - Kalkınma Fonları - İslam Finans Kurumları gibi kurdukları teşkilatların bir kısmına üye olan Türkiye' nin bunlara uyan mali teşkilatlarını oluşturmasıdır (www.muzafferdeligoz.blogcu.com.tr, 15.05.2007).

8.3.Ülkemizdeki Bazı Katılım Bankaları

2000 yılının sonlarına doğru, Türkiye’de 121 şubesi ve 2611 çalışanıyla birlikte işlem yapan 6 adet katılım bankası mevcut idi. Altı KB’dan 4 tanesi yurt içi sermayeli iken, 2 tanesi yabancı sermayeli idi. İlk kurulan KB’lar Albaraka Türk, Family Finans ve Kuveyt Türk Evkaf- Körfez ülkelerinden gelen yabancı yatırımcıların Türk ortaklarla

oluşturdukları yabancı sermaye ortaklıkları şeklinde kurulmuşlardır. Yurt içi sermayeli KB’lar-Anadolu Finans, İhlas Finans ve Asya Finans sırasıyla 1991, 1995 ve 1996 yıllarında katılım bankası piyasasına girmişlerdir. Family Finans ortaklık yapısının 1998 yılında değişmesiyle yurtiçi sermayeli katılım bankası haline gelmiştir.

Çizelge 8.1. Türkiye’deki Bazı ÖFK’ların Kuruluş Yılları ve Operasyona Başlama Tarihleri

ÖFK’nın İsmi	Kuruluş Yılı	Operasyona Başlama Tarihi
Al Baraka Türk Finans Kurumu	1984	21 Ocak 1985
Family Finans Kurumu	1984	2 Nisan 1985
Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu	1988	31 Mart 1989
Anadolu Finans Kurumu	1991	1991
İhlas Finans Kurumu	1995	28 Nisan 1995
Bank Asya	1996	24 Ekim 1996

Kaynak: ÖFK’ların yıllık faaliyet raporları.

Çizelge 8.1’de ülkemizde faaliyette bulunan katılım bankalarının operasyona başlama tarihleri belirtilmiştir. Çizelgeden anlaşıldığı gibi ülkemizde faaliyete geçen ilk katılım bankası Al Baraka Türk ve Family Finans, ardından sırasıyla Kuveyt Türk, Anadolu Finans, İhlas Finans ve Bank Asya kurumları olmuştur.

Şimdi, ülkemizde kurulmuş olan bazı katılım bankalarını biraz daha ayrıntılarıyla inceleyelim.

8.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye’de faizsiz bankacılık alanındaki finansal kuruluşların ilki ve öncüsü olan Albaraka Türk Katılım Bankası 1984 yılında kuruluşunu tamamlayarak 1985 yılının başından itibaren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na tabi olarak faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır (www.albarakaturk.com.tr, 25.08.2007).

Kuruluşunda 5 Milyon Dolar ödenmiş sermayeye sahip olan Albaraka Türk, sermayesini 1987 yılında 10 Milyon Dolar’a, 1991’de 30 Milyon Dolar’a ve 1992 ‘de 50 Milyon Dolar’a yükseltmiştir. En büyük pay Suudi Arabistan Albaraka Holding’e aittir. 1991 yılı sonlarında şube sayısını 10’a yükseltmiştir (Ağaoğlu, 1994:477).

Cari hesaplar ve katılım hesapları aracılığı ile fon toplayan ve topladığı fonları bireysel finansman, kurumsal finansman, finansal kiralama ve proje bazında K/Z ortaklığı gibi hizmetler ile kullanmaktadır.

Albaraka Türk, Singapur’dan İngiltere’ye, Güney Afrika’dan Fas’a 52 ülkede 160’tan fazla banka ile geniş bir muhabirlik ağına sahiptir.

Albaraka Türk 28’i İstanbul’da olmak üzere toplam 70 şubesi ile faaliyetlerini sürdürmektedir (www.albarakaturk.com.tr, 25.08.2007).

8.3.2. Kuveyt Türk

Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. 16.12.1983 gün ve 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının tesbit ettiği esaslara uygun olarak, faaliyet göstermek üzere 1989 yılında kurulan bir katılım bankasıdır. Katılım Bankalarının faaliyetleri, 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadar geçen süreçte, bir yanda Bakanlar Kurulu Kararı, diğer yanda Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığının tebliğleri ile yürütülmüştür. 1999 yılı Aralık ayından itibaren diğer Özel Finans Kurumları gibi Kuveyt Türk de 4389 sayılı Bankacılık Kanununa tabi olmuştur (www.sitetanitimi.com.tr, 23.03.2007).

Bu kuruluş, 1989'da 15 Milyon Dolar ödenmiş sermaye ile kurulup, ödenmiş sermayesini 1990'da 30 ve 1992'de 100 Milyon Dolar'a çıkarmıştır. 1991 sonunda 4 şubesi bulunmaktaydı (Ağaoğlu, 1994:477).

Kurum Adı	Sermaye Payı (%)
Kuveyt Finans Kurumu	50
Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu	9
İslam Kalkınma Bankası	9
T.Vakıflar Gen. Müd.	30
T.Diyamet Vakfı	1
Diğer	1
TOPLAM:	----- 100

Bankanın yurt içi muhabir bankası Vakıflar Bankası'dır.

8.3.3- Anadolu Finans

4 Mart 1991'de 30 Milyon Dolar sermaye ile kurulmuştur. 3 Ekim 1991'de Ankara'da faaliyetlerine başlamıştır. Tamamen yerli sermaye ile kurulmuştur. Bu nedenle, ilk Türk İslam Bankasıdır. En büyük pay oranı da Kayseri HES Grubuna aittir (Ağaoğlu, 1994:478).

8.3.4- Faisal Finance Kuruluşu

Faisal Finance, 3 Ocak 1985'te kurulmuştur. Başlangıçta, 5 Milyon Dolar olan ödenmiş sermayesi 1991 yılına kadar 65 Milyon Dolar seviyesine yükselmiştir. % 51 (DMI)'a aittir. 1991 sonuna kadar şube sayısını 10'a ulaştırmıştır ve genel merkezi de İstanbul'dadır (Ağaoğlu, 1994:477).

8.3.5- Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye finans katılım bankasının tarihi, Faisal Finans, Family Finans ve Anadolu Finans kurumlarının tarihçeleri ile başlamaktadır.

Eski adıyla Özel Finans Kurumlarının okulu olarak kabul edilen Faisal Finans 1984 yılında kurulmuştur. Türkiye'nin ilk finans kurumu olan Faisal Finans, faizsiz bankacılık hizmetlerine ilk olarak 02.04.1985 tarihinde başlamıştır.

Anadolu Finans Kurumu ise % 100 yerli sermaye ile kurulan ilk finans kurumu olup, 1991 yılında Ankara'da faaliyetlerine başlamıştır. Değişen ekonomik koşullar sebebiyle kurum genel müdürlük teşkilatını 1998 yılında İstanbul'a taşımıştır.

Anadolu Finans Kurumu ile Family Finans Kurumu Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 19.08.2005 tarih ve 1685 sayılı kararı ile birleşmiştir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 30.11.2005 tarih ve 1747 sayılı kanunu ile banka unvanı Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir (www.turkiyefinans.com.tr, 25.08.2007).

8.3.6. Bank Asya

Asya Katılım Bankası A.Ş. Türkiye'nin altınca katılım bankası olarak 24 Ekim 1996 tarihinde, Altunizade'deki Merkez şubesi ile faaliyete geçmiştir. Ardından, 20.12.2005 tarihinde ünvanı Asya Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir. 2 Milyon YTL sermaye ile kurulmuş olup, mevcut ödenmiş sermayesi 200 Milyon YTL'dir (www.asyafinans.com.tr, 20.11.2007)

2002 yılı itibarı ile yoğun yurt dışı pazarlama faaliyetlerine başlayan Bank Asya, bu çalışmalarının sonucunda özellikle taahhüt sektörüne ait yurt dışı projelerde aktif bir rol oynamıştır. 2003 yılı itibarı ile de, Amerikan Tarım Bakanlığı tarafından aracı olarak kabul gören ilk ve tek katılım bankası olmuştur ve aracılık yapma özelliğini halen sürdürmektedir (www.asyafinans.com.tr, 15.06.2007).

8.3.7- İhlas Finans Kurumu

Hisselerinin % 90'ı İhlas Holding A.Ş.'ye ait olan, 100 ortağın iştiraki ile 1 trilyon ödenmiş sermaye ile kurulan İhlas Finans, faaliyetlerine tam olarak 28 Nisan 1995 yılında başlamıştır. Kurum, 1995 senesi içinde Ege Mosan Motorlu Araçlar A.Ş. Bisiklet Jant Sanayi ve Ticaret A.Ş., Bissanlar Bisiklet San. ve Tic. A.Ş., Bisiklet Sanayi A.Ş., İhlas Motor A.Ş. ve Özel Finans Kurumları Vakfı olmak üzere 6 tane kuruluşa da iştirak etmiştir. 26 Ekim 1995 tarihinde ise İhlas Holding'in % 8 oranında hissesini Türkiye Diyanet Vakfı'na devretmesiyle yeni bir ortak kazanmıştır. Bununla birlikte, İhlas Holding'in hisselerinden % 10 payını 12 Mart 1996 tarihinde İKB'na devretmesi ile bu banka ile de ortak olmuştur. 1-5 Temmuz 1996 tarihleri arasında İhlas Holding, kurumdaki % 15 hissesini halka arz etmiştir. Böylece, hisseleri İMKB'de işlem gören ilk katılım bankası olmuştur.

Sektöre çok hızlı bir giriş yapan İhlas Finans Kurumu A.Ş. bu büyümesini Kasım 2000 krizine kadar sürdürebilmiştir. Krizden sonra bunalım başlamış ve 10 Şubat 2001 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, likidite sorununu çözemeyerek, yükümlülüklerini yerine getiremediği, alacaklılarının hukuki takibatları ve hakkında haciz yoluyla takibe ilişkin yargı kararları bulunduğu, faaliyetine devamının cari ve katılma hesabı sahiplerini hakları bakımından tehlike arz edeceği ve şirket kaynaklarını, yönetim ile denetimini elinde bulunduran ortaklarına "şirketin emin şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde" kullandığı gerekçeleriyle İhlas Finans Kurumu A.Ş.'yi 4389 sayılı Bakanlar Kanununun 14.maddesinin 3 ve 4 numaralı fıkralarındaki şartların oluşmasını öne sürerek tasfiye etmiştir. Yasa gereği, kanunda belirtilen şartların oluşması sebebiyle, Özel Finans Kurumları'nın faaliyet izni kaldırıldığında, bu kurumlar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)'ye devredilmemekte ve genel hükümler çerçevesinde takip edilmeleri gerekmektedir. İhlas Finans, bu tarihten itibaren her ne adla olursa olsun tasarruf sahiplerinden fon

toplayamayacak, gerçek ve tüzel kişilere yeni fon kullandırmayacak, borç ve alacaklarını da genel hükümlere göre tasfiye edecektir denilmiş ve böylece uzun bir süreç başlatılmıştır. Sonuç olarak, TTK'nun 41.maddesi gereğince bir Tasfiye Kurulu oluşturulmuş, tasfiye ile ilgili kararlar ticaret siciline tescil ve ilan edilmiş, Tasfiye Kurulu tarafından kurumun topladığı fonlar, borçlar ve envanter acilen çıkarılmıştır. BDDK ise, kurumun bütün şubelerinin kapatılmasına, tasfiye için zorunlu personelin iş akdinin sona erdirilmesine aracılık etmiştir (www.akademiktisat.net, 03.11.2007).

9- TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARININ EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yedinci bölümde, katılım bankalarının ekonomi üzerindeki etkileri çeşitli açılardan incelenmişti. Bu bölümde, Türkiye'de katılım bankalarının ekonomi üzerinde ortaya çıkardığı etkiler aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır.

- **Bankacılık sisteminde verimliliği artırmaktadır:** 1985-1988 yılları arasında, Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları esnek yapıları, değişik finansman yöntemleriyle, banka sistemini daha verimli çalışmaya mecbur eden unsurlardan biri haline gelmiştir (Yıldırım, 1993:94).

- **Sağlıklı ve dengeli bir ekonomik yapıya zemin hazırlar:** Bir ekonomide, faiz oranlarını aşağıya çekici her çalışma ekonomiye olumlu katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle katılım bankaları, sağladığı kaynaklar ve cari faiz oranını aşağıya çekici finans metodlarıyla, Türkiye'de sağlıklı ve dengeli bir ekonomik yapının kurulmasına katkı sağlamaktadır (Yıldırım, 1993:94).

- **Yabancı Kaynak Transferi sağlamaktadır:** Türkiye'de faaliyette bulunan katılım bankalarının sermayelerinin büyük kısmı yabancı kaynaklıdır. Bu da ülkemiz ekonomisi için ek bir kaynaktır. OPEC ülkelerinde, sermaye bolluğuna karşın yatırım fırsat kıtlığı vardır. Ülkemizde ise; yatırım fırsatı bolluğuna karşın sermaye kıtlığı söz konusudur. Bu iki durum arasında bir bağ kurulduğunda, gelecek olan sermaye Türkiye'de daha fazla getiri elde edecek, Türkiye'deki firmalar da daha ucuz maliyetli sermaye sağlamış olacaklardır. Burada, bir tamamlayıcılık mevcuttur (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Ayrıca, katılım bankalarına yurt dışından gelen, mevduat şeklindeki kaynak transferinin büyük oranı, yurtdışında yaşayan Türk işçilerden gelmektedir. Bunun nedeni; katılım bankalarının dövizli çalışmada daha fazla güven telkin etmeleri, faizsiz çalışmaları ve Türk işçiler tarafından daha iyi tanınmalarıdır (Küçükkocaoğlu, 12.12.2006).

Gelişmekte olan bir ülkenin dış yardımlardan yararlanması doğaldır. Ülkemizin, Ortadoğu ülkeleri ile olan ilişkileri bir hayli gelişmiştir. Yalnızca, İslam Kalkınma Bankasından 1975 yılından 1988 yılına kadar toplam olarak, 804.04 Milyon Dolar kredi sağlanmış olup, bunun, 110,39 Milyon Doları 1986 yılında, 31.50 milyon doları ise 1987 yılı içinde kullanılmıştır.

Görüldüğü gibi, Müslüman ülkelerle olan bağlantılarımız bir hayli gelişmiştir. Türkiye gibi, sermayenin kıt olduğu yerlerde getiri yüksektir, bu bakımdan körfez bölgesi paraları katılım bankaları kanalıyla ülkemize getirip, güvenilir bir alanda yapacak olursa, bu yatırımlar her iki taraf içinde fayda sağlayacaktır.

Yurt dışından Türkiye'de iş yapmak isteyen Müslüman ülkelerin Türk ekonomisine ellerindeki imkânları aktarması büyük bir kaynaktır (Sevil, 1988:63).

- **İhracat ve ithalatın finanse edilmesine yardımcı olmaktadırlar:** Katılım bankaları, topladıkları fonların asgari % 25'ini döviz kazandırıcı işlemlere tahsis etmek zorunda oldukları için, ithalat ve ihracatın finanse edilmesine yardımcı olmaktadırlar. Nitekim ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankaları, söz konusu oranı da aşmışlardır (Uçar, 1992:171).

- **Atıl fonları ekonomiye kazandırmıştır:** Katılım bankaları, ülkemizde faaliyete geçmiş oldukları 1985 yılından bu yana, bir yandan petrol üreticisi Arap ülkelerinden (amaçlanan düzeyde olmasa da) sermaye girişi sağlayıp, öte yandan halkımızın mali sistemden uzak kalmayı tercih eden bölümünün atıl fonlarını ülkemiz

ekonomisine kazandırarak, ekonomik büyümeye katkıda bulunmuşlardır (Önal, 2000:18).

• **Krizlerden en az hasarla çıkmayı başarmışlardır:** Türk ekonomisinin ve özellikle finans sektörünün maruz kaldığı 4 büyük krizden yani 1990 körfez krizi, 1994 finansal kriz ve 1998-1999 Güney Doğu Asya krizi ve 2001 finansal krizinden, katılım bankaları hiçbir yara almadan, hiçbir hasar görmeden hiç kimseye zarar vermeden ve ekonomiye yaptıkları katkılarda hiçbir azaltma yapmadan çıkmışlardır. Bu da, katılım bankalarının gösterdikleri başarı ve performansın en büyük kanıtıdır. Bu krizlerin ekonomiye ve finans sektörüne yapmış olduğu tahribat hatırlandığında, katılım bankalarının hem model olarak hem de uygulamada göstermiş olduğu başarı daha iyi anlaşılabilir olur. Çünkü; katılım bankaları bu krizlerden kamu kaynaklarından hiçbir şekilde yararlanmadan hatta böyle bir desteğe ihtiyaç bile duymadan çıkmayı başarmışlardır (Ertürk, 2000:12).

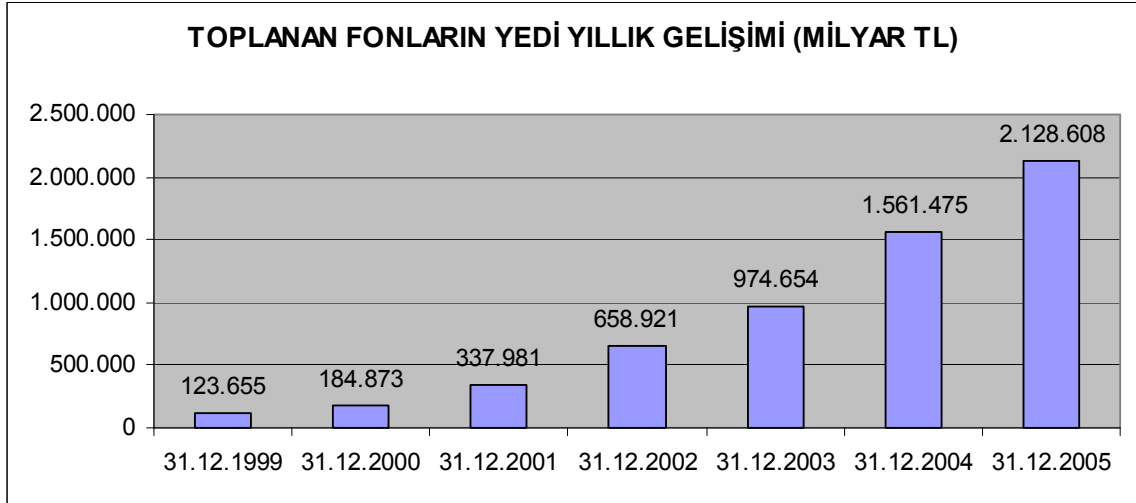
• **Reel ekonomiye fon sağlayarak ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır:** Türkiye’de katılım bankaları, çalışma prensipleri gereği Devlet İç Borçlanma Senetleri gibi sabit getirili plasmanlara gitmemekte ve T.C. Merkez Bankası’nda blokesi mecburi fonlarla, günlük nakit ihtiyacı dışında kalan paralarla doğrudan reel ekonomiyi fonlamaktadır (Tosun, 2000:189).

Katılım bankaları 2000 yılına kadar ki performanslarıyla 3 Milyar Dolar değerindeki finansal fonu ekonomiye dahil edebilmişlerdir. Bu çok yüksek bir rakam olarak görünmemekle birlikte aksi halde büyük ihtimalle ekonomiye kazandırılmayacak olması ve Türkiye gibi sermaye faktörü sıkıntısının hat safhada olduğu bir ülkede ekonomiye dahil edilmiş olduğu düşünüldüğünde katılım bankalarının yaptıkları katkı daha iyi değerlendirilebilir (Orman, 2000:132)

Katılım Bankaları, Tük finans sisteminde, çeşitliliği ve derinliği artıran kurumlar olarak yer almışlardır. Ayrıca, esnek fon toplama yöntemleri ve ticarete dayalı finansman biçimleriyle kendi arzını artırarak, cari kredi faizlerini aşağıya çekici bir fonksiyon üstlenmektedirler. Bu sebeple, ekonomide yatırımcıların hacminin artmasına yol açarak, üretilen mal ve hizmet değerini yani, milli geliri büyütmektedir (Tosun, 2000:190).

Şimdi, ülkemizdeki bazı katılım bankalarının topladığı fonların gelişim seyri incelenecektir.

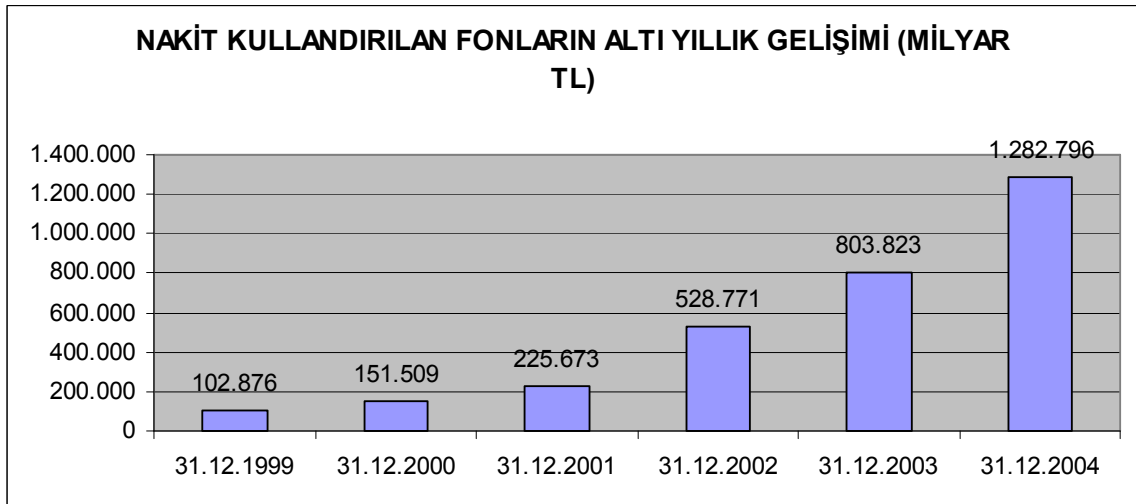
Şekil 9.1’de Bank Asya’nın 1999 – 2005 yıllarında toplanan fonların gelişimi incelenmiştir.

Şekil 9.1- Bank Asya Toplanan Fonların Yedi Yıllık Gelişimi (Bank Asya Faaliyet Raporu, 2005).

1999 sonu itibarı ile 123.655 milyar YTL olan toplanan fonlar 2000 yılında 184.873 milyar TL'ye, 2001 yılında 337.981 milyar TL'ye, 2002 senesinde 658.921 milyar TL'ye, 2003'te 974.654, 2004'te 1.561.475, 2005 yılında ise, 2.128.608 milyar TL'ye ulaşmıştır. Açık bir şekilde görülmektedir ki, Bank Asya, her geçen yıl toplanan fon miktarını bariz bir biçimde artırmaktadır. Bu da atıl kalabilecek tasarrufların reel ekonominin emrine sunulduğu anlamına gelmektedir. Yedinci bölümde anlatıldığı üzere, atıl kalan fonların üretim sürecine dahil edilmesiyle, Türkiye ekonomisine dolaylı ve dolaysız olarak birçok olumlu katkılar sağlanmıştır.

Şekil 9.2'de Bank Asya'nın 1999 – 2004 yılları arasında nakit kullandığı fonların gelişimi ele alınmıştır.

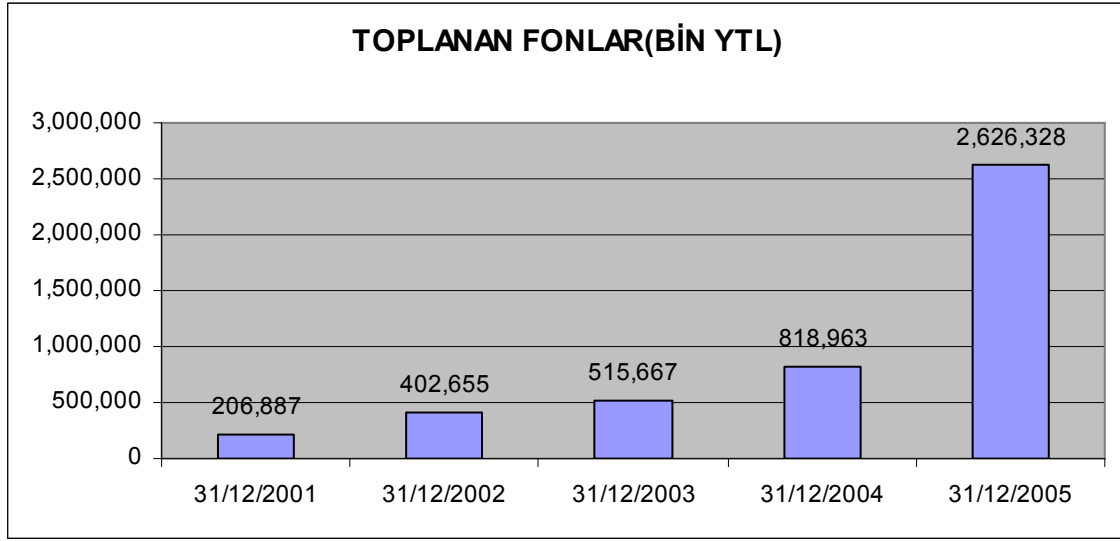
Şekil 9.2- Bank Asya Nakit Kullandırılan Fonların Altı Yıllık Gelişimi

Kullandırılan fonlar içinde, nakit kullandırılan fonların gelişimini ise şu şekilde incelemek mümkündür: 2000 yılında 151.509 milyar TL'den 2001 yılında 225.673 milyar TL'ye, 2002 senesinde 528.771 milyar YTL olarak kullandırılan nakit fonlar 2003'te 803.823 milyar TL'ye ve 2004 yılında 1.282.796 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Bank Asya faaliyet raporlarına göre, toplanan fonların, 2002 yılında toplam 447.899 Milyar TL'si, 2003 yılında 687.915 milyar TL'si, 2004'te 1.137.425 milyar TL'si kullandırılan fonlar olarak ihtiyaç sahiplerinin hizmetlerine sunulmuştur.

Bu veriler ışığında şu sonuca ulaşılır: Bank Asya 2002 yılında topladığı fonların yaklaşık % 68'ini, 2003'te % 70'ini ve 2004 senesinde % 73'ünü kredi talep edenlere kullandırmıştır. Yani, Banka Asya söz konusu yıllar itibarı ile hem topladığı fon miktarını, hem de kullandığı fon miktarını artırarak, ekonomiye yaptığı katkıları artırmaktadır.

Şekil 9.3'de Türkiye Finans toplanan fonlarının beş yıllık gelişimi incelenmiştir.

Şekil 9.3- Türkiye Finans Toplanan Fonlar

Yine yıllar itibarı ile toplanan fonların gelişimi şu şekildedir: 2001 yılında 206.887 bin YTL iken, 2002'de 402.655 bin YTL'ye , 2003'de 515.667 bin YTL'ye, 2004 senesinde 818.963 bin YTL'ye ve 2005 yılında yaklaşık % 300'lük bir artışla 2.626.328 bin YTL'ye yükselmiştir. Bu oranda atıl kalabilecek, üretim sürecine dahil edilemeyecek tasarruflar ekonomiye dahil edilmiştir. Bu tutar, azımsanacak bir rakam değildir.

• **İstihdama olumlu katkı sağlamaktadırlar:** Ülkemizde faaliyette bulunan katılım bankaları, yıldan yıla şube sayılarını artırarak, istihdam ettikleri personel sayılarıyla istihdama olumlu yönde katkı sağlamaktadırlar.

Çizelge 9.1'de ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının şube sayıları gösterilmiştir.

TÜRKİYE'DE YILLAR İTİBARI İLE SEÇİLMİŞ BAZI KATILIM BANKALARININ ŞUBE SAYILARI

	ALBARAKA TÜRK	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS	BANK ASYA	Toplam
1996	17	11	15	1	44
1997	22	16	20	13	71
1998	22	16	20	17	75
1999	22	16	20	16	74
2000	22	23	27	25	97
2001	22	29	27	25	103
2002	24	36	27	28	115
2003	27	40	35	43	145
2004	37	55	48	62	202
2005	43	69	53	71	236
2006	63	79	122	91	355
2007/3	69	86	129	117	401

Çizelge 9.1. Yıllar İtibarı İle Ülkemizdeki Katılım Bankalarının Şube Sayıları
(www.tkbb.org.tr, 27.10.2007)

Yıllar itibarı ile katılım bankalarının şube sayılarını incelemek de ülkemizdeki katılım bankalarının gelişimini görmek açısından faydalı olacaktır. Çizelge 9.4'ten görüldüğü gibi, incelenen 4 katılım bankasına ait toplam şube sayılarının hızla arttığı görülmektedir.

Çizelge 9.2'de yıllar itibarı ile katılım bankalarında istihdam edilen personel sayısı incelenmiştir:

Çizelge 9.2- Türkiye’de Yıllar İtibarı İle Seçilmiş Bazı Katılım Bankalarında Çalışan Personel Sayıları

YILLAR İTİBARI İLE ÜLKEMİZDEKİ KATILIM BANKALARINDA ÇALIŞAN PERSONEL SAYILARI					
Yıllar	Albaraka Türk	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Bank Asya	Toplam
1996	459	330	279	122	1190
1997	492	407	350	284	1533
1998	517	379	347	334	1577
1999	514	383	341	345	1583
2000	523	449	411	514	1897
2001	403	445	396	486	1730
2002	459	538	407	649	2053
2003	545	647	581	993	2766
2004	742	948	807	1331	3828
2005	909	1254	932	1798	4893
2006	1156	1386	2200	2372	7114
2007/3	1426	1712	2452	3098	8688

www.tkbb.org.tr, 27.10.2007)

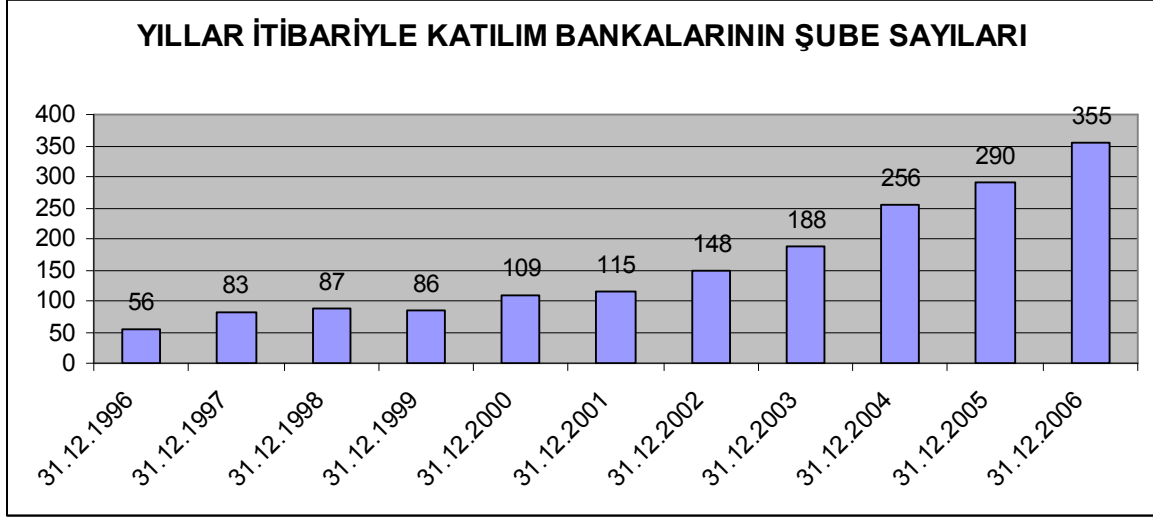
Çizelge 9.2’de dört katılım bankasının personel sayıları incelendiğinde, karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır:

Albaraka Türk Katılım Bankasında 1996 yılında 459 personel çalışırken, bu sayı 1998 yılında 517’e yükselip, 1999 yılında küçük bir farkla 514’e düşmüştür. 2000 yılında personel sayısı 523 yükselmekle birlikte, 2001 yılında yaşanan krizin etkisiyle bu sayı 523’e düşmüştür. 2002 yılında krizin etkisinin azalması ile birlikte bankada çalışan personel sayıları sürekli bir artış seyrederek, 2007 yılı üçüncü yarı yılında 1426’ya kadar yükselmiştir.

Diğer üç katılım bankasında da 2001 yılında personel sayılarının düşüşü ve 2002 yılında bankaların toparlanması ile birlikte 2007 yılına kadar bu bankaların personel sayılarındaki artış aşağı-yukarı aynı şekilde gerçekleşmiştir.

Yıllar itibarı ile bu dört katılım bankasının toplamları incelendiğinde de, bu durum değişmemiştir. Ve son olarak 2007 yılının üçüncü yarısına gelindiğinde Türkiye’deki katılım bankalarında çalışan toplam personel sayısı 8688’e ulaşmıştır. Bu da demektir ki, ülkemizde faaliyette bulunan katılım bankaları yaklaşık 8688 kişiyi istihdam etmiş, onlar için geçim kaynağı olmuştur.

Şekil 9.4.’de ülkemizdeki katılım bankalarının gelişim seyri daha net ortaya konulmuştur.

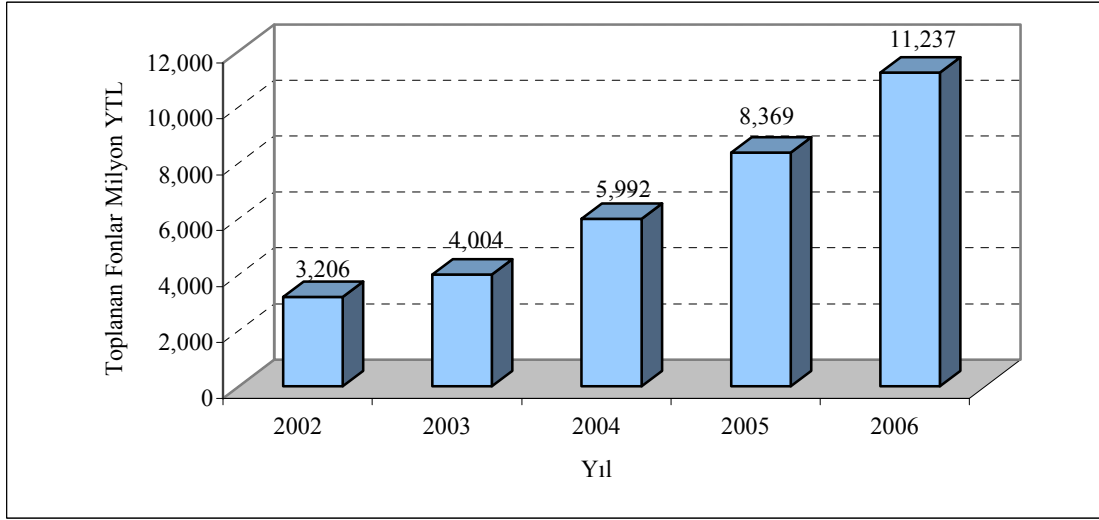

Şekil 9.4. Yıllar İtibarı ile Katılım Bankalarının Şube Sayıları

Şimdi alt başlıklar halinde, ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının bilançolarındaki bazı kalemlerin değişim seyrini ele alalım:

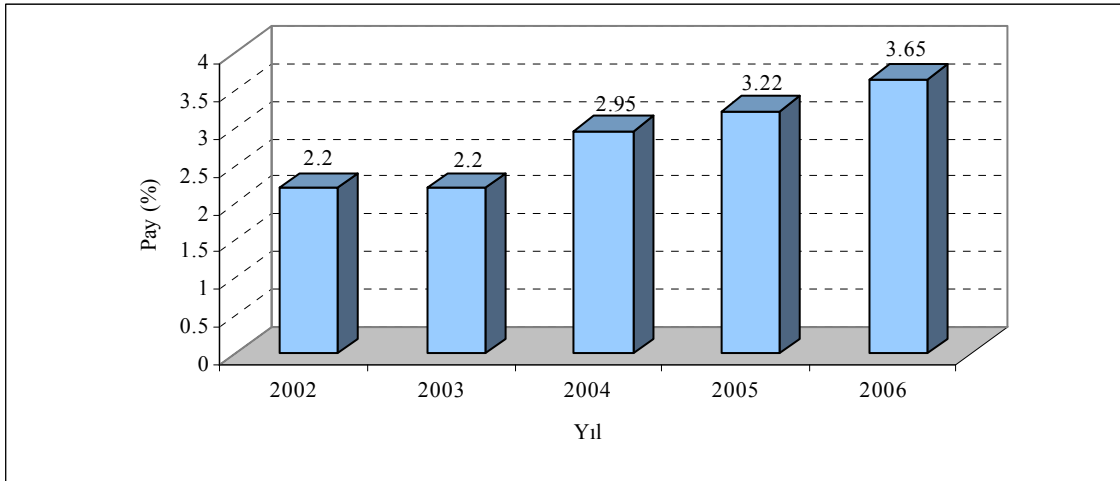
1999 yılı itibariyle incelendiğinde katılım bankaları toplanan fonlar cinsinden bankacılık sistemi içinde yaklaşık % 3 gibi bir paya sahip olmasına karşın, kullanılan krediler açısından Türk bankacılık sistemi içinde % 5 ‘lik bir paya sahiptir. Dolayısıyla katılım bankalarının mevduatı krediye dönüştürme anlamında başarılı olduğunu söylemek mümkündür. 99 yılı Eylül ayı itibariyle bankalar toplam fonlarının %47’sinin kredi olarak kullanırken, katılım bankaları toplanan fonların % 88’ini plasmana dönüştürebilmişlerdir. Anlaşıldığı üzere; katılım bankaları, toplanan fonların çok daha büyük oranını plasmana dönüştürebilmişlerdir (Büyükdeniz, 2000:24).

Katılım bankalarının topladığı fonları 1999 yılı sonu itibariyle 1,4 katrilyon lira, Dolar cinsinden ifade edilecek olursak 2,6 Milyar Dolara ulaşmıştır. Bu durum, katılım bankalarının ekonomiye ilave fon sağlama bağlamında önem arz etmektedir (Büyükdeniz, 2000:25).

Şekil 9.5. Katılım Bankalarının Toplanan Fonlar Gelişimi (www.tkbb.org.tr, 2006)

Şekil 9.5.' ten görüleceği üzere katılım bankalarının topladığı fon miktarı 2002 yılında 3.206 milyon YTL iken bu değer 2006 yılında 11.237 YTL seviyesine çıkmıştır. Bu süre zarfında % 250' lik bir artış meydana gelmiştir.

Şekil 9.6. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Toplam Toplanan Fonlardan Aldığı Pay (www.tkbb.org.tr, 2006)

Şekil 9.6.'dan da görüleceği üzere katılım bankalarının toplam toplanan fonlardan aldığı pay 2002 yılında % 2.2 iken; bu oran 2006 yılında % 3.65 seviyesine çıkmıştır.

Katılım bankaları, diğer İslam ülkelerindeki İslam bankalarında olduğu gibi, faize duyarlı ve banka sisteminden uzak önemli bir kesimin elindeki atıl fonları ekonomiye kazandırma başarısını göstermiştir. Bu konuda istenilen seviyeye ulaşılmaya dahi, bu tür atıl fonların ideal seviyede finans sistemi içine çekilebilmesi bu kurumların sistem içine tam anlamıyla yerleşmesine bağlı şekilde gerçekleşecektir (Küçükkocağlu, 12.12.2006).

Katılım bankaları, üretim desteği ve finansal kiralama yoluyla yapılan fon kullandırmaları ile reel ekonominin gelişmesine, ekonomik hareketlerin kayıt altına alınmasına, ödenen vergiler nedeniyle kamu maliyesine, istihdam ve dış ticaret

hacminin genişlemesi açılarından ekonomiye, birçok katkılar sağlamaktadırlar (Tosun, 2000:190).

Katılım bankalarının gelişmesiyle birlikte, mali sistemdeki ürün çeşitliliği ve derinliği de artacaktır. Bu açıdan özellikle Kâr/zarar dağıtma yöntemi katılma hesaplarını ileriki dönemlerde, bir sermaye piyasası aracı haline getirecektir. Katılım Bankaları Körfez bölgesinden sendikasyon yoluyla temin edilen ve gittikçe yaygınlaşan murabaha finansmanında da önemli rol oynamaktadırlar. Ülkemizde yeni gelişen bu finansman modelinden, şu ana dek 340 milyon dolarlık finansman temin edilmiştir (TKBB Dergisi, 2005:38).

Bir ülkenin kalkınması tasarrufların yatırımlara dönüşmesi ile mümkün hale gelir. Ülkemizde, reel sektörün işletme ve yatırım sermayesi açığı ciddi boyutlara ulaşmış olup, bankacılık kesiminin kaynakları bu ihtiyacı tek başına karşılamak için yeterli değildir. Mali plasman yapmayan katılım bankaları, tasarruf sahiplerinden katılımcı anlayışla topladığı fonların tamamını yine katılımcı bir anlayışla tahsis ederek ülke ekonomisinin kalkınmasına hizmet etmektedirler.

İlerde, ülkemizdeki katılım bankalarının mali tabloları ayrı ayrı inceleneceğinden, 9.1 ve 9.2'deki bilanço kalemlerini sadece toplamlar cinsinden değerlendirecektir.

Çizelge 9.3. 31.12.2005 Tarihi İtibariyle Katılım Bankaları (Bin YTL)

KONU		ALBARAKA TÜRK	BANK ASYA	TÜRKİYE FİNANS	KUVEYT TÜRK	TOPLAM
Toplanan Fonlar	Tl	812.617	1.287.079	1.552.293	789.530	4.441.519
	Yp	901.831	841.529	1.074.035	1.110.241	3.927.636
	Toplam	1.714.448	2.128.608	2.626.328	1.899.771	8.369.155
Kullanılan Fonlar		1.474.708	2.046.415	2.233.784	1.652.591	7.407.498
Tasfiye Olunan Alacaklar (Net)		7.300	32.574	25.213	54.166	119.253
Toplam Aktif		1.969.598	2.611.611	3.024.294	2.339.928	9.945.431
Öz Varlık		182.490	298.534	256.880	213.185	951.089
Net Kar		46.128	94.761	79.450	29.804	250.143

Kaynak: (www.tkbb.org.tr, 2007)

Çizelge 9.4. 30/09/2006 Tarihi İtibariyle Katılım Bankaları (Bin YTL)

KONU		ALBARAKA TÜRK	BANK ASYA	TÜRKİYE FİNANS	KUVEYT TÜRK	TOPLAM
Toplanan Fonlar	Tl	1.046.292	1.661.094	1.828.770	986.140	5.522.296
	Yp	1.016.793	1.224.027	1.214.447	1.285.587	4.740.854
	Toplam	2.063.085	2.885.121	3.043.217	2.271.727	10.263.150
Kullanılan Fonlar		1.808.930	2.770.516	2.810.462	2.164.684	9.554.592
Tasfiye Olunan Alacaklar (Net)		76	47.491	27.392	54.130	129.089
Toplam Aktif		2.374.880	3.799.162	3.587.953	2.936.926	12.698.921
Öz Varlık		224.999	584.169	375.601	235.459	1.420.228
Net Kâr		45.497	95.635	104.406	22.421	267.959

Kaynak: (www.tkbb.org.tr, 2007)

Çizelge 9.3. ve 9.4.'de 2005 – 2006 dönemlerinde ülkemizdeki katılım bankalarının toplanan fonlar, kullandırılan fonlar, tasfiye olunan alacaklar, toplam aktifler, öz varlıklar ve net kâr kalemleri gösterilmiştir. Buna göre, 2005 yılında TL cinsinden toplanan fonlar, 4.441.519 iken, 2006 yılında 5.522.296'ya yükselmiştir. Aynı şekilde, yabancı para (YP) cinsinden toplanan fonlarda da bir artış olmuştur. Kullandırılan fonlar, 2005 yılında 8.369.155 iken, 2006 yılında 10.263.150'ye yükselmiştir. Buradan da anlaşıldığı gibi, katılım bankaları 2006 yılında, 2005 yılına göre daha çok fon toplamış ve daha çok tasarrufu ekonomiye dahil etmiştir. Topladığı tasarrufları reel ekonominin emrine sunduğu için, bu fonlar kullanıldığında hem birçok sektör hem de bireyler bu durumdan olumlu olarak etkilenmişlerdir. Yine, 2006 yılında, 2005 yılına kıyasla katılım bankaları hem toplam aktiflerini, hem öz varlıklarını hem de net kârlarını artırmışlardır. Bu oranlar, bize katılım bankalarının dağıttıkların kâr payı oranını da artırdıklarını göstermektedir. Çünkü, katılım bankaları, faaliyetleri sonucu elde ettikleri kârların % 80'ini dağıtmak zorundadırlar.

10. KATILIM BANKALARININ TÜRK MALİ SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ

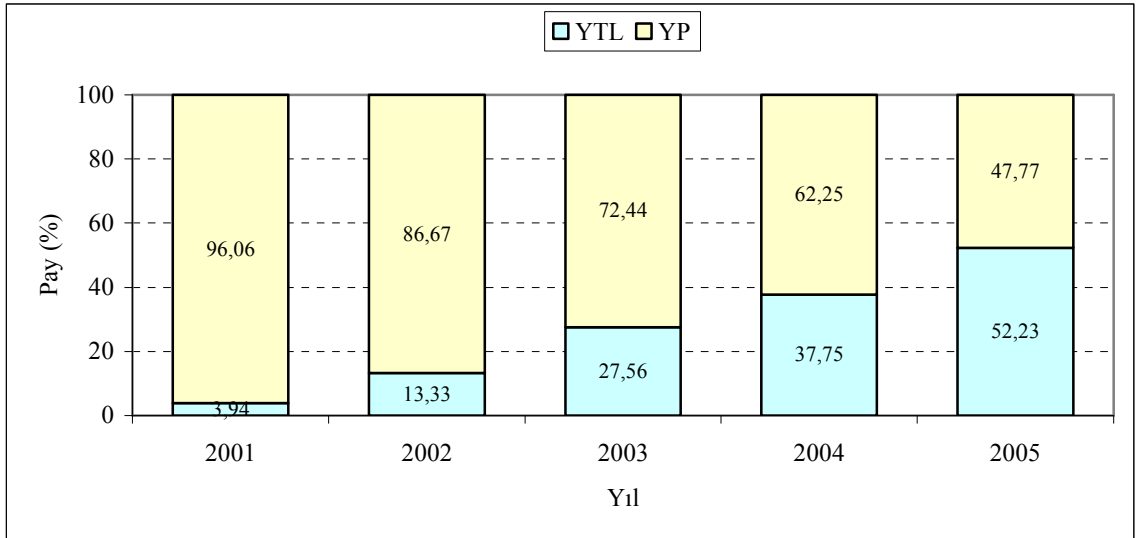
1985'te faaliyete geçen katılım bankaları, Hazine Müsteşarlığı ve BDDK'nın yayınladığı veri ve bilgiler dikkate alındığında, geçen zaman içinde ekonomiye olan katkıları ile birlikte bankacılık sektörü içindeki payları 0.9 iken, 2002 sonunda bu oran, 1.8'lere kadar çıkmıştır (www.muhasabe004.sitemynet.com.tr, 12.10.2007).

Katılım Bankalarının bilançoları toplamı, 2003 yılı sonundaki yüzde 2,1 seviyesinden, 2004 Aralık itibarıyla % 2.4'e yükselmiştir. 2005 yılının ilk 6 ayında da bu seviyeyi korumuştur. Katılım Bankalarının toplam aktif büyüklüğü, 2006 yılında 13.7 milyar YTL' ye ulaşmıştır.

Katılım Bankalarının 2001 yılında mevduattaki YTL payı % 3.94, YP payı % 96.06 iken; 2005 yılında mevduattaki YTL payı % 52.23 seviyesine çıkmış, YP payı ise % 47.77 seviyesine inmiştir. Son yıllarda yakalanan ekonomik istikrar ile ulusal paraya olan güvenin artması, katılım bankalarının fon yapısını etkilemiştir. Böylece ekonominin genelinde ortaya çıkan, yerli para cinsinden mevduatların artması anlamına gelen tersine dolarizasyon eğilimi katılım bankalarında da yaşanmıştır (www.tkbb.org.tr/Duyurular.asp?, 22.01.2007).

Yine, 2003 yılında katılım bankalarının finans sektörü içindeki payı mevduatta %2.6 iken, kredilerde % 5.6 olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırmalara göre, toplumun % 15'inin faize karşı duyarlı olduğu ve tasarruflarını değerlendirmek için tercihini katılım bankacılığından yana kullandığı görülmektedir (www.ekocerceve.com.tr, 10.08.2007).

Şekil 10.1'de Katılım Bankalarının Yıllar İtibarı İle YTL ve YP cinsinden mevduat yapıları incelenmiştir:

Şekil 10.1'de Katılım Bankalarının Yıllar İtibarı İle YTL ve YP cinsinden mevduat yapıları (Uyan, 2006)

2004 Aralık ayı itibarı ile katılım bankalarında kullanılan fonların aktif toplamına oranı 66,4 olurken bu yılın ilk 6 aylık rakamları ile de bu oran %64 seviyelerinde olmuştur. Sabit kıymetlerin toplam aktiflere oranı ise 2004 yılında % 14.2'den % 7.4'e düşmüştür. Aynı dönemde bankalardan alacaklar kaleminin payı % 11'den % 9'a inerken takipteki alacakların payı ise % 2.4'ten % 1.5'e düşmüştür.

2005'in ilk yarısında tasfiye olunacak alacakların net rakamı ise % 12 azalarak, 112 milyon YTL' den 88 milyon YTL' ye kadar düşmüştür.

Ticari bankalarda, kullanılan kredilerin toplam mevduatları oranı % 5,50 civarında iken katılım bankalarında bu oran % 80,2'ye yaklaşmaktadır. 2004 yılı Aralık ayı itibarı ile toplam kullanılan fonların % 82 si üretim desteği sağlanarak kullanılırken, bu yılın ilk yarısında kredilerin toplanan fonlara oranı ise % 77 olarak gerçekleşmiştir. Kar/zarara katılma yöntemi ile kullanılan fon miktarının toplam fonlar içindeki payı % 3.1 kira akdi yöntemiyle, kullanılan fonların payı ise % 15.2 olarak gerçekleşmiştir. Katılım Bankalarının kullandığı fonlar 2004 yılı sonunda bir önceki yıla nazaran reel olarak % 37 artarak 4.9 milyar YTL seviyesine ulaşmıştır. 2005 Haziran sonu itibarı ile kullanılan kredilerin ise yılsonuna göre de % 8 artış kaydettiği ve 5.26 YTL seviyesine ulaştığı görülmüştür.

Katılım Bankalarının öz kaynaklar dışındaki temel kaynaklarını; cari hesaplar ile kar/zarar katılma hakkı veren hesaplar da toplanan fonlar oluşturmaktadır. Cari hesaplar ve katılma hesabı şeklinde toplanan fonlar ağırlıklı olarak yabancı para cinsinden sağlanmaktadır. 2003 yılı sonu itibarı ile KB'nın toplam pasiflerinin % 37'si TL. % 63'ü yabancı para cinsinden oluşurken, bu dağılım 2004 yılı sonunda sırasıyla % 47 ve % 53 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde toplam pasifler içindeki toplanan fonların payı % 78'den % 81'e, öz kaynakların payı ise % 12.8' den %12.9'a yükselmiştir (TKBB Dergisi, 2005:38).

2006 yılı faaliyet sonuçları, 2005 yılı ile kıyaslandığında, toplanan fonların % 23 artarak 10.3 milyar YTL'ye yükseldiği görülür. Toplam fonlar içindeki YTL'nin payının % 54, YP'nın % 46 olduğu belirlenmiştir. Söz konusu dönem içinde YTL fonlarındaki artış % 24, YP fonlardaki artış ise % 21 olarak gerçekleşmiştir. Kullanılan fonlar % 29 artarak 9.6 milyar YTL'ye yükselmiştir. Toplam aktifler, % 28 artarak 12.7 milyar YTL'ye yükselmiştir. Katılım bankalarının mali göstergelerindeki en yüksek artış net kârda görülmüş ve 2006 yılı 9 aylık net kârları, 2005 yılı 9 ayı ile karşılaştırıldığında % 57 oranında artış göstererek 267 milyon YTL'ye yükseldiği görülür. Yine 2006 yılında katılım bankalarının öz varlık artışı % 49 olarak gerçekleşmiştir (www.tkbb.org.tr/Duyurular.asp?, 22.01.2007).

Katılım bankalarının 2004 yılı içinde ödenmiş sermaye, dönem kârı ve yedek akçeler kalemlerinde gerçekleşen artışlar ile toplam öz kaynakları reel anlamda % 25 artarak 956 milyon YTL' ye ulaşmıştır. Öz kaynak kalemleri içerisinde en büyük reel artış yedek akçeler kaleminde gerçekleşmiştir. 2004 yılı bilanço dışı işlemler kalemi reel olarak % 114.2 artarak 3.8 milyar YTL' ye bilanço dışı işlemlerin bilanço toplamına oranı ise % 52.1'e yükselmiştir. Bilanço dışı yükümlülükler yerli ve yabancı para cinsinden analiz edildiğinde 2003 Aralık ayına kıyasla yerli paranın ağırlığının yalnızca % 1.2 oranında artış kaydettiği görülmektedir. İncelenen dönemde bilanço dışı yükümlülüklerin en önemli bölümünü oluşturan teminat mektuplarının toplam bilanço dışı yükümlülükler içindeki payı 3.8 puan azalarak % 63.72ye düşmüştür. Döviz alım satım işlemleri ise; 2004 yılı sonu itibarı ile bir önceki yılın aynı ayına göre yaklaşık 17 kat artarak 270 milyon YTL' ye ulaşmıştır. 2004 ve 2005 yılı ilk 6 ayında Katılım Bankalarının kârlılık performansında iyileşme görülmüştür. 2003 yılında 74.5 milyon YTL net dönem kârı açıklayan Katılım Bankaları, bu tutarı reel olarak % 24.5 artırarak 2004 yılında 106 milyon YTL kâr sağlamıştır. 2005 yılında ise sadece ilk 6 ayda, önceki yılın neredeyse tamamı oranında kâr elde edilmiş ve 98 milyon YTL net kâr sağlanmıştır. Katılım Bankaları aktif kârlılık açısından da istikrarlı seyrini korumuştur. 2003 yılı sonunda % 1.4 olan aktif kârlılık, 2004 yılında da aynı seviyeyi korumuştur.

2004'te % 11.1'den % 10.7'ye düşen öz kaynak kârlılığı 2005'in ilk 6 ayında %13.8 seviyesine ulaşmıştır.

Katılım bankalarının, kaynak ve plasman yapısının kısa vadede yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. 2003 yılının sonunda vade unsuru taşıyan kaynakların % 69.4'ü 1 aylık vadede iken, 2004 Aralıkta bu oran % 55 seviyesine düşmüştür. Aktiflerin vade yapısına bakıldığında da 2003 yılı sonunda 3 aya kadar vadeli aktiflerin toplamın % 45.8'ine karşılık gelmekte, 2004 Aralık itibariyle de % 50.9'a yükseldiği görülmektedir. Uzun vadeli pasiflerin payı ise Aralık 2003'te % 22.2 iken, Aralık 2004'te % 20,8'e düşmüştür. Katılım Bankalarının gelişme yolundaki attıkları emin adımlar şube ve personel sayısındaki istikrarlı artıştan izlenebilmektedir.

Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının, 2006 yılı 6 aylık faaliyet sonuçlarına göre, toplanan fonlar % 18 artarak 9,9 milyar YTL' ye yükselmiştir. Toplam fonlar içindeki Yeni Türk Lirası fonların payı % 57, YP fonların payı ise % 43 olarak belirlenmiştir. Söz konusu dönem içinde YTL fonlardaki artış % 28, YP fonlardaki artış ise % 7 olmuştur. Kullandırılan fonlar % 23 artarak 9,2 milyar YTL' ye yükselmiştir.

Toplam aktifler, kaynak artışından daha hızlı ve kullandırılan fonlara eşit oranda (% 23) artış göstererek 12,3 milyar YTL' ye yükselmiştir. Faaliyet sonuçlarına göre, katılım bankalarının mali göstergelerindeki en yüksek artış net kârda görülmüştür. 2006 yılı 6 aylık net kârlar, 2005 yılı altı ayına göre % 65 artarak 163 milyon YTL' ye yükselmiştir (<http://www.patronlardunyasi.com.tr>, 20.02.2007).

Bu bölümde, katılım bankalarının Türk Mali Sistemi içerisindeki öneminin daha anlaşılır olması amacıyla, Katılım Bankaları ile geleneksel bankaların 2005-2006 dönemi performans karşılaştırması yapılarak daha çarpıcı örnekler verilmiş ve konunun önemi geçtiğimiz dönemin rakamlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Çizelge 10.1. Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların 2005-2006 Performans Karşılaştırması

Değer (%)	Bankacılık Sektörü	Katılım Bankaları
Aktif Büyüklük	23	38
Krediler	40	42
Gayri Nakdi Krediler	23	69
Toplanan Fonlar	22	34
Öz kaynak Artışı	9	64
Net Dönem Karı	92	57

Kaynak: www.tkbb.org, 2006.

Çizelge 10.1. incelendiğinde katılım bankalarının aktif büyüklüğü % 38 seviyesinde iken, bankacılık sektörünün ise % 23 olmuştur. Bu dönem zarfında katılım bankalarının öz kaynak artışı % 64 seviyesinde gerçekleşmiş iken, bankacılık sektörünün öz kaynak artışı % 9 seviyelerinde kalmıştır. Ayrıca katılım bankalarının bu dönemdeki karı % 57 iken, bankacılık sektörünün karı % 92 olarak gerçekleşmiştir.

Bu rakamlara bakıldığında, katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisindeki önemi, ticari bankalara kıyasla gittikçe artmaktadır. Son yıllarda sağlanan ekonomik istikrara paralel olarak katılım bankalarının gösterdiği performans artma eğiliminde olacaktır.

Katılım bankaları ile bankaların bu dönemde yapısal performans kriterlerine göre karşılaştırılması Çizelge 10.2' de verilmiştir.

Çizelge 10.2. Katılım Bankaları ile Bankaların 2005-2006 Yapısal Performans Karşılaştırması

Değer	Bankalar			Katılım Bankaları		
	2005	2006	Artış (%)	2005	2006	Artış (%)
Mevduat Hesap Sayısı (Bin Adet)	82.958	86.131	4	1.202	1.414	18
Kredi Müşteri Sayısı (Bin Adet)	28.866	30.020	5	291	679	133
Kredi Kartı Müşteri Sayısı (Bin Adet)	24.771	26.168	6	384	505	32
İhracat Hacmi (Milyon USD)	73.500	85.761	17	1.867	2.682	44
İthalat Hacmi (Milyon USD)	115.700	137.032	30	5.303	6.876	18
ATM Sayısı	14.529	16.133	11	307	380	24
Şube Sayısı	6.276	6.940	11	292	356	22
Personel Sayısı	132.977	143.681	9	5.747	7.112	24

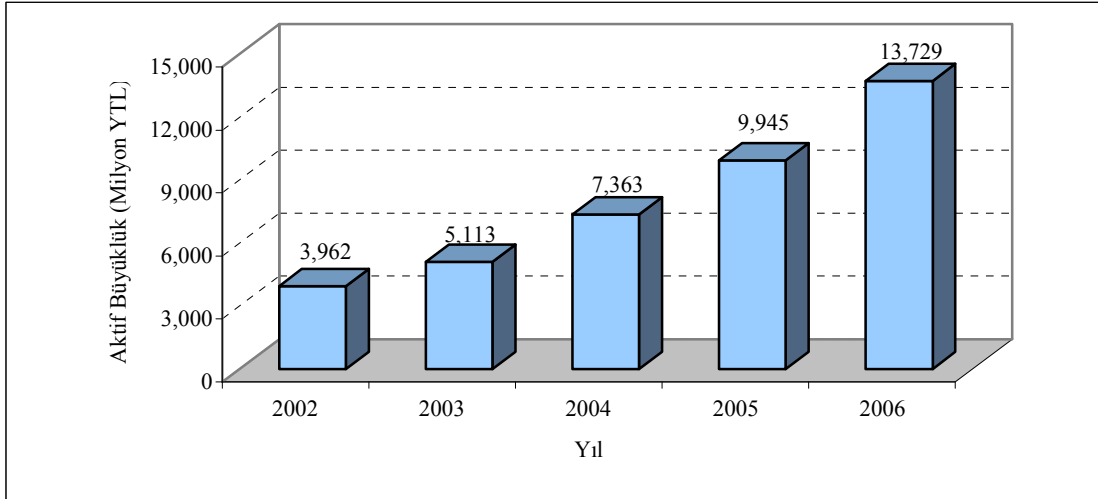
Kaynak: www.tkbb.org, 2006.

Buna göre, 2005-2006 arası dönemde bankaların mevduat hesap sayısı % 4'lük artış göstermiş iken; katılım bankalarının mevduat hesap sayısı % 18'lik artış göstermiştir. Bu artış oranı özellikle kredi müşteri sayısında gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde bankaların kredi müşteri sayısı % 5'lik bir artış göstermiş iken; katılım bankalarının kredi müşteri sayısı % 133'lük bir artış göstermiştir. Yine bu dönemde katılım bankalarının kredi kartı müşteri sayısı, ihracat hacmi, ATM sayısı, şube sayısı ve personel sayısı bankalara oranla daha yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir.

Bu oranlar katılım bankacılığının Türk Bankacılık Sistemi içindeki konumunu gittikçe güçlendirmiş ve güçlendirmeye devam edecektir. Özellikle sağlanan ekonomik istikrar ve güven ortamı, katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki konumunu sağlamlaştırmıştır.

30.09.2007 tarihi itibarı ile bankaların toplam mevduatı 146.358 trilyon olarak belirlenmiştir ve bu mevduatın % 52'si TL, %48'i ise, YP cinsinden hesaplardan oluşmaktadır. Bu mevduatın krediye dönüşüm oranı % 42 olarak gerçekleşmiştir. Aynı tarih itibarı ile katılım bankalarının mevduat toplamı 3,478 trilyon olarak gerçekleşmiş, bu tutarın % 24 TL, % 76'sı YP cinsinden hesaplardan oluşmuştur. Katılım bankalarında toplanan fonların krediye dönüşüm oranı ise % 77 olarak gerçekleşmiştir. Bu da demektir ki, katılım bankaları topladıkları fonların çok daha yüksek oranını krediye dönüştürmüşlerdir. Bu kurumlar devlet iç borçlanma senetleri gibi enstrümanlara yatırım yapmamakta, halka fon arz etmektedirler (www.muhasabe004.sitemynet.com.tr,12.10.2007).

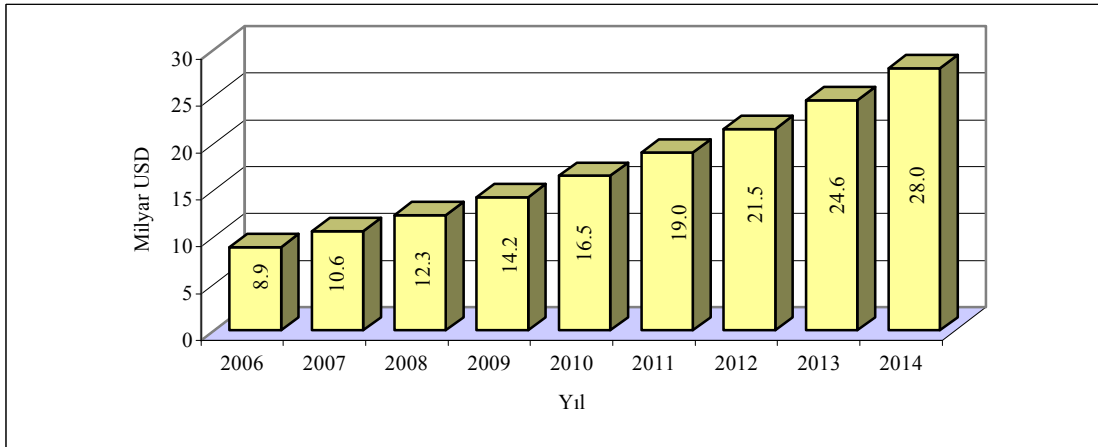
Şekil 10.2 Katılım Bankalarının 2002 – 2006 yılları arasındaki aktif büyüklüklerini göstermektedir.

Şekil 10.2. Katılım Bankalarının Aktif Büyüklük Gelişimi (www.tkbb.org.tr, 2006)

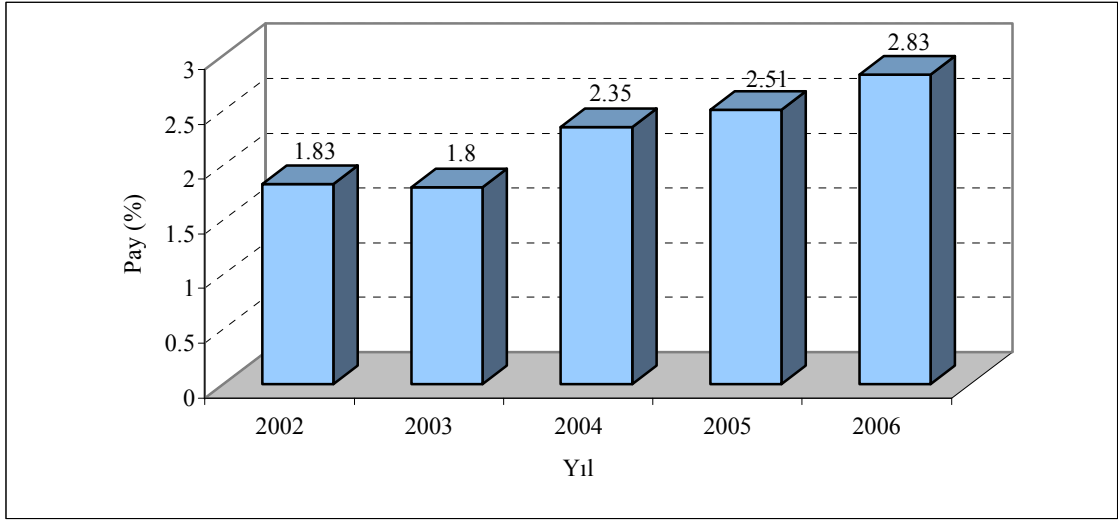
Katılım bankalarının 2002-2006 yılları arasındaki aktif büyüklük gelişimi % 247 artış göstermiştir. 2001 krizinden sonra katılım bankaları 2002 yılından başlayarak büyüme trendi içerisine girmiştir. Bu yıllar arasında katılım bankaları her yıl ortalama % 49 luk aktif büyüklük gelişim oranı yakalamıştır. 2002 yılında 3.962 Milyon YTL olan aktif toplamı 2006 yılında 13.729 Milyon YTL'ye yükselmiştir.

Şekil 10.3 ise, katılım bankalarının 2006 – 2014 yılları için aktif gelişimine dair tahminler yer almaktadır.

Şekil 10.3. Katılım Bankaları Aktif Gelişim Tahminleri (Durman, 2006)

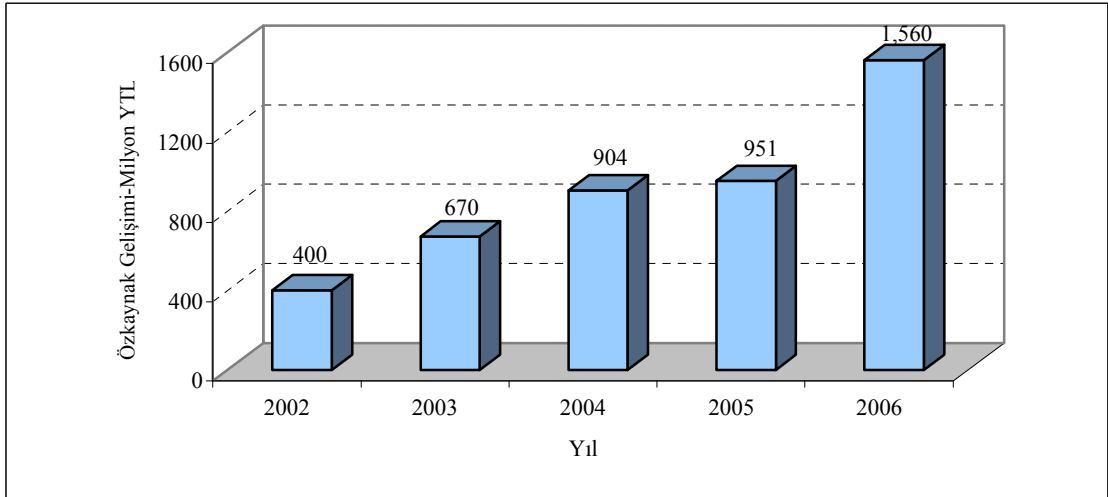
Şekil 10.4'de katılım bankalarının 2002 -2006 yılları arasında bankacılık sektörü içindeki toplam aktif büyüklükten aldığı paylar gösterilmiştir.

Şekil 10.4. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Toplam Aktif Büyüklükten Aldığı Pay (www.tkbb.org.tr, 2006)

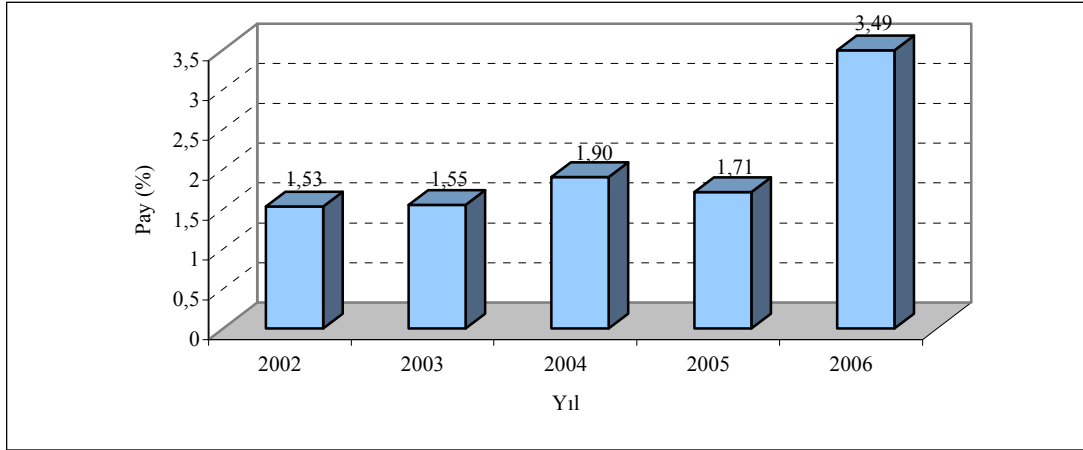
Şekil 10.4.'te görüldüğü gibi, katılım bankalarının toplam aktif büyüklükten aldığı pay 2002 yılında % 1.83 iken; bu oran 2006 yılında % 2.83 seviyesine çıkmıştır. Ekonomide istikrar ortamı devam ettiği müddetçe bu oranın daha da yükselmesi beklenmektedir.

Şekil 10.5'te ise; katılım bankalarının yine, 2002 – 2006 yılları arasındaki özkaynak gelişiminin seyri incelenmektedir.

Şekil 10.5. Katılım Bankalarının Özkaynak Gelişimi (www.tkbb.org.tr, 2006)

Şekil 10.5'ten görüldüğü gibi, katılım bankalarının öz kaynaklarının 2005 -2006 döneminde % 64 oranında bir büyümeyle 951 milyon YTL' den 1 milyar 560 Milyon YTL' ye yükselmiştir. 2002 yılından itibaren katılım bankalarının öz kaynak gelişimi her yıl ortalama % 58' lik bir artış göstermiştir

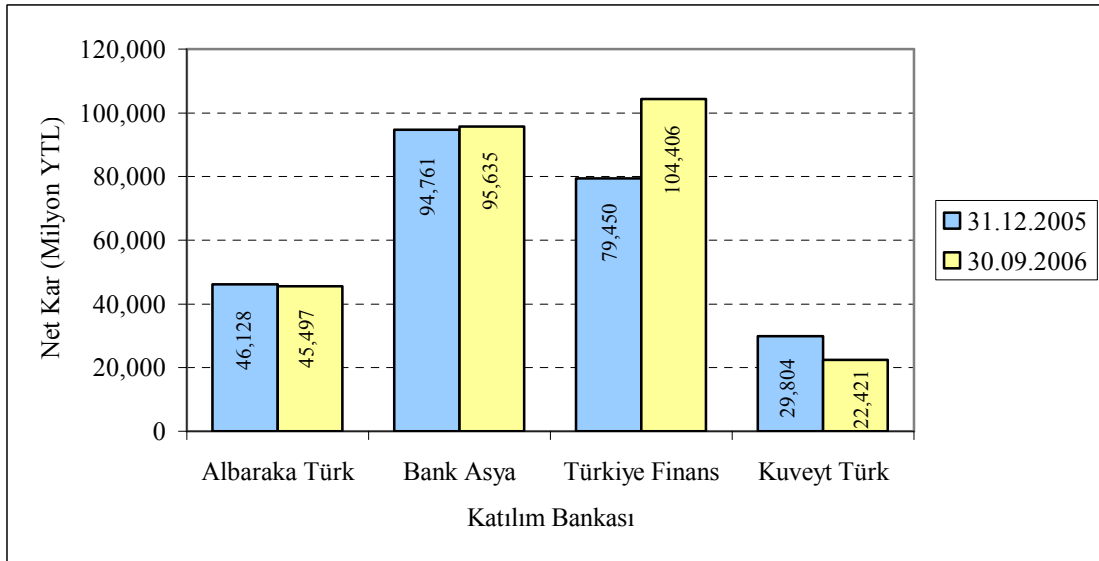

Şekil 10.6. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Toplam Öz kaynaklardan Aldığı Pay (www.tkbb.org.tr, 2006)

Katılım bankalarının toplam öz kaynaklardan aldığı pay 2002 yılında % 1.53 iken; bu oran 2006 yılında % 3.49 seviyesine çıkmıştır. Bu oran gelişimi, katılım bankalarının sürekli büyüme halinde olduğunu kanıtlamaktadır.

Bu arada bankacılık sektörünün net kârının % 18.6 oranında arttığı, bu yılın ilk altı aylık döneminde katılım bankalarının net kârı % 162.6 oranında artarak 163 milyon YTL' ye çıktığı görülmektedir. Katılım bankaları, brüt 189 milyon YTL kâr ettikleri bu yılın ilk yarısında, 26 milyon YTL vergi karşılığı ayırmışlardır. Bu yılın ilk yarısında kâr payı gelirleri yüzde 93.2 oranında artan katılım bankalarının, kâr payı giderlerindeki artış ise yüzde 80.9 olarak gerçekleşmiştir. 631 milyon YTL kâr payı geliri sağlayıp, 348 milyon YTL kâr payı dağıtan katılım bankalarının net kâr payı gelirleri ise % 110.7 artarak 348 milyon YTL' ye ulaşmıştır (www.ozgurgundem.net, 18.01.2007).

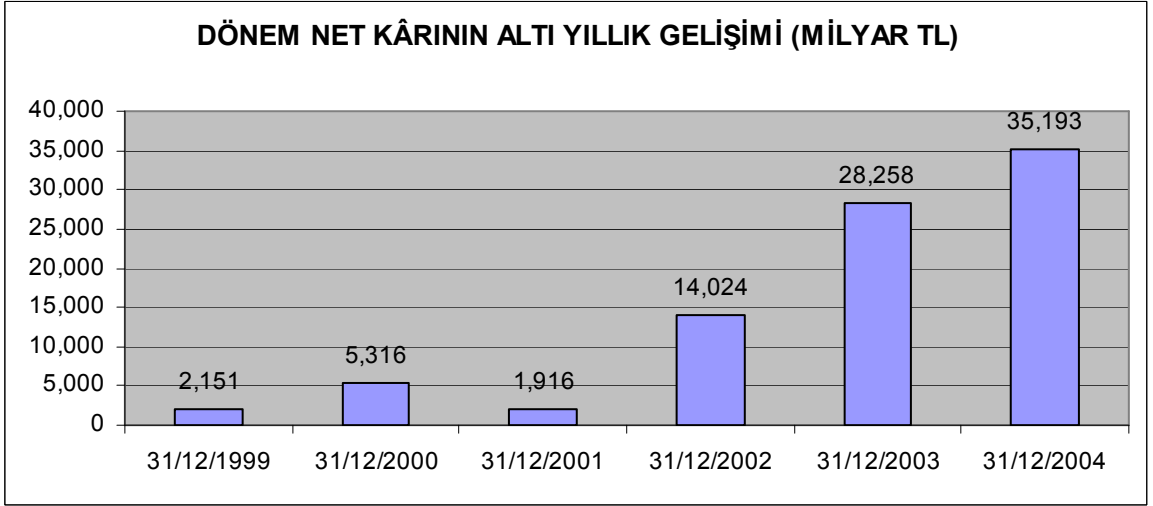
Şekil 10.7.'de ülkemizdeki katılım bankalarının 2005 ve 2006 dönem net kârları karşılaştırılmıştır.

Şekil 10.7. Ülkemizdeki Çeşitli Katılım Bankalarının 31.12.2005/30.09.2006 Dönemi Net Karı (www.tkbb.org.tr, 2005).

Şimdi, ülkemizdeki bazı katılım bankalarının faaliyet raporlarını çizelge ve şekiller yardımı ile inceleyelim:

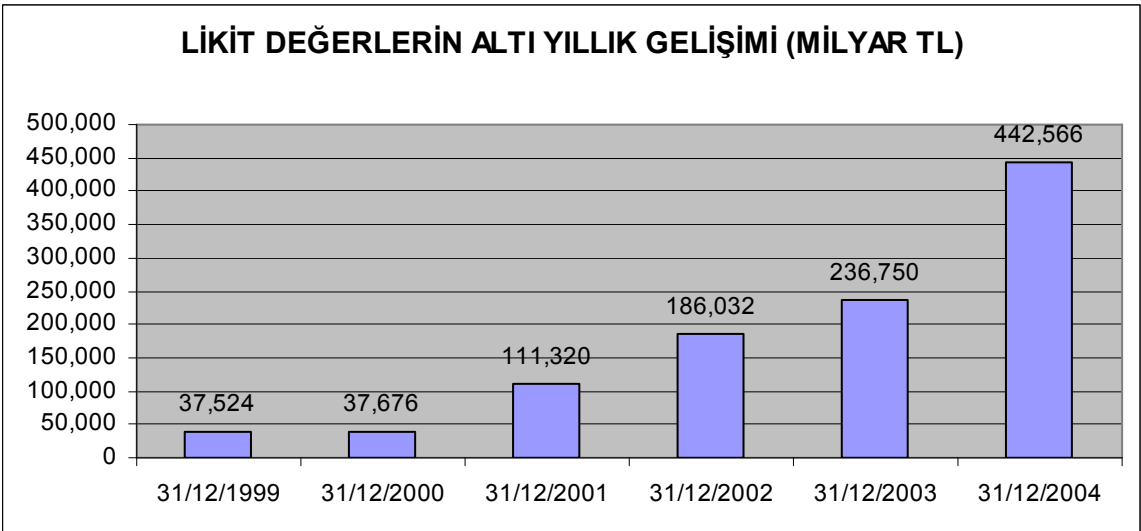
Şekil 10.8’de Bank Asya dönem net kârının altı yıllık gelişimi incelenmiştir.

Şekil 10.8- Bank Asya Dönem Net Kârının Altı Yıllık Gelişimi

Bank Asya, vergi sonrası faaliyet kârın da sürekli bir artış oluşmuştur ki: Bu kâr 1999 yılında 2.151 milyar TL’den 2000’de 5.316 milyar TL’ye yükselirken, 2001 senesinde 1.916 TL’ye düşerken, 2002 senesinde ani bir yükselişle 14.024 milyar TL’ye ardından, 2003’te, 28.258 milyar TL’ye, 2004’te ise, 35.193 milyar TL’ye kadar yükselmiştir.

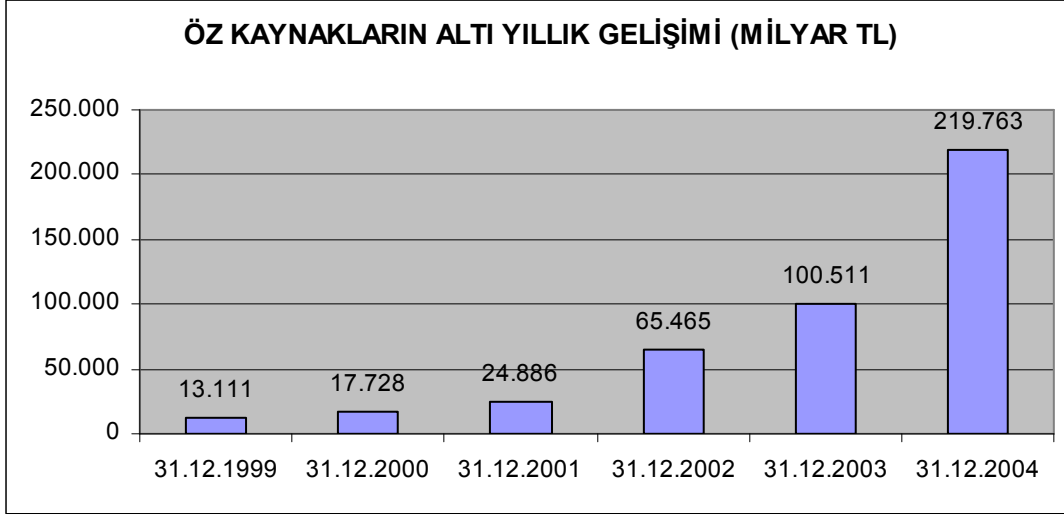
Şekil 10.9’da likit değerlerin altı yıllık gelişimi incelenmiştir.

Şekil 10.9- Bank Asya Likit Değerlerin Altı Yıllık Gelişimi

Likit değerlerin gelişimi ise, şu şekilde gerçekleşmiştir: 1999 yılında, 37.524 milyar YTL iken, 2000 yılında 37.676 milyar TL'ye, 2001 yılında 111.320 milyar TL'ye, 2002 yılında 186.032 milyar TL'ye, 2003'te 236.750 milyar TL'ye ve 2004 senesinde ise, 442.566 milyar TL'ye ulaşmış ve sürekli bir artış sergilemiştir.

Şekil 10.10'da Bank Asya'nın öz kaynaklarının 1999 – 2004 dönemlerindeki öz kaynak gelişimi incelenmiştir.

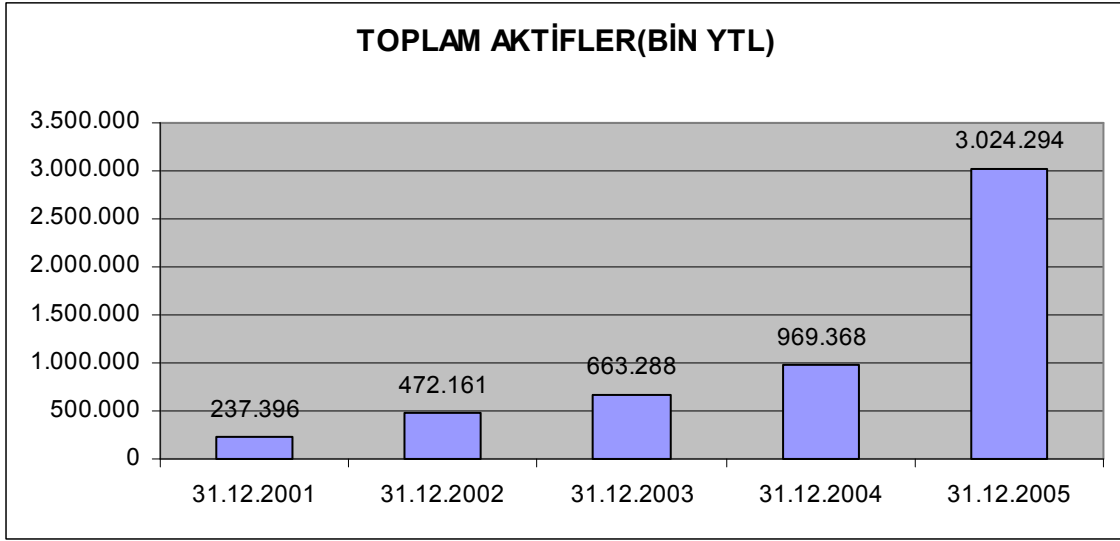

Şekil 10.10- Bank Asya Öz Kaynakların Altı Yıllık Gelişimi

Yine Bank Asya'nın öz kaynakları yıllar itibarı ile şu gelişimi göstermiştir: 1999'da 13.111 milyar TL iken, 2000 senesi sonunda 17.728 milyar TL'ye 2001'de 24.886 milyar TL'ye, 2002 senesinde 65.465 milyar TL'ye, 2003 yılında 100.511 milyar TL'ye ve 2004 yılında büyük bir artış göstererek 219.763 milyar TL'ye kadar yükselmiştir (Bank Asya Faaliyet Raporları).

Türkiye Finans'ın bazı bilanço kalemlerini yine grafikler yardımı ile inceleyelim:

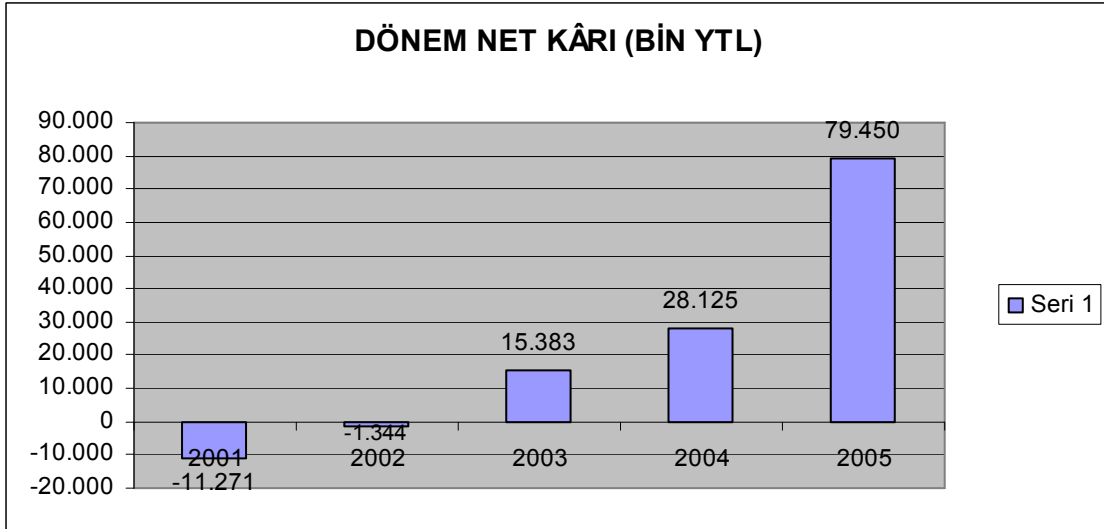
Şekil 10.11'de Türkiye Finans Katılım Bankası'nın 2001 – 2005 dönemlerindeki toplam aktifleri gösterilmiştir.

Şekil 10.11- Türkiye Finans Toplam Aktifler

Bankanın, toplam aktifleri yıllar itibarı ile sürekli bir artış sergilemiştir ve rakamlar da şu şekilde gerçekleşmiştir: 2001’de 237.396 bin YTL iken, 2002’de 472.161 bin YTL’ye, 2003 yılında 663.288 bin YTL’ye, 2004 senesinde 969.368 bin YTL’ye ve 2005 yılında ani bir sıçrama ile 3.024.294 bin YTL’ye yükselmiştir.

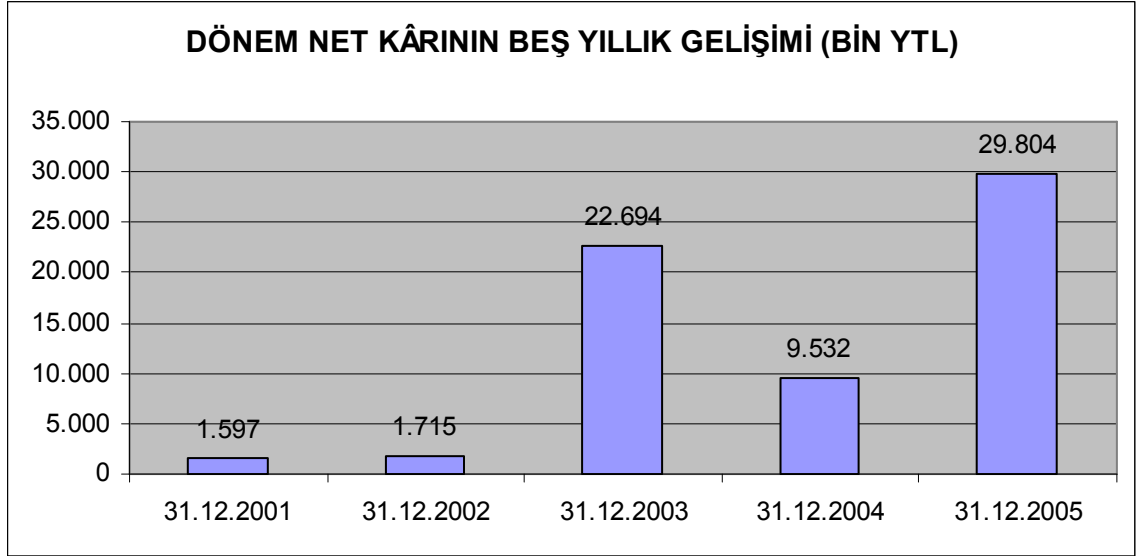
Şekil 10.12’de Türkiye Finans dönem net kârının 5 yıllık gelişimi incelenmiştir.

Şekil 10.12- Türkiye Finans Dönem Net Kârı

Türkiye Finans Katılım Bankasının dönem net kârı ise şu şekilde gerçekleşmiştir: 2001 yılında kuvvetle muhtemeldir ki, yaşanan krizin etkisiyle dönem net kârı -11.271 in YTL tutarında gerçekleşirken, 2002 yılında toparlanmaya başlayarak -1,311 bin YTL tutarında gerçekleşmiştir. Dönem net kârı nihayet 2003 yılında 15.383 bin YTL rakamını görmüş, 2004’de 28.125 bin YTL’ye ve 2005 yılındaki ılımlı havanın oluşması ile birlikte 79.450 YTL’ye ulaşmıştır (Türkiye Finans Faaliyet Raporu, 2005).

Şekil 10.13’de Kuveyt Türk’ün dönem net kârının 5 yıllık gelişimi gösterilmiştir.

Şekil 10.13- Kuveyt Türk Katılım Bankasının Dönem Net Kârının Beş Yıllık Gelişimi

Kuveyt Türk dönem net kârının beş yıllık gelişimi incelendiğinde görülür ki: Kuveyt Türk Katılım Bankası 2001 yılı itibarı ile gelir ve giderler hesaplandığında 1.597 YTL tutarında net kâr elde etmiş, 2002 yılında net kâr 1.715 YTL’ye ulaşmıştır. 2003 yılına gelindiğinde kâr payı gelirlerinin gösterdiği büyük artışla 22.694 YTL seviyesine ulaşılmıştır. 2004 yılında Kuveyt Türk, kâr payı gelirlerinin ani düşüşü, buna karşın, giderlerin azalmaması, sebebiyle net kârını 9.532 YTL’ye kadar düşürmüştür. 2005 yılında, 2003 yılındaki kadar olmasa da 168.545 YTL olan kâr payı ve diğer faaliyet gelirlerinin ani artışı ile net kârı 29.804 YTL’ye ulaşmıştır.

Ayrıca; 2005 senesinde Kuveyt Türk kendisine başvuran 6.601 firmanın kredi talebini değerlendirmeye almıştır. Değerlendirme esnasında, hem şirketlerin mali durumu titizlikle değerlendirilmiş hem de, limitin kullanılacağı yatırım incelemeye alınmıştır. Bütün değerlendirmeler, yapılan müşteri ziyaretleri, firmanın finansal durumu ve talep edilen limitin kullanılacağı yatırım türüne dayanarak yapılmıştır. Değerlendirmelerin yarıya yakını mevcut limitlerin yenileme ve yükseltme ya da yeni müşterilere limit tahsisi ile sonuçlandırılmıştır. 2005 yılında yeni müşterilere tahsis edilen krediler 708 Milyon Dolara ulaşmış, mevcut limitlerin yenilenmesi ya da artırılmasındaki limit miktarı 1.9 Milyar Dolara yaklaşmıştır.

2005 senesinde yeni fon talebi için 3,140 firma başvuruda bulunmuş ve bu firmaların % 60’ının başvurusu onaylanmıştır. Kuveyt Türk kredi uzmanları, inceledikleri projeyi öncelikle geri ödeme ve güvenilirliği açısından değerlendirmekte, müşteri ziyaretleri, mali incelemeler, istihbarat toplama ve raporlama gibi uluslar arası platformda kabul görmüş yöntemleri uygulamaktadırlar. Bu tutumu sayesinde, KTEFK Türkiye’deki tüm finans kuruluşları arasında en yüksek milletler arası reytinglerden birine sahip kurumlardan olmuştur.

Kuveyt Türk kredi kartını kullanan kişilerin sayısı 2005 yılında 100.000 kişiye ulaşmıştır. Bu kredi kartlarından yapılan işlemlerin toplamı 150 Milyon Dolar’ı geçmiştir. Ayrıca, üye işyerlerine 1.497 adet KTEFK markalı POS terminali kurulmuştur. 2005 yılı için bu POS’ların cirosu 194 Milyon Dolar olmuştur.

Yurtdışından kaynak toplanması hususunda ise, Uluslararası Bankacılık MüdürlüĐü'nün Bahreyn Şubesi ile birlikte elde ettiği toplam mevduat 2004 senesi sonrasında USD cinsinden 68 Milyon iken, 2005 yılı sonunda, bu rakam 190 Milyon Dolara ulaşmıştır. Yani, Kuveyt Türk 2005 yılında ekonomimize, 190 Milyon Dolarlık yabancı kaynak transferi gerĉekleřtirmiřtir (Kuveyt Türk Faaliyet Raporları, 2005).

11. SONUÇ VE ÖNERİLER

Katılım bankaları özellikle, faize karşı hassasiyeti olan kişilerin, yurtiçi ve yurtdışında altın, döviz, bina ve arsa gibi değerlendirdikleri tasarruflarını ekonomik sürece dahil eden kurumlar olarak ortaya çıkmışlardır. Katılım bankalarının ekonomi üzerinde birçok olumlu etkisi bulunmaktadır.

- Katılım bankaları; mali sistemin tamamlayıcıları olup, çeşitli sebeplerle sistem dışı kalmış fonları, mali tasarruflara dönüştürerek, fonların daha verimli kullanımına neden olur,
- Katılım bankaları, mevduatlar yoluyla, yabancı kaynak transferinde yabancı kişilerin fonlarını çekebilmektedir,
- Katılım bankaları, finanse ettiği üretim ve ticaretin her aşamasında faiz yerine, kâra ortak olduğundan maliyetlerin mâkul ve düşük seviyelerde gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır,
- Katılım bankaları, dış ticaretin gelişmesine önemli katkılarda bulunmaktadır,
- Katılım Bankaları, kullandıkları fonlarla piyasada ticareti hareketlendirerek, üreticiden, nakliyecisine kadar birçok sektörü canlandırmaktadır,
- Katılım bankalarının faaliyetleri ülkede, kayıtlı ekonominin büyümesine, bunun sonucu olarak da vergi gelirlerinin artmasına olumlu katkı yapmaktadır,
- Katılım bankaları, fon toplama ve fon kullandırma konusunda yeni finansman teknikleri arzetmişlerdir,
- Atıl fonların ekonomiye kazandırılması para arzının azaltılmasına yol açacak, bu da enflasyonist baskıları hafifletebilecektir,

Eski adıyla, Özel Finans Kurumları, yeni adıyla Katılım Bankaları, Türkiye’de 16/12/1983 gün ve 83/7506 sayılı kanun hükmünde kararname ile kurulmuştur. 1985’ten bu yana da, faizsiz bankacılık çerçevesinde fon kabul etme ve kullandırma yetkisine sahip kurumlar olarak ülkede faaliyetlerini sürdürmektedirler. Türkiye’de katılım bankaları, bankacılık sisteminde verimliliği artırması yanında, sağlıklı ve istikrarlı bir ekonomik yapıya zemin hazırlamakta, ihracat ve ithalatı finanse etmekte, atıl fonları ekonomiye kazandırmakta, reel ekonomiye fon sağlayarak ekonomik büyümeye katkı sağlama ve istihdam sağlayıcı etkileri söz konusudur. Belki de en önemli etkisi, yaşanan finansal krizlerde, krizlerin olumsuz etkilerini en az hasarla atlatmaları nedeniyle, finansal dalgalanmaları azaltıcı rol oynamalarıdır.

Katılım bankalarının ekonomiye yukarıda bahsedilen olumlu katkıları nedeniyle teşvik edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- AĞAOĞLU, E.A., 1994. A Camel-wise Comparative Financial and Market Share Analysis of the Islamic banks currently operating in Turkey, Marmara Üniversitesi, 477.
- AHMAD, N. ve HARON, S., 2002. "Perception of Malaysian Corporate Customers Towards Islamic Banking Products and Services", International Journal of Islamic Financial Services, 3(4), ss.13-29.
- AKGÜÇ, Ö., 1989. 100 Soruda Bankacılık, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 303 s.
- AKIN, C., 1986. Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 280 s.
- AKYÜZ, O., 2000. "Özel Finans Kurumlarının Sağlıklı Çalışabilmesi İçin Evvela İnsan Modelinin Oluşması Gerekir", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17, İstanbul.
- AL – OMAR F., 2000. "Faizsiz Finans Kuruluşları ve Üye Ülkelerde Özel Sektörün Gelişmesine Yapabilecekleri Katkı", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 63-67.
- ANWAR, M., 1997. Modelling Interest-Free Economy, The International Institute of Islamic Thought, Hernden, VA.
- ARABACI, N., 2007. "Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki, Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi", Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- ARIFF, M., 1988. "Islamic Banking", Asian-Pacific Economic Literature, September, 2(2), ss.48-64.
- BACANLI, Z., 2004, "Dünyada Yeni Trend: Faizsiz Bankacılık", www.cihandergi.com/detay.php?id=134&did=07, Erişim Tarihi: 25.12.2006.
- BAYINDIR, S., 2005. İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yayınları, İstanbul, 272 s.
- BOYSAN, M.,1973. Banka ve Banka Muhasebesi, Elif Matbaacılık, Ankara, 137.
- BÜYÜKDENİZ, A., 2000. "Türkiye'de Özel Finans Kurumları", [www.ankara.edu.tr/basaran/ yayinlarim/uluslararasıyay/Türkiye'de Özel Finans Kurumları.doc.](http://www.ankara.edu.tr/basaran/yayinlarim/uluslararasıyay/Türkiye'de%20Özel%20Finans%20Kurumları.doc), Erişim Tarihi: 23.04.2007.
- BÜYÜKDENİZ, A.,2000. "Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 23-28.

- ÇİVİ, H., 1985. Türkiye’de Bankacılık Teori, Uygulama ve Sonuçları, Fon Matbaası, 258 s.
- DAR, H., 2004. “Demand for Islamic Financial Services in the UK: Chasing a Mirage?”, Loughborough University, Department of Economics, Research Papers, (<http://www.lboro.ac.uk/departments/ec/Researchpapers/2004/TSIJ.pdf>), Erişim Tarihi: 01.07.2007.
- DURMAN, T.S., 2006. Katılım Bankaları ve Basel 2000, Uluslar arası Finans Arenası,
- EL-BDOUR, R. Ve EROL C., 1989. “Attituded, Behaviour and Patronage Factors of Bank Customers Towards Islamic Banks”, International Journal of Bank Marketing, 7(6), ss. 31-37.
- ERTÜRK, A.,2000. “Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Dünyü, Bugünü ve Yarını”, B.Cemal Rodoplu, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 11-14.
- FELDMAN, R., 2000. A Potantial For Profits, Risk Reduction and Some Exaggerated Claims.
- HARON, S., AHMAD, N. ve PLANISEK, S. L., 1994. “Bank Patronage Factors of Muslim and Non-Muslim Customers”, International Journal of Bank Marketing, 12(1), ss. 32-40.
- HATUNOĞLU, Z.,1995. Genel Olarak İslam Bankaları ve Türkiye’de Özel Finans Kurumları İle Klasik Bankaların Farklılıklarının Belirlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- HAZIROĞLU, T., 2006. “Faizsiz Bankacılık”, Bereket Dergisi, Sayı:20,
- HENRY, C. M., 2001, “Islamic Financial Movements: Midwives of Political Change in the Middle East?”, Paper presented at the 2001 meetings of the American Political Science Association, San Francisco, September.
- IQBAL, Z., 1997. “Islamic Financial Sytems”, Finance and Development, 34(2) ss.9.
- KESKİN, Ş., www.bilgihikmet.com/web/Article.asp Erişim Tarihi:13.04.2007.
- KOTAN, A., 1981. Banka Muhasebesi, Ders Notları, Gayret Matbaası, Malatya,123 s.
- KURAN, TİMUR, 1993. “Economic Impact of Islamic Fundamentalism” In Fundamentalisms and the State: Remarking Polities, Economies, and Militance, edited by Martin E. Marty and R. Scott Appleby. Chicago: University of Chicago Pres : 302-41.
- KÜÇÜKKOCAOĞLU, G., “İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları”, www.baskent.edu.tr/~qurayk/finpazcuma17.doc, Erişim Tarihi: 12.12.2006.

- METAWA, S. A. ve ALMOSSAWİ, M., 1998. "Banking Behaviour of Islamic Bank Customers: Perspectives and Implications", International Journal of Bank Marketing, 17(7), ss. 299-313.
- MIRAKHOR, A., 1997. "Progress and Challenges of Islamic Banking", Review of Islamic Banking , 4(1), ss.11.
- NASER, K. JAMAL, A. ve AL-KHATİB, K., 1999. "Islamic Banking: A Study of Customer Satisfaction and Preferences in Jordan", International Journal of Bank Marketing, 17(3), ss. 135-50.
- ORMAN, S., 2000. "Tarih, Uygarlık ve İktisadi Politika Bağlamında Özel Finans Kurumları", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 131-138.
- ÖNAL, R., 2000. "Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Dünü, Bugünü ve Yarını", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 15-18,
- ÖZCAN, M.E., 2000. "Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 191-196.
- ÖZEL FİNANS KURUMLARI BİRLİĞİ, 2002. Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık, İstanbul.
- ÖZEL FİNANS KURUMLARI BİRLİĞİ, 2004. Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık, İstanbul.
- ÖZGÜR, E., 2007. "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları İle Rekabet Edebilirliği", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- PARASIZ, İ., 1997. Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitap Evi Yayınları, Bursa, 620 s.
- PARASIZ, İ., 2000. Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Banksis Yayınları, İstanbul, 360 s.
- PARASIZ, İ., 2007. Finansal Kurumlar ve Piyasalar, Ezgi Kitabevi Yayınları, Ankara, 355 s.
- PEKCAN, M., 2006. "Katılım Bankacılığı Faaliyetleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- SEVİL, G., 1988. "Faizsiz Bankacılık Sistemi ve Türk Ekonomi ve Bankacılığına Getirdiği Olanaklar", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.

- TAKAN, M., 2001. Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 836 s.
- TEKİR, S.,1986. “Faizsiz Sistemde Kredileşme ve Kredi Müesseseleri”, Tartışmalı İlimi Toplantılar Dizisi:6., Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli Faizsiz Kredileşme Sistemi, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yay:12, İstanbul.
- TKBB Dergisi 2005, “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, Uyan U., 2006, 12-16.
- TKBB Dergisi, 2005, Faizsiz Bankacılığın Global Finansal Sistemdeki Payı Giderek Artıyor, 26-31.
- TKBB Dergisi, 2005, Faizsiz Bankacılıkla İlgili En İyi ve En Yeterli Düzenlemeler Türkiye’de, 38-43.
- TOSUN, M., 2000. “Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK’ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yeri”, B.Cemal Rodoplu, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17, İstanbul, 177-190.
- UÇAR, M., 1992. Türkiye’de-Dünya’da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri, Fey Vakfı, İstanbul, 200 s.
- USLU, S., 2004. “Özel Finans Kurumları ve Faiz Yasağı”, www.zaferdergisi.com/article/?makale=1168, Erişim Tarihi: 12.02.2007.
- UTKU, M., 2006. “Faizsiz Bankacılığın Hızlı Yükselişi”, [www.yenisafak.com.tr/yazarlar/?:=1623&y=Melikşah Utku](http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/?:=1623&y=Melikşah+Utku), Erişim Tarihi: 26.12.2006.
- YILDIRIM, B., 1993. “ Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve Türk Ekonomisine Katkıları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- YÜCESOY, C., 1967. Bankacılık ve Muhasebesi, Çağlayan Kitapevi, İstanbul, 245 s.
- “Finans Kurumları”, <http://muzafferdeligoz.blogcu.com/Faizsiz+Bankacilik/>, Erişim Tarihi:15.05.2007.
- “Faizsiz Bankacılığın Tarihçesi, Dünyada Faizsiz Bankacılık Oluşumu”, [http://www.forumuz.biz/bilg-faizsiz bankacılık sistemi_770t.html](http://www.forumuz.biz/bilg-faizsiz-bankacilik-sistemi_770t.html), Erişim Tarihi: 17.03.2007.
- “Islamic Banking, Din Esaslarına Uygun Yatırımlar”, http://www.qantara.de/webcom/show_article.php, Erişim Tarihi: 23.03.2007.
- “Faizsiz Bankalar”, <http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/ekonomi/0047.html>, Erişim Tarihi: 20.02.2007.

“Özel Finans Kurumlarının İşleyişi ve Yapısı”, <http://sufizmveinsan.com.arastirmafinans.html>, Erişim Tarihi: 27.11.2007 .

“Bir Tür Girişim Sermayesi”, http://www.kobiefor.com.tr/haber_detay.asp?id=167, Erişim Tarihi: 26.06.2007.

“Kısaca Bank Asya”, <http://www.asyafinans.com.tr>, Erişim Tarihi:15.06.2007.

“Katılım Bankacılığına Dair Bir Kriz Tecrübesi”, http://www.akademiktisat.net/calisma/banka_finans_katılım_kriz_mfeken.htm., Erişim Tarihi: 03.11.2007.

“Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, <http://www.turkcebilgi.com/Blog/oku.asp%3>, Erişim Tarihi: 22.12.2006.

<http://www.anlayis.net/EGundem.aspx?>, Erişim Tarihi: 30.03.2007.

<http://www.teakolik.com/turkiye'deki-faizsiz-bankacilik-gelisimi/> - 45k -, Erişim Tarihi: 17.09.2007.

<http://arsiv.zaman.com.tr/2000/07/14/ekonomi/ekonomidevam.htm>, Erişim Tarihi: 10.12.2007.

<http://cnnturk.com.tr>, Erişim Tarihi:30.09.2007.

<http://www.sinankara.wordpress.com/2006/12/19/gayri.muslim.vicdanlar>, Erişim Tarihi: 19.12.2006.

<http://www.gazetevatan.com/root.vatan?exec=haberdetay&tarikh=>, Erişim Tarihi: 23.12.2006.

“İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları”, <http://muhasabe004.sitemynet.com/muhasabe/id1.htm>, Erişim Tarihi: 12.10,2007.

<http://www.albarakaturk.com.tr>, Erişim Tarihi: 25.08.2007.

<http://www.turkiyefinans.com.tr>, Erişim Tarihi: 25.08.2007.

<http://www.sitetanitimi.com/detay.aspx?>, Erişim Tarihi: 23.03.2007.

<http://www.tkbb.org.tr/Raporlar.asp?K=2>, Erişim Tarihi: 30.03.2007.

<http://www.ozgurgundem.net/yazdir.asp?haberid=17687>, Erişim Tarihi: 18.01.2007.

http://www.patronlardunyasi.com/news_detail.php?id=17513, Erişim Tarihi: 20.02.2007.

<http://www.tkbb.org.tr/Sube/Personel.asp>., Erişim Tarihi: 27.10.2007.

“Kobi'lere ÖFK Desteği”, <http://www.tumgazeteler.com/fc/rbt.cgi?a=139632&baslik>,
Erişim Tarihi: 17.08.2007.

<http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 20.11.2007.

“Körfez Sermayesi, Ülkemizde Faizsiz Bankacılığın Gelişmesinde Öncü Oldu”,
<http://www.ekocerceve.com/konukdetay.asp?ID=184>, Erişim Tarihi: 10.08.2007.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında K.Maraş'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğretimini K.Maraş'ta tamamladı. 2004 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun oldu. 2005 yılında, KSÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Ana Bilim Dalında yüksek lisansa öğrenimine başladı. 2007-2008 yılları arasında K.Maraş Uğur Dershanelerinde muhasebe ve halkla ilişkiler uzmanı olarak çalıştı. 2008 Şubatında 'Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği' konulu tezini teslim ederek yüksek lisans öğrenimini tamamladı.